

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Του φοιτητή Ρέπορτερ βασιλείου του Ανδρέα Α.Μ :1298Μ018

**ΘΕΜΑ: 'Η ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΣ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΝ ΣΕ ΚΡΙΣΕΙΣ'**

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΑΘΗΝΑ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2000

“Η ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΝ ΣΕ ΚΡΙΣΕΙΣ”

1. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

2. Η ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

- 2.1 Αεροπορική ισχύς και κυριαρχία κλιμάκωσης
- 2.2 Αεροπορική ισχύς και αντίπαλες πολεμικές επιχειρήσεις
- 2.3 Αεροπορική ισχύς και αύξηση των απειλών από πλευράς τρίτων
- 2.4 Η πολεμική αεροπορία και οι συνηθισμένες προκλήσεις κατά τη διάρκεια διεξαγωγής αεροπορικών επιχειρήσεων.
- 2.5 Η ανάγκη για αυτοσυγκράτηση

3. Η ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΩΣ ΜΕΣΟΝ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΥ

- 3.1 Μεθοδολογία και περιπτωσιολογική μελέτη
- 3.2 Ορισμοί και θεωρία
- 3.3 Περιορισμένη σχετικότητα
- 3.4 Παθολογίες μέτρησης
- 3.5 Η δυσκολία μέτρησης της επιτυχίας
- 3.6 Η διπλωματία εξαναγκασμού σήμερα
- 3.7 Εσωτερικοί περιορισμοί στις επιχειρήσεις εξαναγκασμού
- 3.8 Η εξασφάλιση της εσωτερικής υποστήριξης
- 3.9 Μικρά οφέλη – Αρνητικές προοπτικές
- 3.10 Σχέση Κόστους – Οφέλους και προοπτικές
- 3.11 Οι συνέπειες της χαμηλής υποστήριξης.

4. Η ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ Ο ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

- 4.1 Διαχωρισμός των εναέριων στρατηγικών
- 4.2 Μέτρηση της αποτελεσματικότητας
- 4.3 Εναέριες στρατηγικές εξαναγκασμού
- 4.4 Ο ρόλος του ‘Ρίσκου’

4.5 Ακύρωση : Η καταστροφή της στρατιωτικής στρατηγικής του εχθρού

4.6 Αποκεφαλισμός

5. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΟΥ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΥ

5.1 Κορέα 1950 – 1953

5.1.1 Στρατηγικές εξαναγκασμού

5.1.2 Η έκδοση των αιχμαλώτων πολέμου

5.2 Βιετνάμ 1965 – 1972

5.2.1 Ο εναέριος πόλεμος του Johnson εναντίον του Βορείου Βιετνάμ

5.2.2 Η αποτυχία του Rolling Thunder

5.2.3 Ο εναέριος πόλεμος του Νίξον εναντίον του Βορείου Βιετνάμ

5.2.3.1 Στρατηγικές εξαναγκασμού

5.2.3.2 Κάποιες άλλες ερμηνευτικές προσεγγίσεις

5.3 Ιράκ 1991

5.3.1 Η στρατηγική του αποκεφαλισμού και τα αποτελέσματα της εφαρμογής της στον Κόλπο

5.3.2 Η στρατηγική της ακύρωσης και τα αποτελέσματά της

5.4 Κόσοβο 1999

5.4.1 Ο αεροπορικός εξαναγκασμός στο Κόσοβο

5.4.2 Η υποδαύλιση της δυσαρέσκειας χτυπώντας αεροπορικούς στόχους

5.4.3 Η φθορά των σερβικών ενόπλων δυνάμεων

5.4.4 Η προοπτική μιας χερσαίας επιχείρησης

5.4.5 Η ανικανότητα των σέρβων να προξενήσουν κόστος στο ΝΑΤΟ

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.1 Εσωτερικοί περιορισμοί στις επιχειρήσεις εξαναγκασμού

6.2 Η επιτυχία ή αποτυχία στις διάφορες ιστορικές περιπτώσεις

6.3 Εξαναγκασμός σε μη κρατικούς δρώντες -μια πρόκληση για το μέλλον

6.4 Εξαναγκασμός και συμμαχίες

6.5. Πώς πρέπει να αντιλαμβανόμαστε τον εξαναγκασμό

1. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Η δραματική μεταβολή του διεθνούς σκηνικού μετά τη δογματική και θεσμική κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την απαλλαγή της διεθνούς κοινότητας από τις ψυχροπολεμικές αγκυλώσεις του παρελθόντος, γεγονός που σήμανε και την αποτελεσματικότερη ανταπόκρισή της στην επίλυση περιφερειακών συγκρούσεων και κρίσεων. Προβλημάτων δηλαδή που πάντοτε υπέβρισκαν στις διεθνείς σχέσεις, παραμένοντας όμως σε μια λανθάνουσα κατάσταση μέχρι που η μοναδική ευκαιρία που προσέφερε η κατάρρευση του διπολισμού, επέτρεψε να αναδειχθούν είτε με τη μορφή εθνοτικών διεκδικήσεων, είτε με την εμφάνιση θεμάτων που άπτονται των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικότερα. Τα νέα αυτά δεδομένα μας εισαγάγουν σε ένα καινούριο πλέγμα εννοιών και διαπλεκομένων γνωστικών πεδίων παρουσιάζοντας ερμηνευτικές ιδιαιτερότητες που υπερβαίνουν τα όρια του γνωστικού κεκτημένου, με αποτέλεσμα να προκύπτει η ανάγκη μιας νέας ερμηνευτικής προσέγγισης και διερευνητικής προσπάθειας του θέματος. Η παρούσα μελέτη σκοπό έχει να αναλύσει και να εξετάσει τη θέση και το νέο ρόλο που πρόκειται να διαδραματίσει, μέσα στο νέο αυτό διεθνές περιβάλλον ο παράγοντας της αεροπορικής ισχύος, στην άσκηση της εξαναγκαστικής διπλωματίας και εξωτερικών επεμβάσεων για τη διευθέτηση κρίσεων που θα προκύψουν με βάση το είδος των προβλημάτων που προαναφέρθηκαν.

Το βασικό λοιπόν ερώτημα που πραγματεύεται η εργασία, είναι γιατί μερικά κράτη αποφασίζουν να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους όταν απειλούνται με στρατιωτική επέμβαση, ενώ άλλα δεν το κάνουν. Μελετώντας διάφορα παραδείγματα του παρελθόντος, στις οποίες ο εξαναγκασμός είχε άλλοτε επιτυχή και άλλοτε ανεπιτυχή έκβαση, μπορούμε να βγάλουμε χρήσιμα συμπεράσματα, με σκοπό την ασφαλέστερη πρόβλεψη των αποτελεσμάτων άσκησης εξαναγκασμού, σε μελλοντικές περιπτώσεις. **Κατά γενική ομολογία, πετυχημένος εξαναγκασμός θεωρείται εκείνος που μπορεί να αποτελέσει πειστική απειλή όσον αφορά την πρόκληση ζημιών, οι οποίες έχουν άμεση και δυσμενή επίπτωση στη ζωή των πολιτών. Ωστόσο πετυχημένος εξαναγκασμός είναι και εκείνος, κατά τον οποίο καταστρέφεται το αξιόμαχο των ενόπλων δυνάμεων ενός αντιπάλου, με τρόπο που να μη μπορεί να υποστηρίξει τους πολιτικούς του στόχους με χρήση στρατιωτικής ισχύος.**¹

¹ Robert A. Rare, *BOMBING TO WIN :Air Power and Coercion in War*

Πάντως η μελέτη του στρατιωτικού εξαναγκασμού και η χρήση του ως εργαλείου, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την εμφάνιση του προβλήματος των εθνοτικών συγκρούσεων ,είναι περισσότερο αναγκαία από κάθε άλλη φορά ,για να υποχρεωθούν οι χώρες να ευθυγραμμίσουν τη στάση τους στα δεδομένα της διεθνούς πολιτικής στα πλαίσια μιας προσπάθειας για την επιδίωξη της ειρήνης στον κόσμο.

Η αποδοχή και υιοθέτηση αυτής της αναγκαιότητας δηλαδή είναι που επηρέασε τα πράγματα ώστε η αεροπορική ισχύς των Η.Π.Α, της μόνης εναπομείνουσας υπερδύναμης, να αποκτήσει έναν ιδιαίτερα βεβαρημένο ρόλο στην άσκηση της στρατιωτικής τους στρατηγικής. Καθόσον η ανοχή της αμερικάνικης κοινωνίας μειώθηκε σημαντικά ,όσον αφορά τις στρατιωτικές απώλειες σε ανθρώπινες ζωές, την ίδια στιγμή που το αεροπορικό όπλο ,ως παράγοντας στρατιωτικής ισχύος σε σχέση με το ναυτικό και το στρατό ξηράς ,παρουσιάζει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα και σε αυτόν τον τομέα .Τα πλεονεκτήματα αυτά σε γενικές γραμμές έχουν να κάνουν με την ταχύτητα διεξαγωγής των επιχειρήσεων ,το χαμηλό ρίσκο σε ανθρώπινες ζωές και τη δυνατότητα μεγάλης συγκέντρωσης πυρός σε μεγάλες αποστάσεις για την καταστολή των στρατιωτικών στόχων του αντιπάλου.

Βέβαια ,παρ' όλο που η αναγκαιότητα διεύρυνσης της πρακτικής του εξαναγκασμού έχει επισημανθεί από πολλούς² ,ουσιαστικά η επέκταση της εφαρμογής του καθυστερεί ,λόγω των αρνητικών εντυπώσεων που είχε δημιουργήσει η εκτέλεση εκτεταμένων βομβαρδισμών στον πόλεμο του Βιετνάμ, οι οποίες είχαν σα συνέπεια μεγάλες καταστροφές σε βάρος άμαχου πληθυσμού.

Ωστόσο μια σοβαρή και επιστημονική προσέγγιση του θέματος ,επιβάλλει την αξιολόγηση της τακτικής του εξαναγκασμού, όχι μόνο στη βάση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά σε σχέση με τις δυσμενείς επιπτώσεις που θα επέφερε η μη εφαρμογή του για την αντιμετώπιση μιας κρίσης ή την καταστολή μιας επιθετικής συμπεριφοράς. Καταστάσεις δηλαδή που κατά μείζονα λόγο θίγουν ανθρώπινα δικαιώματα και ανθρωπιστικές αξίες ,σε βαθμό μάλιστα πολύ μεγαλύτερο από ότι μπορεί να προκαλέσει η πρακτική του εξαναγκασμού.

Εξαναγκασμός δηλαδή σημαίνει προσπάθεια αλλαγής της συμπεριφοράς ενός κράτους με την υποβολή του στο δίλημμα στάθμισης ΚΟΣΤΟΥΣ-ΟΦΕΛΟΥΣ, αναφορικά με την υποχώρηση ή μη σε εξωτερικές πιέσεις .Τόσο ο εξαναγκασμός όσο και η αποτροπή ,αποβλέπουν στο να επηρεάσουν τους υπεύθυνους για τη λήψη αποφάσεων. Μόνο που η αποτροπή αποσκοπεί στο να αποθαρρύνει κάποιον από το να πάρει την απόφαση να αλλάξει το status quo , ενώ ο εξαναγκασμός στοχεύει στο να αλλάξει τη συμπεριφορά του αντιπάλου, ασκώντας πίεση σε βάρος του. Πολλές φορές συμβαίνει να λαμβάνουν χώρα ταυτόχρονα και οι δυο καταστάσεις. Ενώ δηλαδή κάποιος προσπαθεί να προκαλέσει εξαναγκασμό ,ο θιγόμενος να προσπαθεί να τον αποθαρρύνει προκαλώντας αποτροπή .Επίσης πολλές φορές για τον εξαναγκασμό μπορεί να χρησιμοποιηθούν και άλλα μη

² John a. Warden , “Employing Air Power in the Twenty –first Century”, in the Future of Air Power in the Aftermath of the Gulf War.

στρατιωτικά μέσα (οικονομικά, διπλωματικά κ.λ.π), αν και τα στρατιωτικά παραμένουν κατά κανόνα τα πιο καθοριστικά και αποτελεσματικά. Με τις επιφυλάξεις που επιβάλλει ο κίνδυνος που εγκυμονείται σε μια υπεραπλούστευση των πραγμάτων, οι υπάρχουσες θεωρίες περί εξαναγκασμού μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τέσσερις βασικές ομάδες :

Η πρώτη έχει να κάνει με την ισορροπία των **‘αντιμαχομένων θελήσεων’**. Δηλαδή όσο πιο αποφασιστικός είναι ένας από τους δυο αντιπάλους (ή έστω αν έχει τη φήμη του πιο αποφασιστικού), τόσο πιο πειστικός γίνεται όσον αφορά την αποτελεσματικότητά του και την απειλή που εκπέμπει.³

Η δεύτερη αφορά το **μέγεθος των συμφερόντων** που η κάθε πλευρά υπερασπίζει. Εννοείται ότι ο έχων τα μεγαλύτερα συμφέροντα διεκδικεί πιο αποφασιστικά την επιβολή της δικής του θέσης.⁴

Η τρίτη περίπτωση εστιάζει στην **‘τρωτότητα’** του άμαχου πληθυσμού σε αεροπορικούς βομβαρδισμούς και κατ’ επέκταση στο πως αυτό το δεδομένο μετατρέπεται σε μοχλό άσκησης πίεσης μέσω της πρόκλησης πανικού μεγάλων μαζών του πληθυσμού.⁵

Η τέταρτη κατηγορία αφορά την **ισορροπία των στρατιωτικών δυνάμεων** και το κατά πόσο αυτές φαίνονται ικανές να καταστρέψουν τους στρατιωτικούς στόχους του αντιπάλου για να επιβάλλουν τη θέλησή τους.⁶

Όλες όμως αυτές οι θεωρίες έχουν το μειονέκτημα ότι βασίζονται μόνο σε έναν παράγοντα, στην προσπάθειά τους να εξηγήσουν τα πράγματα. Και αυτό τελικά φαίνεται ότι αποτελεί ένα ουσιαστικό πρόβλημα, αφού εύκολα κανείς μπορεί να διαπιστώσει την αδυναμία τους να ερμηνεύσουν την πραγματικότητα. Για παράδειγμα στην περίπτωση του Βιετνάμ και σύμφωνα με την πρώτη από τις τέσσερις θεωρίες, αν υποθέσουμε ότι η αποφασιστικότητα ήταν η κρίσιμη παράμετρος, τίθεται το ερώτημα γιατί οι βομβαρδισμοί από το ’65 μέχρι το ’68 (επί Johnson) απέτυχαν, ενώ το ’72 (επί Νίξον) είχαν επιτυχή έκβαση, ενώ και στις δυο περιόδους η αποφασιστικότητα των βορειοβιετναμέζων ουσιαστικά ήταν η ίδια, με την αποφασιστικότητα των αμερικανών να έχει μάλλον μειωθεί με την πάροδο του χρόνου? Επίσης η θεωρία ισορροπίας συμφερόντων είναι ανεπαρκής στο να εξηγήσει την περίπτωση, αφού ουσιαστικά μεταβολή του ενδιαφέροντος δεν υπήρξε ούτε για τη μια ούτε για τη άλλη πλευρά, που να δικαιολογεί την αναποτελεσματικότητα στη μια περίοδο και τη αποτελεσματικότητα στην άλλη. Η Τρίτη θεωρία περί τρωτότητας στις αεροπορικές επιδρομές, επίσης δεν επαρκεί στο να εξηγήσει το φαινόμενο. Αφού η τρωτότητα του άμαχου πληθυσμού στις επιθέσεις από αέρος, με την πάροδο του χρόνου βελτιώθηκε όπως είναι γνωστό, δεδομένου ότι οι πολίτες εκπαιδεύτηκαν στο να αντιμετωπίζουν τέτοιες καταστάσεις. Τέλος η άποψη περί αλλαγής της στρατιωτικής ισορροπίας μέσω αεροπορικών επιδρομών, δημιουργεί μια μικρή σύγχυση, λόγω των συγκρίσιμων (παρόμοιων) αποτελεσμάτων ως προς την καταστροφή των στρατιωτικών στόχων στις δυο περιόδους από αεροπορικές επιθέσεις και των δυο αντιπάλων.

Όλες αυτές λοιπόν οι θεωρίες ουσιαστικά είναι ανεπαρκείς στο να εξηγήσουν πως λειτουργεί ο εξαναγκασμός, γιατί δεν προσεγγίζουν μ’ έναν ολοκληρωμένο τρόπο την πραγματικότητα. Αν και κάποιοι συγγραφείς προσπάθησαν να συνδυάσουν περισσότερους από έναν παράγοντες, δημιουργώντας μια πιο πειστική σύνθεση, κανένας δεν κατάφερε να αποδώσει τη σχέση των μεταβλητών, τα αποτελέσματα της ισχύος και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες όλα αυτά λαμβάνουν χώρα. Επιπλέον υπάρχουν τέσσερις επί μέρους παράγοντες (συνηθισμένα σφάλματα), οι οποίοι μας παρεμποδίζουν να καταλάβουμε το πώς λειτουργεί ο στρατιωτικός εξαναγκασμός. Το πρώτο είναι ότι πολύ συχνά η έννοια του εξαναγκασμού συγχέεται με αυτήν της αποτροπής. Παρόλο που οι έννοιες είναι

³ Robert Jervis : *The logic of images in International Relations*

⁴ Glenn H. Snyder and Paul Diesing : *Conflict among Nations*.

⁵ Schelling: *Arms and Influence – Douhet: Command of the Air*.

⁶ Edward Luttwak: *The Strategic Balance*

παρεμφερείς ,εν τούτοις υπάρχει σαφής διαχωρισμός μεταξύ τους, αφού ο εξαναγκασμός είναι δύναμη που αλλάζει το status quo ,ενώ η αποτροπή το διατηρεί. Η απειλή που αποτρέπει δηλαδή δεν είναι εξαναγκασμός. Επίσης , η αποτροπή οικοδομείται ευκολότερα από ότι η υπεροχή του επιτιθέμενου, αφού η διατήρηση του πάτριου εδάφους , αποτελεί μεγαλύτερη αξία για τον αμυνόμενο από ότι η κατάκτησή του από τον επιτιθέμενο. Γι αυτόν ακριβώς το λόγο και ο αμυνόμενος ευκολότερα διαθέτει πόρους για την αποτροπή απ' ότι ο επιτιθέμενος για να αποσπάσει κάποιο κομμάτι.

Το δεύτερο συνηθισμένο σφάλμα είναι να κρίνουμε το ζήτημα του εξαναγκασμού μόνο ως προς τη διάσταση των επιπτώσεων που αυτός επιφέρει στον άμαχο πληθυσμό ή μόνο ως πρακτική που αποσκοπεί στην καταστροφή στρατιωτικών στόχων .Αυτό φυσικά είναι λάθος και αλλοιώνει τη σωστή και ολοκληρωμένη αντίληψη της έννοιας του εξαναγκασμού. Για παράδειγμα κατά τη διάρκεια του βομβαρδισμού της Γερμανίας κατά το 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο ,οι βρετανοί είχαν εστιάσει τις προσπάθειές τους εναντίον του άμαχου πληθυσμού, ενώ οι αμερικανοί στόχευαν στην καταστολή στρατιωτικών στόχων .Αν προσπαθήσουμε να δούμε το θέμα του εξαναγκασμού στη συγκεκριμένη περίπτωση ,παρалаίποντας το ένα ή το άλλο δεδομένο ,είναι προφανές ότι για πολλές συνέπειες αυτού του εξαναγκασμού , η σχέση αίτιου –αιτιατού θα μείνει ανερμήνευτη.

Τρίτο συνηθισμένο σφάλμα που γίνεται στην ερμηνεία του εξαναγκασμού , είναι ο μη σωστός συσχετισμός του με τον παράγοντα της τρωτότητας του εσωτερικού μετώπου των αντιπάλων, δηλαδή τον άμαχο πληθυσμό. Πιο συγκεκριμένα με το κατά πόσο η αστικοποίηση σε μεγάλες και πολυάνθρωπες πόλεις ,που για τη συντήρηση του πληθυσμού τους οι γραμμές ανεφοδιασμού σε τρόφιμα και άλλα αγαθά πρέπει να λειτουργούν ανεμπόδιστα . Σε αντίθεση με πληθυσμούς που ζουν διάσπαρτοι στην ύπαιθρο και παρουσιάζουν μεγάλη αντοχή στη στέρηση αγαθών από ανεφοδιασμό. Θεωρίες δηλαδή που μιλούν για εξαναγκασμό και δεν παίρνουν υπόψη τους την έννοια της τρωτότητας είναι εύκολο να καταλήξουν σε λάθος συμπεράσματα. Τέλος πολύ σημαντικά είναι και όσα λέγονται για τις διαφορές ανάμεσα στον συμβατικό και πυρηνικό εξαναγκασμό⁶ .Φυσικά αποτελεί σφάλμα μείζονος σημασίας το να μη γίνεται αντιληπτή η διαφορετικότητα των δυο περιπτώσεων ,καθώς επίσης και το γεγονός ότι μια πειστική πυρηνική απειλή δεν μπορεί να αποτραπεί με συμβατικά μέσα.

Το συμπεράσματα στα οποία οδηγούμαστε τελικά από τη γνωσιοθεωρητική διερεύνηση του θέματος, είναι ότι οι πολιτικές κοινωνικές και τεχνολογικές εξελίξεις επηρεάζουν βέβαια τον εξαναγκασμό, αλλά οι πιο σημαντικοί παράγοντες στις επιχειρήσεις εξαναγκασμού φαίνεται ότι παραμένουν αμετάβλητοι. Επίσης η εσωτερική υποστήριξη στις μελλοντικές αεροπορικές επιχειρήσεις θα είναι πολύ περιορισμένη έως μειωνηφική. Η χρησιμοποίηση συμμαχιών για την επίτευξη εξαναγκασμού υπάρχει περίπτωση να οδηγήσει σε υπέρβαση του ανώτατου σημείου της καμπύλης οριακού οφέλους από την υπέρμετρη αύξηση των συμμαχικών δυνάμεων, με αποτέλεσμα η συνεργασία να καταλήξει σε αρνητικά αποτελέσματα . Τέλος η χρήση αεροπορικής ισχύος για τον εξαναγκασμό μη κρατικών δρώντων , φαίνεται να μην μπορεί να υπερβεί στο μέλλον της εγγενείς αδυναμίας της πολεμικής αεροπορίας για μια αποτελεσματική παρέμβαση.

Για τη γνωστική διερεύνηση των παραπάνω ζητημάτων στη συνέχεια της μελέτης , γίνεται μια αρχική αναφορά στο δεύτερο κεφάλαιο, στην παρουσία και το ρόλο της αεροπορικής ισχύος στη διεθνή ασφάλεια σήμερα. Ακολουθεί μια εκτενής αναφορά στη φύση της αεροπορικής ισχύος ως μέσου εξαναγκασμού γενικά και της αεροπορικής ισχύος στον πόλεμο ειδικότερα. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά σε τέσσερα αντιπροσωπευτικά ιστορικά παραδείγματα, για να καταλήξουμε στην παράθεση των τελικών συμπερασμάτων που η γνωσιοθεωρητική διερεύνηση του θέματος μας οδηγεί.

2. Η ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

2.1 Αεροπορική ισχύς και κυριαρχία κλιμάκωσης

Η αεροπορική ισχύς ως βασική παράμετρος της ευρύτερης έννοιας της στρατιωτικής ισχύος, παρέχει τη δυνατότητα σε αυτούς που τη χρησιμοποιούν, εφόσον φυσικά διαθέτουν τον απαραίτητο τεχνολογικό εξοπλισμό, να επιλέξουν από μια μεγάλη σειρά αποτελεσματικών επιλογών κλιμάκωσης. Ο πόλεμος του Κόλπου για παράδειγμα κατέδειξε την πολύ μεγάλη δυνατότητα για τη σύγχρονη πολεμική αεροπορία των ΗΠΑ, να καταστρέψει μια τεράστια σειρά στόχων με ταχύτητα και ακρίβεια και σε χαμηλό κόστος, όσον αφορά τις ανθρώπινες ζωές.

Η αεροπορική ισχύς μπορεί να βοηθήσει στη χρήση και υποστήριξη στρατιωτικών δυνάμεων εδάφους, καθώς επίσης να υποστηρίξει πολεμικές επιχειρήσεις μεγάλης έκτασης εναντίον στρατιωτικών στόχων. Μπορεί επίσης να καταστρέψει την οικονομική υποδομή, το δίκτυο επικοινωνιών και άλλους σημαντικούς στόχους ενός κράτους. Μερικοί θεωρητικοί υποστηρίζουν ότι η αεροπορική ισχύς μπορεί να εξαρθρώσει το σύστημα του εχθρού, προλαμβάνοντάς τον από το να υλοποιήσει αποφάσεις, με την πρόκληση περιορισμένων μόνο καταστροφών.¹ Μια ισχυρή δύναμη ωστόσο, πρέπει να γνωρίζει ότι στοχεύοντας ένα σύστημα κάποιου αντιπάλου μπορεί συχνά να οδηγηθεί σε αποτυχία, επειδή οι αντίπαλοι είναι ικανοί να μεθοδεύσουν κατάλληλα την αντίδρασή τους, η οποία δεν είναι απαραίτητο να βασίζεται σε βιομηχανική υποδομή προηγμένης τεχνολογίας. Για παράδειγμα, παρά την εξάρθρωση των ιρακινών συστημάτων εντολής και ελέγχου από τις ΗΠΑ, ο Σαντάμ Χουσεϊν κατάφερε να επικοινωνεί με τις στρατιωτικές δυνάμεις στο πεδίο της μάχης μέσω ταχυδρομείου, καθώς επίσης ενώ το Ιράκ είχε υποστεί σοβαρότατες οικονομικές ζημιές συνέχιζε να αψηφά τις ΗΠΑ. Αυτός ο περιορισμός στις αεροπορικές επιδρομές εναντίον υποδομών και δικτύων επικοινωνιών, ισχύει ακόμη περισσότερο σε περιπτώσεις όπου οι αντίπαλοι είναι κράτη υπό ανάπτυξη ή ομάδες ατόμων οργανωμένες. Έτσι βλέπουμε ότι οι προσπάθειες των ΗΠΑ να καταστρέψουν βιομηχανικές μονάδες του Βορείου Βιετνάμ, οι οποίες βρίσκονταν σε πρώιμη ανάπτυξη υπήρξαν επιτυχείς. Το πραγματικό αποτέλεσμα όμως αυτών των επιδρομών δεν υπήρξε ιδιαίτερα σημαντικό, επειδή η οικονομία της χώρας βασιζόταν κυρίως στην αγροτική παραγωγή και στη βοήθεια από φίλιες κομμουνιστικές χώρες. Όσον αφορά τη Hezbollah, αυτή δε διαθέτει οικονομική υποδομή υπό τη συνήθη έννοια του όρου και κατά συνέπεια εδώ έχουμε μια ακόμη περίπτωση αδυναμίας αποτελεσματικής χρήσης της αεροπορικής ισχύος. Έτσι, κάποιος που σκοπεύει να χρησιμοποιήσει αεροπορική ισχύ, πρέπει να γνωρίζει ότι η προσπάθεια να εξαρθρώσουν το σύστημα ενός αντιπάλου, συχνά έχει περιορισμένο αποτέλεσμα και ότι η τρωτότητα του εχθρού σε τέτοιου είδους επιθέσεις, ενδεχομένως να παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις από τα κλασικά δεδομένα, ανάλογα με την οικονομική ανάπτυξη και το πολιτικό του σύστημα.

Εκτός όμως από την πρόκληση ζημιών σε έναν αντίπαλο, η χρήση αεροπορικής ισχύος, μπορεί να στοχεύει στην έγκαιρη αποτροπή του αντιπάλου από το να κλιμακώσει την αντιπαράθεσή του, έτσι ώστε να μην αυξηθεί το κόστος μιας μετέπειτα σύγκρουσης. Η κυριαρχία όμως της κλιμάκωσης αποτελεί μια σχετική και όχι μια απόλυτη ικανότητα. Προϋποθέτει την ύπαρξη υπεροχής, σε βαθμό που θα σου επιτρέψει να επιβάλλεις όλο και μεγαλύτερα κόστη σε έναν αντίπαλο, χωρίς να του δίνεις τη δυνατότητα να προχωρήσει σε αντικλιμάκωση. Κατά συνέπεια στο σχεδιασμό αεροπορικών επιχειρήσεων, εκτός από το κριτήριο καταστροφής των στόχων που παρέχει ο αντίπαλος γενικά, θα πρέπει να

⁶ Schelling, *Arms and Influence*

¹ Αυτή η άποψη που θεωρεί τον αντίπαλο σαν ένα 'σύστημα' έχει γίνει ευρύτερα γνωστή από τον John Warden. βλ. Warden (1997/1998) και (1992) για περισσότερες πληροφορίες επί του θέματος.

συνυπολογίζεται και η απαίτηση περιορισμού των επιλογών του αντιπάλου, ώστε βαθμιαία να του αφαιρεθεί η ικανότητα αντίδρασης. Ένας από τους πολλούς τομείς στους οποίους μπορεί να συνεισφέρει η πολεμική αεροπορία, είναι να καταστρέψει τους βαλλιστικούς πυραύλους ή τα όπλα μαζικής εξόντωσης του αντιπάλου, δίνοντας βοήθεια στο προσωπικό που αποτελεί την ειρηνευτική δύναμη ή την ανθρωπιστική, το οποίο μπορεί να είναι ευάλωτο σε αντίποινα του αντιπάλου.

Πολλοί από τους παράγοντες , που όπως θα φανεί και στη συνέχεια της εργασίας εμποδίζουν τη χρήση αεροπορικής ισχύος δεν είναι ούτε τεχνητοί , ούτε επιχειρησιακοί , αλλά πολιτικοί και διπλωματικοί. Αυτοί οι τελευταίοι περιορισμοί είναι που θα προσπαθήσουν πολλοί αντίπαλοι να εκμεταλλευθούν και όχι οι τεχνικές ικανότητες και δυνατότητες της αεροπορικής ισχύος. Η εσωτερική κοινή γνώμη και οι δυναμικές των συμμαχιών συχνά θέτουν ανώτατα όρια στο επίπεδο της αεροπορικής ισχύος που μπορεί να χρησιμοποιηθεί, βοηθώντας να ξεπεραστούν ορισμένοι από αυτούς τους περιορισμούς στις επιλογές. Η χρήση αεροπορικής ισχύος επίσης μπορεί να παρέξει τα απαραίτητα εχέγγυα ασφάλειας στους συμάχους μιας μεγάλης δύναμης ,ώστε αυτοί να μη φοβούνται τη συμπαράταξη στο πλευρό της , εναντίον ενός αντιπάλου που τον έχει καταδικάσει η διεθνής κοινότητα .Για παράδειγμα , στην επιχείρηση ‘καταιγίδα της ερήμου’, οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν ως τακτική εκατοντάδες εξόδους πολλών μαχητικών αεροσκαφών , προκειμένου να καθησυχάσουν το Ισραήλ και να αποτρέψουν το Ιράκ από το να διασπάσει τις γραμμές των συμμαχικών δυνάμεων , μολονότι αυτές οι έξοδοι δεν είχαν μεγάλη συνεισφορά στη στρατιωτική ήττα του Ιράκ.

Η τεχνολογική εξέλιξη στον τομέα των αεροπορικών κατασκευών έχει τη δυνατότητα να μετριάσει τους περιορισμούς που σήμερα υψώνουν οι διάφορες συμμαχίες ,όσον αφορά τη χρήση αεροπορικής ισχύος. Περιορισμοί που έχουν να κάνουν με την εξάρτηση των αεροπορικών μέσων από τις χερσαίες βάσεις, στα διάφορα σημεία του κόσμου. Η ύπαρξη της συγκεκριμένης προοπτικής, δίνει διέξοδο και στο θέμα της εσωτερικής υποστήριξης , η οποία επίσης αναμένεται πολύ περιορισμένη κατά τα επόμενα χρόνια, σύμφωνα με τις μετρήσεις της κοινής γνώμης. Θα υποβοηθήσει δηλαδή στο να υπερπηδηθούν τα οποιαδήποτε εμπόδια στο εσωτερικό που αφορούν στη χρήση βίας , όπως για παράδειγμα η ευαισθησία του κοινού για τις απώλειες σε ανθρώπινο δυναμικό. Η διαθεσιμότητα σε επιλογές κλιμάκωσης οι οποίες ενέχουν μικρό κίνδυνο απωλειών σε ανθρώπινες ζωές , ακόμη κι αν είναι λιγότερο ισχυρές και αποτελεσματικές σε σύγκριση με τις πολεμικές επιχειρήσεις από εδάφους , μπορούν να βοηθήσουν στο μετριασμό της ανησυχίας της κοινής γνώμης και κατά συνέπεια να προσφέρουν αξιοπιστία και σε άλλες επιλογές ένοπλης παρέμβασης.

Πιθανά παραδείγματα τεχνολογικής προόδου, η οποία θα μπορούσε να προάγει την πολεμική αεροπορία, σε βαθμό που να μπορεί να βοηθήσει στην εξάλειψη ή τον μετριασμό των περιορισμών στο εσωτερικό, περιλαμβάνουν τα εξής :

1. Υψηλής αποτελεσματικότητας όπλα μη επανδρωμένα , όπως π.χ όπλα τα οποία βρίσκονται στο διάστημα και τα οποία δεν ενέχουν κανέναν κίνδυνο , όσον αφορά απώλειες ανθρώπινων ζώων.
2. Μη επανδρωμένα εναέρια οχήματα και άλλων ειδών κατασκευών παρατήρησης και ελέγχου , οι οποίες μπορούν να ενισχύσουν την ικανότητα άσκησης κατασκοπίας με μικρό κίνδυνο απώλειας ανθρώπινων ζώων.
3. Προηγμένες μορφές πυρομαχικών οι οποίες ελαχιστοποιούν τις απώλειες των αντιπάλων και στις οποίες συμπεριλαμβάνονται μη θανατηφόρα όπλα και πυρομαχικά , τα οποία εστιάζουν την καταστροφική τους δράση με μεγάλη ακρίβεια στα σημεία στόχους (όπως π.χ οι βόμβες laser).
4. Συστήματα τα οποία προκαλούν προσωρινή ‘τύφλωση’ των συστημάτων διοίκησης και ελέγχου του αντιπάλου , μειώνοντας την ικανότητα συντονισμού και κατεύθυνσης των δυνάμεών του.

Τα παραπάνω τεχνολογικά επιτεύγματα αυξάνουν την κυριαρχία κλιμάκωσης , όχι μόνο παρέχοντας τη δυνατότητα αύξησης των ζημιών του αντιπάλου , αλλά κυρίως αποτρέποντάς τον από το να ασκήσει αντιεξαναγκασμό.

2.2 Αεροπορική ισχύς και αντίπαλες πολεμικές επιχειρήσεις

Μια από τις πιο σημαντικές λειτουργίες της αεροπορικής ισχύος , η οποία γίνεται όλο και περισσότερο χρηστική δεδομένης της τεχνολογικής προόδου που έχει σημειωθεί είναι η ευκαμψία και η πολλαπλή χρησιμότητα των αεροπορικών δυνάμεων. Στοιχείο που τις καθιστά ικανές να αποτρέψουν οποιονδήποτε αντίπαλο από το να αποκομίσει τα υποκειμενικά οφέλη που επιδιώκει μέσω των πολεμικών επιχειρήσεων. Η αεροπορική ισχύς μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να εξαρθρώσει την αλυσίδα εντολής και τον έλεγχο των αντιπάλων δυνάμεων ή με άλλα λόγια να διεξαγάγει επιθέσεις οι οποίες θα καταδεικνύουν την ικανότητά της να δημιουργήσει στον αντίπαλο πλήρη αποδιοργάνωση, που είναι αυτή καθ' αυτή η ουσία του εξαναγκασμού. Στην Operation Deliberate Force ,οι αεροπορικές δυνάμεις του NATO , εξουδετέρωσαν την αλυσίδα εντολής και τις εγκαταστάσεις επικοινωνιών των σέρβων με σχετικά μικρό κίνδυνο , αναφορικά με ζωές σέρβων πολιτών ή συμμάχων .

Η πολεμική αεροπορία σε ορισμένα περιβάλλοντα , μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα αποτελεσματική έναντι μονάδων στρατού οι οποίες βρίσκονται στο πεδίο της μάχης .Η καταγίδα της ερήμου απέδειξε αυτή την ικανότητα σε μεγάλο βαθμό , όταν η αμερικάνικη αεροπορία κατέστρεψε μέρη από δυο ιρακινά στρατιωτικά σώματα προτού οι ΗΠΑ παρατάξουν στρατεύματα εδάφους, κοντά στην περιοχή Khafji. Η μικρή ιρακινή δύναμη η οποία κατέλαβε την άδεια πόλη απομονώθηκε και καταστράφηκε από συμμαχικές δυνάμεις αεροπορικές και επίγειες. Είναι γεγονός ότι η πολεμική αεροπορία αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο καταστροφής των γραμμών ανεφοδιασμού των αντιπάλων .Κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων Linebacker στο Βιετνάμ οι βορειοβιετναμέζοι ανακάλυψαν ότι δεν μπορούσαν να διατηρήσουν συμβατικές επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας , λόγω των καταστροφών που είχαν προξενήσει οι αεροπορικές επιδρομές των ΗΠΑ. Εν κατακλείδι η πολεμική αεροπορία μπορεί να αποτρέψει ή να δημιουργήσει προσκόμματα σε διάφορους τύπους επιχειρήσεων και ιδιαίτερα σε αυτούς οι οποίοι περιλαμβάνουν μεγάλο αριθμό μηχανοκίνητων δυνάμεων και πολύπλοκες διαδικασίες ανεφοδιασμού.

Θα πρέπει επίσης να διευκρινισθεί ότι :

1. Η αεροπορική ισχύς δεν είναι το ίδιο αποτελεσματική έναντι όλων των στόχων και με οποιεσδήποτε συνθήκες περιβάλλοντος. Παρ' όλη την πρόοδο της τεχνολογίας, απέχουμε αρκετά ακόμη από το σημείο που θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε, ότι οι αεροπορικές επιχειρήσεις διεξάγονται ανεξάρτητα των καιρικών συνθηκών που επικρατούν . Ακόμη, η φυσική απόκρυψη των εχθρικών δυνάμεων αποτελεί έναν αποτελεσματικό τρόπο αντιμετώπισης της αεροπορικής απειλής , όπως επίσης και οι ελαφρές μονάδες πεζικού είναι ένας στόχος που δύσκολα εντοπίζεται από την αεροπορία.²

2. Επίσης η φύση ορισμένων αντιπάλων τους κάνει λιγότερο τρωτούς στις αεροπορικές επιχειρήσεις οι οποίες έχουν ως σκοπό να ανατρέψουν τα στρατιωτικά τους σχέδια . Ειδικότερα αντίπαλοι που δεν είναι κράτη αλλά μικρότερες οργανωμένες ένοπλες ομάδες , δε διαθέτουν παρά λίγους στρατιωτικούς στόχους οι οποίοι μπορούν να καταστραφούν . Η εξάρτησή τους από επικοινωνίες χαμηλής τεχνολογίας δυσχεραίνει την ικανότητα της πολεμικής αεροπορίας να δημιουργήσει παράλυση στις επιχειρήσεις τους.

Τελικά ορισμένοι αντικειμενικοί στόχοι αντιπάλων δεν προσφέρονται για στρατηγικές εξαναγκασμού, οι οποίες έχουν ως στόχο να ματαιώσουν πολεμικές εκστρατείες . Σχεδόν εξ' ορισμού τέτοιου είδους στρατηγικές βασίζονται στην υπόθεση ότι

² Για τους τρόπους που μπορούν να βελτιώσουν αυτή την ικανότητα, βλ. Vick et al.(1996).

ο αντίπαλος επιδιώκει ηγεμονικές ή εδαφικές κατακτήσεις , μέσω διαρκών ενόπλων επιχειρήσεων . Τέλος, για μια ακόμη φορά πρέπει να σημειώσουμε ότι οι στρατηγικές των αντιπάλων τις περισσότερες φορές διαμορφώνονται ανάλογα με την ισχύ των αεροπορικών επιχειρήσεων.

2.3 Αεροπορική ισχύς και αύξηση των απειλών από πλευράς τρίτων

Μερικές από τις πιο πετυχημένες αεροπορικές επιχειρήσεις βασίστηκαν σε απειλές προερχόμενες από τρίτους και στη μεγιστοποίηση ή πολλαπλασιασμό αυτών των απειλών με στόχο την πρόκληση πρόσθετου κόστους. Στοιχείο το οποίο λαμβάνουν υπ' όψη τα στελέχη που αποφασίζουν για λογαριασμό του αντιπάλου. Η μεγιστοποίηση απειλών που προέρχονται από τρίτους έχει γίνει ιδιαίτερα ελκυστική καθώς η μη ανεκτικότητα απωλειών σε στρατιώτες έχει οδηγήσει τα επιτελικά στελέχη να αναζητήσουν στρατηγικές οι οποίες θα παρέχουν τη μέγιστη δυνατή ασφάλεια στους δικούς τους στρατιώτες.

Η πολεμική αεροπορία μπορεί να είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική στο να μεταβάλλει την τοπική ισορροπία δυνάμεων , προκαλώντας στον αντίπαλο κάποια εσωτερική εξέγερση ή φέρνοντάς τον αντιμέτωπο με κάποιον άλλον εξωτερικό αντίπαλο. Η καθιέρωση και διατήρηση απροσπέλαστων εναέριων ζωνών, μπορούν να του αποστερήσουν τη δυνατότητα να κυριαρχήσει από αέρος . Οι απροσπέλαστες οδικές ζώνες οι οποίες επιβάλλονται από την πολεμική αεροπορία , μειώνουν σημαντικά την ικανότητα του αντιπάλου να διεξάγει στρατιωτικές επιθέσεις ή να συγκεντρώσει τις στρατιωτικές δυνάμεις πιο άμεσα με την καταστροφή των γραμμών ανεφοδιασμού και των αποστολών ενισχύσεων προς το μέτωπο . Η πολεμική αεροπορία μπορεί μ' αυτόν τον τρόπο να ενισχύσει την επιθετική ικανότητα και ισχύ. Μπορεί επίσης να μεγιστοποιήσει τις απειλές που προέρχονται από τρίτους προσφέροντας χρήσιμες υπηρεσίες κατασκοπίας ή εφόδια .

Η συνεργασία με τρίτους ενέχει σημαντικούς κινδύνους. Σε ορισμένες περιπτώσεις η τρίτη πλευρά μπορεί από κάποιο χρονικό σημείο και μετά να μην είναι πλέον επιθυμητή ως σύμμαχος. Μπορεί επίσης να αποτελέσει δυνητικό αντίπαλο με τον ίδιο τρόπο που μπορεί να μεταβληθεί και ο υποκειμενικός στόχος των επιχειρήσεων . Έτσι, για παράδειγμα ο πραγματικός στόχος των ΗΠΑ , συχνά είναι να δημιουργήσει μια ισορροπία δυνάμεων , όχι να βοηθήσει την τρίτη πλευρά να κερδίσει. Ακόμη πιο δυσοίωνη είναι η προοπτική κατά την οποία κάνοντας την απειλή που προέρχεται από την τρίτη πλευρά πιο αξιόπιστη είναι δυνατόν να προκληθεί κλιμάκωση της διένεξης μη αναστρέψιμη ή να προκληθούν εθνικές εκκαθαρίσεις , καθώς οι αντίπαλοι θα επιδιώκουν να εξολοθρεύσουν τους ανταγωνιστές τους .Κατά πολλούς τρόπους η δημιουργία εσωτερικής αστάθειας η οποία προκύπτει από τη συνεργασία με τις τοπικές δυνάμεις της αντιπολίτευσης είναι παρόμοια με τη συνεργασία με τις εξωτερικές δυνάμεις , όμως οι κίνδυνοι και οι προκλήσεις είναι συχνά πολύ πιο σοβαροί . Συνήθως οι ντόπιοι αντάρτες είναι ανεκπαιδευτοι και έχουν χαμηλό ηθικό , προκαλώντας έτσι δυσχέρειες , ακόμη και στις πιο βασικές στρατιωτικές επιχειρήσεις. Η συνεργασία με τους ντόπιους αντάρτες καθιστά ακόμα πιο πιθανή την πραγματοποίηση εθνικών εκκαθαρίσεων , την κλιμάκωση της διένεξης και την υποκίνηση του εθνικιστικού αισθήματος του λαού. Ορισμένες φορές μια επανάσταση ή στάση , πρέπει να έχει ολοκληρωτική υποστήριξη . Για τη διατήρηση των επιχειρήσεων θα χρειαστούν εφόδια , αερομεταφορές έκτακτης ανάγκης και δραστηριότητες κατασκοπίας . Χωρίς τέτοια υποστήριξη οι όποιοι εξεγερθέντες θα κατανηκθούν απλά από τις από τις καλύτερα οργανωμένες και καλύτερα εξοπλισμένες στρατιωτικές δυνάμεις του καθεστώτος .³

³ Για τις ανάγκες υποστήριξης του αντάρτικου στο Ιράκ ,βλ. *Byman και Pollack (1998)*.

Πιθανότητα θετικού αποτελέσματος έχει και η εξασθένιση ενός αντιπάλου σε σχέση με τους εχθρικούς γείτονές του . Όμως οι απαραίτητες συνθήκες για τη χρήση – εφαρμογή αυτής της στρατηγικής περιορίζουν τη χρήση της . Για να εφαρμοσθεί η εν λόγω στρατηγική απαιτείται μεταξύ άλλων να υπάρχουν αυτοί οι εχθρικοί γείτονες και η βοήθεια προς αυτούς να είναι επιθυμητή τόσο από στρατηγική όσο και από πολιτική άποψη.

2.4 Η πολεμική αεροπορία και οι συνηθισμένες προκλήσεις κατά τη διάρκεια διεξαγωγής αεροπορικών επιχειρήσεων

Η πολεμική αεροπορία έχει πολύ σημαντική συνεισφορά στη συλλογή εμπιστευτικών στοιχείων που αφορούν τον εχθρό. Πράγμα που είναι απόλυτα απαραίτητο για κάθε πολεμική επιχείρηση . Η τεχνολογική ανωτερότητα στον τομέα της άντλησης απόρρητων πληροφοριών και δεδομένων του εχθρού από αεροσκάφη ή από συστήματα που έχουν τοποθετηθεί στο διάστημα , επιτρέπει σήμερα μια άνευ προηγουμένων πρόσβαση σε πληροφορίες που αφορούν τις εντολές μάχης του αντιπάλου καθώς και την παράταξη των στρατευμάτων στο πεδίο της μάχης .Η τεχνολογική αυτή πρόοδος , δίνει επίσης τη δυνατότητα για καλύτερη αναγνώριση και στόχευση των σημαντικών στρατιωτικών εγκαταστάσεων του αντιπάλου. Για ορισμένες κατηγορίες αιτημάτων ή αξιώσεων αυτού που ασκεί τον εξαναγκασμό , η αεροπορική ισχύς είναι η πλέον κατάλληλη για την παρατήρηση του εχθρού όσον αφορά στη συμμόρφωσή του στα συμφωνηθέντα και την παρακολούθησή του μακροπρόθεσμα . Η ταχύτητα και η ευελιξία της αεροπορικής ισχύος σημαίνει ότι αυτή μπορεί να εξασφαλίσει ένα διαρκές φάσμα επιδρομών follow up , προκειμένου να αποτρέψει οποιαδήποτε ανεπιθύμητη συμπεριφορά.

2.5 Η ανάγκη για αυτοσυγκράτηση

Η πολεμική αεροπορία όπως κάθε άλλο πολεμικό εργαλείο προσφέρει μικρή μόνο βοήθεια ή μπορεί ακόμη να δημιουργήσει προσκόμματα στην επιχείρηση εξαναγκασμού κάτω από ορισμένες περιστάσεις. Πολλοί θεωρούν ότι η αεροπορική ισχύς έχει τη δυνατότητα να προσφέρει τουλάχιστον την πιθανότητα επίτευξης των αντικειμενικών στόχων με τον ελάχιστο δυνατό κίνδυνο και κόστος . Αυτή η άποψη ενέχει μια κρίσιμη πρόκληση για τη πολεμική αεροπορία . Επειδή όμως το κοινό και οι σύμμαχοι συχνά θεωρούν τις αεροπορικές επιδρομές ως δεσμεύσεις οι οποίες ενέχουν μικρό ρίσκο, η πολεμική αεροπορία θα καλείται να συμμετάσχει όλο και περισσότερο σε τέτοιου είδους επιχειρήσεις όταν οι σύμμαχοι προσφέρουν μέτρα υποστήριξης στην επιχείρηση εξαναγκασμού. Ωστόσο οι προοπτικές υποστήριξης της κλιμάκωσης θα είναι δύσκολες κάτω από αυτές τις συνθήκες , οπότε μια ενδεχόμενη ανεπάρκεια σε μια μελλοντική δράση της αεροπορίας , πιθανό να εκληφθεί ως αδυναμία του όπλου και του ασκούντα τον εξαναγκασμό , να υποστηρίξει τους επιδιωκόμενους στόχους. Αυτό δημιουργεί μια πρόσθετη υποχρέωση στους ηγέτες, να εντοπίζουν έγκαιρα το κατάλληλο εργαλείο για να κάνει τη συγκεκριμένη δουλειά .Όταν οι μόνοι διατιθέμενοι στόχοι για να πληγούν έχουν περιορισμένη αξία για τον αντίπαλο , οι αεροπορικές επιθέσεις δεν θα έχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα , επειδή τα αποτελέσματα των επιθέσεων θα έχουν μικρό μόνο αντίκτυπο, όσον αφορά την επιτυχία του εξαναγκασμού, μειώνοντας την αξιοπιστία των απειλών , τόσο μακροπρόθεσμα όσο και βραχυπρόθεσμα. Ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι μια αποτυχία μπορεί να δημιουργήσει αμφιβολία σε άλλους δυνητικούς αντιπάλους και να οδηγήσει σε μελλοντικά προβλήματα αμφισβητήσεων και αναταραχών. Για αυτόν ακριβώς το λόγο , η χρήση της αεροπορικής ισχύος πρέπει να γίνεται με σύνεση και φειδώ.

3. Η ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΩΣ ΜΕΣΟΝ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΥ

Η απειλή χρήσης βίας για να εξαναγκάσεις έναν αντίπαλο να ενεργήσει διαφορετικά από ότι θα έκανε ενεργώντας αυτόβουλα , είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική για να δώσει διέξοδο σε πολλά ζητήματα ασφαλείας από αυτά που θα αντιμετωπίσει στις ερχόμενες δεκαετίες η ανθρωπότητα ¹.

Παρ' όλα αυτά όμως και με βάση τα τελευταία παραδείγματα των περιπτώσεων του Ιράκ και της Βοσνίας , φαίνεται ότι η επίτευξη καθαρών αποτελεσμάτων με τη χρήση συντριπτικής βίας ακόμη και σε περιπτώσεις μεγάλης υπεροχής στη δύναμη , δεν είναι εύκολη.

Η βία αν και απλή σαν έννοια , παρουσιάζει μεγάλες δυσκολίες στην εφαρμογή της. Η παρούσα μελέτη που αποσκοπεί στο να βελτιώσει τη γνώση μας γύρω από το θέμα του εξαναγκασμού , είναι δομημένη γύρω από τους τέσσερις νοηματικούς άξονες που προσδιορίζονται από τα παρακάτω ερωτήματα :

1. Γιατί είναι σημαντικός ο εξαναγκασμός?
2. Πώς δουλεύει?
3. Κάτω από ποιες προϋποθέσεις επιτυγχάνει ή αποτυγχάνει?
4. Ποιο είναι το γενικό πλαίσιο για τη άσκηση εξαναγκαστικής διπλωματίας σήμερα?

Αυτά είναι τα θεμελιώδη ζητήματα γύρω από τα οποία αναπτύσσεται η θεωρία του εξαναγκασμού και τα οποία δείχνουν το πώς μπορεί να εφαρμοσθεί στην πραγματικότητα. Η απάντηση αυτών των ερωτημάτων θα βοηθήσει στην καταγραφή των θεμελιωδών αρχών που διέπουν τη χρήση της αεροπορικής ισχύος για εξαναγκασμό².

3.1 Μεθοδολογία και περιπτωσιολογική μελέτη

Για την πιο ολοκληρωμένη ανάπτυξη του θέματος κρίθηκε απαραίτητη η αναφορά σε παραδείγματα, όπου η χρήση αεροπορικής ισχύος , σε άλλες περιπτώσεις ήταν επιτυχής και σε άλλες όχι . Για το σκοπό αυτό επιλέχθηκαν γνωστά ιστορικά παραδείγματα, που έχουν αναλυθεί ευρέως και έχουν γίνει κατανοητά , κάποια άλλα που παρουσιάζουν μια ιδιαιτερότητα που επηρεάζει άμεσα το στοιχείο του εξαναγκασμού και τέλος παραδείγματα που η γεωγραφική τους διασπορά καλύπτει ένα μεγάλο ποσοστό περιοχών, ώστε να απαλειφθεί το στοιχείο της επιλεκτικότητας και της μεροληψίας.

3.2 Ορισμοί και θεωρία

Για να εκτιμηθεί η αποτελεσματικότητα της αεροπορικής ισχύος ως οργάνου άσκησης εξαναγκαστικής διπλωματίας , έχει μεγάλη σημασία η διευκρίνιση της έννοιας του εξαναγκασμού. Καθόσον η λέξη εξαναγκασμός είναι ένας όρος ευρέως

¹ Ο όρος 'εξαναγκασμός' χρησιμοποιείται για να καταδείξει την ισχύ που συνεπάγεται η απειλή χρήσης βίας και ο όρος 'αντίπαλος' για να καταδείξει το στόχο του εξαναγκασμού. Όπως θα φανεί και από την πρόοδο της εργασίας, αυτή η διάκριση των ρόλων σταδιακά γίνεται όλο και πιο ασαφής ,καθώς ο 'αντίπαλος' προσπαθεί να αναπτύξει περιφερειακή αντισυσπείρωση στον ασκούντα τον εξαναγκασμό.

² Γενικώς χρησιμοποιείται ο όρος 'αεροπορική ισχύς' και όχι 'ισχύς αεροδιαστήματος', διότι τα περισσότερα παραδείγματα και ιδιαίτερα εκείνα που αντλούνται από ιστορικές αναδρομές , αναφέρονται σε 'αερόβια' συστήματα.

χρησιμοποιούμενος , ο οποίος όμως δεν έχει καθορισθεί επακριβώς από έναν ορισμό κοινά αποδεκτό.

Εάν λοιπόν θέλαμε να δώσουμε έναν ορισμό του εξαναγκασμού , θα λέγαμε ότι **εξαναγκασμός είναι η χρήση βίας ,συμπεριλαμβανομένης της χρήσης πραγματικής βίας, προκειμένου να υποχρεώσεις έναν αντίπαλο να συμπεριφερθεί με τρόπο διαφορετικό από ότι θα έκανε σε κάθε άλλη περίπτωση.**

Ο εξαναγκασμός υποδιαιρείται τυπικά σε δυο υποκατηγορίες , **την καταστολή και την αποτροπή**. Η καταστολή περιλαμβάνει προσπάθειες να αναστραφεί μια δράση η οποία έχει ήδη πραγματοποιηθεί ή με άλλα λόγια να ανατραπεί ένα status quo. Για παράδειγμα να εκδιώξεις έναν επιδρομέα από εδάφη που έχει κατακτήσει ή πείθοντας μια χώρα η οποία κατασκευάζει πυρηνικά όπλα να σταματήσει τα προγράμματα παραγωγής πυρηνικού εξοπλισμού. Από την άλλη πλευρά η αποτροπή ή πρόληψη περιλαμβάνει την αναστολή μιας δράσης η οποία δεν έχει ακόμη πραγματοποιηθεί , έτσι ώστε να μην πραγματοποιηθεί. Η πρόληψη περιλαμβάνει την αποτροπή ενός επίδοξου εισβολέα από το να κατακτήσει μια γειτονική χώρα ή το να πεισθεί μια χώρα η οποία θέλει να έχει πυρηνικά όπλα , να μην τα κατασκευάσει. Πρακτικά οι έννοιες της πρόληψης και καταστολής είναι δυσδιάκριτες ³ , παρόλο που οι αναλυτές και οι ερευνητές κάνουν σαφή διαχωρισμό μεταξύ των δυο.

Η διάκριση που κάνει ο Patric Morgan ⁴ μεταξύ γενικής πρόληψης και άμεσης πρόληψης παρέχει ένα χρήσιμο πλαίσιο για το διαχωρισμό των δυο εννοιών .Γενική πρόληψη σημαίνει αναστολή μιας δράσης , είτε αυτή είναι προγραμματισμένη είτε όχι.⁵ Απειλές γενικής πρόληψης υπάρχουν πάντα σε κάποιο βαθμό , η άμεση πρόληψη αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο προσχεδιασμένο γεγονός. Ένα παράδειγμα γενικής πρόληψης είναι η συνθήκη των ΗΠΑ με την Ιαπωνία , η οποία είχε ως στόχο να διασφαλίσει την Ιαπωνία ενάντια σε κάθε επιδρομέα , μολονότι καμία χώρα δεν φαίνεται στην παρούσα περίοδο να απειλεί την ασφάλεια της Ιαπωνίας. Ένα παράδειγμα άμεσης πρόληψης , είναι η προειδοποίηση το 1970 από τους ισραηλινούς προς τη Συρία να μην εισβάλει στην Ιορδανία. Αυτή η προειδοποίηση του Ισραήλ απέτρεψε την υλοποίηση μιας επικείμενης εισβολής .

Σπάνια υπάρχει σαφής διαχωρισμός μεταξύ της αναστροφής μιας συμπληρωματικής δράσης και της πρόληψης σχεδιασμένης δράσης. Και οι δυο έχουν ως στόχο να αναγκάσουν τον αντίπαλο να επιλέξει μια πολιτική διαφορετική από αυτή που έχει σχεδιάσει. Χαρακτηρίζοντας μια περίπτωση ως κατασταλτική σε αντίθεση με την άμεση πρόληψη είναι πάντα μια προσπάθεια υποθετική σε κάποιο βαθμό ,δεδομένης της αδιαφάνειας των προθέσεων του εχθρού. Είναι γεγονός ότι η γενική πρόληψη και η καταστολή είναι αλληλεξαρτώμενες επειδή η επιτυχία ή αποτυχία του εξαναγκασμού επηρεάζει άμεσα τη φήμη της δύναμης που ασκεί τον εξαναγκασμό και έτσι τη γενική ικανότητά της να ασκήσει πρόληψη⁶.

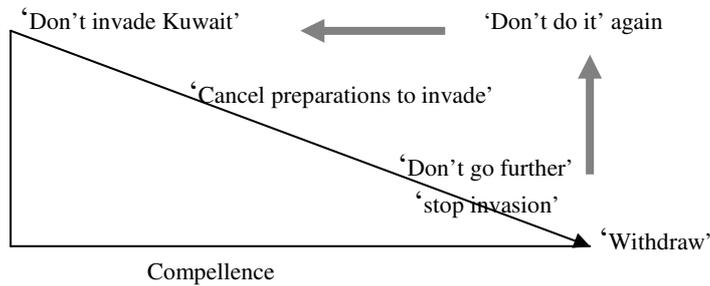
Ο πίνακας ένα (1) , απεικονίζει τη δυσκολία του διαχωρισμού μεταξύ καταστολής και πρόληψης . Γενικές προτάσεις και δηλώσεις , όπως π.χ μην εισβάλλετε στο Κουβέιτ ,φαίνεται να εμπίπτουν στην κατηγορία της πρόληψης , ενώ αντίθετα εκκλήσεις για την απόσυρση των στρατευμάτων θα μπορούσε να θεωρηθεί ως καταστολή. Η περιοχή μεταξύ των δυο αυτών φάσεων είναι αρκετά ασαφής.Η φράση μην προχωρήσετε σε περαιτέρω ενέργειες περιλαμβάνει πρώτον την παύση κάθε υπάρχουσας δραστηριότητας και την αποτροπή οποιασδήποτε μελλοντικής ενέργειας.Και οι δυο αποτελούν άμεση πρόληψη και

³ Μερικές από αυτές τις έννοιες αναλύονται διεξοδικά από τον Schelling (1966), pp.70-86.

⁴ Morgan (1977).

⁵ Αυτή η διαφορά είναι πολύ πιο έντονη στον πυρηνικό τομέα , σε αντίθεση με το συμβατικό.

⁶ Για τη σημασία της 'φήμης' σε σχέση με την αποτροπή και τον εξαναγκασμό , βλέπε Hopf (1994),Morgan (1985) και Lieberman (1995) .Γενικώς πάντως ο παράγοντας της φήμης είναι ισχυρότερος όταν αναφέρεται σε ίδιες χώρες.



Πίνακας 1- Deterrence and Compellence Blure in Practice

εξαναγκασμό. Ακόμη η έκκληση για απόσυρση φέρει μαζί της μια σαφή εντολή να μην ξαναγίνει οποιαδήποτε πολεμική ενέργεια στο μέλλον και επηρεάζει την αξιοπιστία της αίτησης γενικής πρόληψης, να μη γίνει εισβολή στο Κουβέιτ στο μέλλον. Αυτές οι αναλυτικές κατηγορίες έχουν αξία, όμως επικαλύπτονται σημαντικά στην πρακτική.

Ο κύριος στόχος της μελέτης αφορά στο υποσύστημα του εξαναγκασμού που αναφέρεται στη καταστολή. Δεδομένου όμως ότι η άμεση πρόληψη είναι στενά συνδεδεμένο φαινόμενο και οι δυο δηλαδή χρησιμοποιούν την απειλή της βίας, για να χειριστούν ανάλογα τη διαδικασία λήψεως αποφάσεων του εχθρού, χρησιμοποιούμε παραδείγματα τα οποία έχουν αντληθεί και από τα δυο υποσυστήματα. Στη συνέχεια της μελέτης χρησιμοποιούμε τον περιεκτικό όρο εξαναγκασμός. Ακόμη αποκλείουμε τις περιπτώσεις γενικής πρόληψης από τη μελέτη μολονότι ότι αναγνωρίζουμε ότι τα φαινόμενα δεν μπορούν να διαχωριστούν από αναλυτική άποψη καθ' ολοκληρίαν. Ο εξαναγκασμός δεν είναι καταστροφή, μολονότι καταστρέφοντας μερικώς τα μέσα αντίδρασης ενός αντιπάλου μπορεί να είναι αναγκαίο για να ενισχυθεί ο αντίκτυπος και η αξιοπιστία των απειλών εξαναγκασμού.

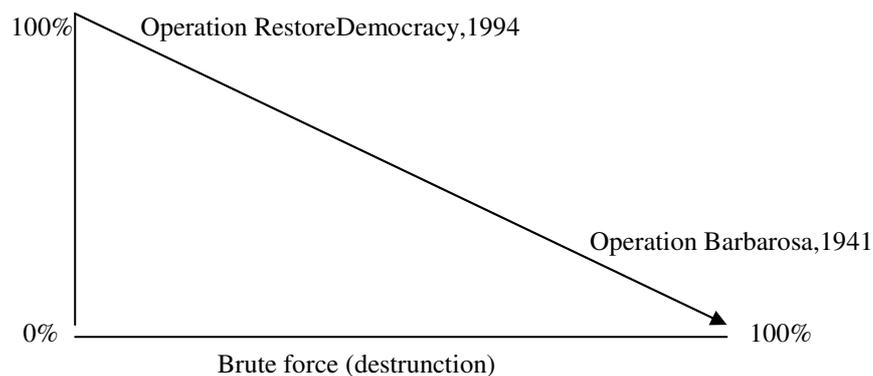
Ο εξαναγκασμός επιτυγχάνει όταν ο αντίπαλος παραδίδεται, εν' όσο έχει ακόμη τη δύναμη και τη δυνατότητα να αντιστέκεται. Η καταστροφή από τους ισραηλινούς του πυρηνικού αντιδραστήρα του Ιράκ στην τοποθεσία Οσιράκ, κατέστρεψε την ικανότητα των ιρακινών να συνεχίσουν το πυρηνικό πρόγραμμά τους στις συγκεκριμένες εγκαταστάσεις. Εάν η συγκεκριμένη επίθεση είχε πείσει του ιρακινούς να εγκαταλείψουν τα προγράμματα κατασκευής πυρηνικών όπλων γενικά, η επίθεση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως περίπτωση επιτυχούς εξαναγκασμού. Όμως παρόλο που η καταστροφή του αντιδραστήρα επέφερε βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα, εν τούτοι απέτυχε να αλλάξει την ιρακινή πολιτική και μπορεί ακόμη να έχει αυξήσει την επιθυμία της Βαγδάτης να αποκτήσει πυρηνικό εξοπλισμό. Ο εξαναγκασμός μπορεί να γίνει αντιληπτός ως έννοια σε αντίθεση με αυτό που ο Thomas Schelling χαρακτήρισε ως άμεση βία. Εδώ ο όρος άμεση βία είναι απόδοση του αγγλικού όρου Brute Force. Η άμεση βία έχει επιτυχία όταν χρησιμοποιείται, ενώ αντίθετα η δύναμη να πλήξει κάποιο στόχο είναι πιο επιτυχημένη όταν δεν εκδηλώνεται. Αυτό που κάνει κάποιον να υποχωρήσει ή να συμμορφωθεί, είναι η απειλή της καταστροφής ή της μεγαλύτερης καταστροφής που μπορεί να επέλθει. Είναι η λανθάνουσα βία αυτή που μπορεί να επηρεάσει τις επιλογές κάποιου.⁷ Έτσι ο εξαναγκασμός μπορεί να θεωρηθεί ως η πράξη που έχει ως αποτέλεσμα να πείσεις τον αντίπαλο να δράσει με έναν συγκεκριμένο τρόπο χωρίς τη χρήση άμεσης βίας. Όπως

⁷ Schelling (1996).p.3

υποστηρίζει ο Robert Pape ο επιτυχημένος εξαναγκασμός δεν είναι πόλεμος. Ο υπό συζήτηση στόχος μπορεί να έχει τη δυνατότητα να οργανώσει άσκηση βίας, όμως επιλέγει να μην το κάνει.⁸ Όπως η διαχωριστική γραμμή μεταξύ καταστολής και πρόληψης, έτσι και η διαχωριστική γραμμή μεταξύ άμεσης βίας και εξαναγκασμού δεν εύκολα διακριτή. Ειδικότερα όταν ξεκινά ένοπλη σύρραξη η συμπεριφορά του αντιπάλου θα συνοδεύεται πάντα από ένα συνδυασμό άμεσης και εξαναγκαστικής βίας. Ωστόσο υπάρχουν ξεκάθαρες περιπτώσεις εξαναγκασμού και άμεσης βίας. Παραδείγματος χάριν το 1994 οι ΗΠΑ εξανάγκασαν αποτελεσματικά το στρατιωτικό καθεστώς στην Αϊτή να παραιτηθεί από τη ηγεσία της χώρας, απειλώντας την με επικείμενη στρατιωτική εισβολή. Δε χρησιμοποιήθηκε στην πραγματικότητα βία προτού η Χούντα συμμορφωθεί, μολονότι οι ΗΠΑ έστειλαν στρατιωτικές δυνάμεις για να βοηθήσουν στο στάδιο της μετάβασης προς τη δημοκρατία, επειδή η απειλή από μόνη της κατάφερε να επιτύχει τον επιθυμητό αντικειμενικό στόχο.

Απ' την άλλη πλευρά η εισβολή της Γερμανίας το 1941 για να κατακτήσει εδάφη και να καταστρέψει στρατιωτικές υποδομές (επιχείρηση Barbarosa), αντιπροσωπεύει την άσκηση άμεσης βίας. Οι γερμανικές δυνάμεις κατέκτησαν περιοχές της δυτικής Ρωσίας, χωρίς προηγουμένως να προσπαθήσουν να αναγκάσουν τα στρατεύματα (του εχθρού) να παραδοθούν. Ωστόσο το πιο συχνό φαινόμενο είναι οι περιπτώσεις που αναφέρθηκαν να εμπίπτουν στο ενδιάμεσο διάστημα μεταξύ αυτών των δυο άκρων. Αυτοί που απορρίπτουν τη διάκριση της 'άμεσης βίας' από τον εξαναγκασμό, μπορούν να πουν ότι κάθε συμπεριφορά του αντιπάλου και ειδικότερα η παράδοση των όπλων είναι πάντα αποτέλεσμα οικίας βουλήσεως. Μπορούν ακόμη να πουν, ότι καμία χώρα δεν αποδεκατίζεται στη μάχη σε τέτοιο βαθμό ώστε να μην έχει καμία δυνατότητα επιλογής. Υπάρχει ωστόσο δυνατότητα διαβάθμισης των επιπέδων επιλογής τα οποία μπορούν να τεθούν υπό εξέταση.

Ο πίνακας δυο απεικονίζει ότι καθώς ένας αντίπαλος απορροφά όλο και μεγαλύτερες καταστροφές, το ποσοστό των αποφάσεων του εχθρού οι οποίες υποκινούνται από την απειλή μελλοντικών καταστροφών μειώνεται.



Πίνακας 2 – Coercion Versus Brute Force

Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η όλο και μεγαλύτερη καταστροφή εγκαταστάσεων του εχθρού, στρατιωτικών και μη, μειώνει τις δυνατότητες επιλογών που έχει αυτός, επειδή σε ορισμένες περιπτώσεις ο αντίπαλος έχει να χάσει όλο και λιγότερα στο μέλλον. Η άμεση βία σε αντίθεση, θα μπορούσε να εξαλείψει τελείως τις επιλογές του αντιπάλου. Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις ενάντια στη ναζιστική Γερμανία επιβεβαιώνουν αυτό το γεγονός

⁸ Pape (1996), p.13.

.Ακόμη και το Μάιο του 1945 , η ναζιστική Γερμανία , είχε τη φυσική ικανότητα να συνεχίσει τον πόλεμο παρά την κατάληψη του Βερολίνου. Η Γερμανία σίγουρα είχε λιγότερες επιλογές απ' ότι είχε νωρίτερα στον πόλεμο κατά την έναρξη της συνδυασμένης επίθεσης που δέχτηκε με βομβαρδιστικά , όταν ακόμη η χώρα δεν είχε καταστραφή ολοκληρωτικά.

Από άποψη πολιτικής, υπάρχει τεράστια διαφορά μεταξύ του να αναγκάσεις έναν αντίπαλο να παραδοθεί στο ξεκίνημα μιας επιθετικής δραστηριότητας και να καταφέρεις να παραδοθεί ο αντίπαλος μόνον όταν αυτός θα έχει φτάσει στα πρόθυρα της ολοκληρωτικής κατάρρευσης. Είναι γεγονός ότι αυτό ενδιαφέρει σημαντικά το σημερινό πολεμιστή . Η θεωρία του εξαναγκασμού θα πρέπει να υπολογίσει αυτή τη διάκριση εστιάζοντας στη χρήση εξαναγκαστικής βίας για το χειρισμό των επιλογών του αντιπάλου.

3.3 Περιορισμένη σχετικότητα

Πολλά συγγράμματα που αφορούν τον εξαναγκασμό έχουν μικρή και περιορισμένη σχέση με την πολιτική, διότι:

1. Η αφηρημένη φύση του πρότυπου μοντέλου συχνά προάγει αντίστοιχα αφηρημένες συμβουλές , όταν χρησιμοποιείται από ακαδημαϊκούς που συμβουλεύουν τα στελέχη σχεδιασμού πολιτικής .

2. Το μοντέλο προάγει έναν ομοιόμορφο τρόπο σκέψης , χειριζόμενο όλους τους αντιπάλους σα να είναι ίδιοι , μολονότι υπάρχουν διαφορές.

3. Οι μελέτες έχουν επικεντρώσει το ενδιαφέρον τους στον ψυχρό πόλεμο όπως π.χ στο πώς μπορείς να εξαναγκάσεις μια αντίπαλη υπερδύναμη, πράγμα που σήμερα δεν έχει μεγάλο ενδιαφέρον και

4. τέλος, πολλές μελέτες για τον εξαναγκασμό εστιάζουν στην άσκηση εξαναγκασμού κατά τη διάρκεια ενός πολέμου. Αγνοώντας το ρόλο που μπορεί να παίξει αυτός στο συνολικό πρίσμα των κρίσεων .

Η φύση του πρότυπου μοντέλου έχει ως αποτέλεσμα να μη μπορεί αυτό να παράγει συγκεκριμένες προτάσεις ,όταν πρόκειται να εφαρμοσθεί σε πραγματικά προβλήματα .⁹ Οι μελέτες για τον εξαναγκασμό εστιάζονται κυρίως στο όργανο του εξαναγκασμού για να διαπιστωθεί εάν αυτός μπορεί να αυξήσει το κόστος της αντίστασης του αντιπάλου προκειμένου να τον εξαναγκάσει να έχει την επιθυμητή συμπεριφορά. Από το αναμενόμενο μοντέλο της χρησιμότητας το utility model , μπορεί κάποιος να βρεί μια περίπτωση αποτυχημένου εξαναγκασμού και να υποστηρίξει ότι η στρατηγική που χρησιμοποιήθηκε δεν παρήγαγε επαρκή κόστη σύμφωνα με την αντίληψη του αντιπάλου , ώστε να υπερκαλύψει τα αναμενόμενα οφέλη από την εμμονή στους στόχους του. Αυτή η μέθοδος προσεγγίζει ένα είδος ταυτολογίας ,καθώς μαθαίνουμε ότι αυτή μέθοδος απέτυχε επειδή τα αναμενόμενα κόστη ήταν μικρότερα από τα αναμενόμενα οφέλη.

Ταυτόχρονα οι περισσότερες μελέτες για τον εξαναγκασμό αγνοούν ή υπεργενικεύουν τους διάφορους τύπους καθεστώτων των αντιπάλων , καθώς και των μηχανισμών λήψης αποφάσεών τους. Αντίθετα χρησιμοποιούν τη λογική που λέει ότι ένα μέγεθος ταιριάζει σε όλους στα συμπεράσματά τους , υποστηρίζοντας π.χ πως ότι απέτυχε για το Ιράκ θα αποτύχει και σε άλλες περιπτώσεις μολονότι το καθεστώς του Ιράκ είναι ασυνήθιστο. Είναι γεγονός ότι πιο βασικό μοντέλο που χρησιμοποιείται από τους θεωρητικούς του εξαναγκασμού , το μοντέλο της αναμενόμενης χρησιμότητας στη λήψη αποφάσεων - το μοντέλο δηλαδή expecting utility on decisionmaking - αναγνωρίζεται από

⁹ Οι ΗΠΑ το ανακάλυψαν αυτό στο Βιετνάμ , όταν οι υπεύθυνοι των αμυντικών θεμάτων τόνισαν την απόλυτη ανάγκη να εφαρμόσουν οι Ηνωμένες Πολιτείες την άποψη του Schelling ,αλλά δεν μπόρεσαν πρακτικά να βρούν παρά ελάχιστους τρόπους για να το υλοποιήσουν.(Kaplan 1983, pp334-335).

πολλούς ακαδημαϊκούς ως ανεπαρκές και χρήσιμο μόνο όταν η φειδωλότητα έχει μεγαλύτερη υποκειμενική αξία από την ακρίβεια.¹⁰

Οι αναλύσεις που αφορούν στον εξαναγκασμό για να είναι χρήσιμες στο στέλεχος του σχεδιασμού πολιτικής, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις διαφορές που υπάρχουν στα χαρακτηριστικά διαφόρων καθεστώτων. Όπως σημείωσε ο Schelling :

οι αναλογίες με τα φυσικά πρόσωπα μπορούν να βοηθήσουν, είναι όμως αντιπαραγωγικές εάν μας κάνουν να ξεχνάμε ότι η κυβέρνηση δε λαμβάνει μια απόφαση με τον ίδιο τρόπο που θα έκανε ένα άτομο σε μια κυβέρνηση. Η συλλογική απόφαση εξαρτάται από τις εσωτερικές πολιτικές και τη γραφειοκρατία της κυβέρνησης, από τη γραμμή εντολής και τις γραμμές επικοινωνίας, από τις δομές των κομμάτων, από τις ομάδες πίεσης καθώς επίσης και από τις ατομικές αξίες και καριέρες.

Δυστυχώς από την εποχή του έργου του Schelling, οι αναλυτές δεν έχουν κάνει σημαντική πρόοδο όσον αφορά στο να μάθουν το πώς οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των καθεστώτων διαμορφώνουν την αναγκαστική διπλωματία. Με το να εφαρμόσεις απλά μια επιτυχημένη στρατιωτική στρατηγική σε μια περίπτωση και να υποθέσεις ότι η ίδια στρατηγική θα αποδειχθεί εξ' ίσου αποτελεσματική απέναντι σε έναν πολύ διαφορετικό αντίπαλο, αποτελεί μια συνταγή αποτυχίας. Το Ισραήλ π.χ. χρησιμοποίησε αποτελεσματικά τη στρατηγική του 'κόστους' - 'οφέλους', για να εξαναγκάσει το βασιλιά της Ιορδανίας Χουσεϊν να πάρει αυστηρά μέτρα αναφορικά με τις διασυνοριακές επιδρομές των παλαιστινίων από την Ιορδανία. Παρόμοιες τακτικές χρησιμοποιήθηκαν και στο Λίβανο στην αρχή της δεκαετίας του 1970. Οι οποίες όμως οδήγησαν στην κατάρρευση της λιβανικής κυβέρνησης και σε αυξημένη ελευθερία δράσης από την πλευρά των παλαιστινίων ανταρτών.¹¹ Βλέπουμε λοιπόν ότι το πρότυπο μοντέλο εξαναγκασμού δε βοηθά στην αποφυγή αυτού του λάθους.

Πέρα από τα προβλήματα που αφορούν τη πρότυπη εξίσωση 'κόστους' - 'οφέλους', πολλές υπάρχουσες μελέτες εξαναγκασμού αποτυγχάνουν να αντιμετωπίσουν τις τρέχουσες ανάγκες των στελεχών πολιτικού σχεδιασμού, επειδή είναι επηρεασμένες από τις ιδιαίτερες συνθήκες του Ψυχρού Πολέμου. Αυτές οι μελέτες εστίασαν στον εξαναγκασμό μεγάλων πυρηνικών δυνάμεων με δυνατές συμβατικές στρατιωτικές δυνάμεις. Ακόμη και όταν οι μελέτες αυτές δεν εστίαζαν σε υπερδυνάμεις το έκαναν μέσα σε ένα πλαίσιο ενός κόσμου, όπου οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ βρίσκονταν εγκλωβισμένες σε έναν ανταγωνισμό μηδενικού αθροίσματος. Όπου δηλαδή για να κερδίσει η μια υπερδύναμη έπρεπε η άλλη να χάσει υποχρεωτικά. Η έμφαση στον πυρηνικό εξαναγκασμό συγκαλύπτει τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις των εξαναγκαστικών στρατηγικών σήμερα. Σ' έναν πυρηνικό κόσμο, η κληρονομιά μιας παρέμβασης δεν ενδιαφέρει σημαντικά και ωχριά σε σύγκριση με τα οφέλη που προκύπτουν από την αποτροπή ενός πυρηνικού πολέμου.

Σε ένα πλαίσιο μη πυρηνικό, οι κληρονομίες και τα αποτελέσματα των στρατιωτικών δράσεων πάνω σε τρίτους, αποκτούν ύψιστη σημασία. Μια μαζική παρέμβαση μπορεί να σπείρει τους σπόρους για μια μελλοντική εχθρότητα, όπου περιορισμένες μόνο επιθέσεις θα μπορούσαν να μην έχουν το αυτό αποτέλεσμα. Ακόμη η περιορισμένη χρήση βίας, όχι μόνο η απειλή χρήσης βίας, είναι τώρα περισσότερο αποδεκτή για την πλειονότητα των ανθρώπων από ότι ήταν κατά διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Οι ΗΠΑ συχνά ρισκάρουν πολεμικές επιθέσεις ή ακόμη πιο εκτεταμένη

¹⁰ Ο Zeev Maoz (1990) υποστηρίζει ότι σε καταστάσεις υψηλού stress, ιδιαίτερα όταν υπάρχει πίεση χρόνου, οι αποφάσεις που λαμβάνονται πρέπει θεωρούνται αποτέλεσμα συναισθηματικής αντίδρασης περισσότερο παρά προσεκτικής και εμπειριστατωμένης ανάλυσης. (π.318-321)

¹¹ Shimshoni (1988).p.226.

ανάμειξη χωρίς να προκαλούν έναν αντίπαλο ο οποίος διαθέτει πυρηνικά όπλα. Έτσι ο εξαναγκασμός ο οποίος περιλαμβάνει συμβατικές στρατιωτικές δυνάμεις , αξίζει μεγαλύτερης προσοχής . Η μικρή σχετικότητα που υπάρχει στη σημερινή βιβλιογραφία είναι αποτέλεσμα της εστίασης σχεδόν αποκλειστικά σε μεγάλους πολέμους , όπου οι πολεμικές διενέξεις έχουν ήδη κλιμακωθεί. Δεν εστιάζει δηλαδή σε διενέξεις μικρής κλίμακας ή κρίσεις , όπου οι εχθροπραξίες δεν έχουν ακόμη ξεσπάσει. Εξ' αιτίας αυτής της εστίασης οι περισσότερες μελέτες αναφορικά με την αποτελεσματικότητα του εξαναγκασμού είναι σε μεγάλο βαθμό επηρεασμένες αρνητικά . Οι μελέτες αυτές δηλαδή τείνουν να θεωρούν ότι η αποτελεσματικότητα του εξαναγκασμού θα οδηγήσει σε αρνητικά αποτελέσματα. Στο έργο του Robert Pape για παράδειγμα , οι 'αποτυχίες' του εξαναγκασμού ενάντια στη Γερμανία και την Ιαπωνία κατά τη διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου ή ενάντια στο Βόρειο Βιετνάμ , αναφέρονται συχνά ως απόδειξη ότι ο εξαναγκασμός , ιδιαίτερα με τη μορφή βομβαρδισμού αστικών κέντρων αποτυγχάνει.¹² Σε τέτοιες περιπτώσεις ωστόσο , ο αντίπαλος είχε ήδη χρησιμοποιήσει πολύ μεγάλες ποσότητες έμψυχου και άψυχου στρατιωτικού δυναμικού στη διένεξη , αυξάνοντας σε μεγάλο βαθμό την αντίστασή του για να παραδοθεί. Όπως παρατηρεί ο Karl Mueller η μελέτη του Pape βασίζεται στην υπόθεση εργασίας ότι διακυβεύονται μεγάλα και ζωτικά συμφέροντα .Όμως οι επιπτώσεις δεν είναι σαφείς σε λιγότερο σημαντικές κρίσεις όπου τα συμφέροντα που διακυβεύονται είναι πολύ μικρότερα.¹³ Η τελευταία αυτή περίπτωση προσφέρει μια ολοκληρωμένη εικόνα για την αποτελεσματικότητα του εξαναγκασμού. Παρόλα αυτά οι λιγότερο σημαντικές αυτές περιπτώσεις δεν αναλύονται όσο θα έπρεπε.Κι αυτό είναι ατυχές διότι οι μικρές περιφερειακές συγκρούσεις σήμερα, είναι πολύ πιο πιθανές από ότι οι συγκρούσεις μεταξύ υπερδυνάμεων .

3.4 Παθολογίες μέτρησης

Η μελέτη του εξαναγκασμού επίσης συναντά τεράστια μεθοδολογικά προβλήματα . Έτσι δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι παρά την εντυπωσιακή θεωρητική υποδομή που έχουν θέσει οι ειδικοί του παρελθόντος , όπως ο Thomas Schelling και ο Alexander George η μελέτη του εξαναγκασμού δεν έχει αναπτυχθεί πλήρως. Η δυσκολία έγκειται στον αντικειμενικό προσδιορισμό της δυναμικής των παραμέτρων που συνθέτουν το πλέγμα των σχέσεων , στις οποίες ανάγονται οι αιτιώδεις σχέσεις της λογικής του εξαναγκασμού. Δηλαδή η πρότυπη εξίσωση του εξαναγκασμού , βάσει της οποίας οι ζημιές που θα υποστεί ένας αντίπαλος πρέπει να υπερβαίνουν τα υποκειμενικά οφέλη που αυτός διεκδικεί , πρέπει να γίνει απόλυτα κατανοητή για να γίνει αντιληπτή η λογική του εξαναγκασμού.Βέβαια ο αντίπαλος μπορεί να αντιδράσει και να μεταβάλλει αυτά τα υποκειμενικά κόστη και οφέλη, ώστε να εξισορροπήσει τις δυνατότητες του αντιπάλου να τον αμφισβητεί.

Όταν ξεκινήσει ο αντιεξαναγκασμός τα αναμενόμενα κόστη για τη συνέχιση του εξαναγκασμού , για τη δύναμη που πρώτη άρχισε τις ενέργειες εξαναγκασμού, μπορεί να ανέβει πάνω από το επίπεδο των αναμενόμενων ωφελειών , που θα προέλθουν από την επιτυχία του εξαναγκασμού. Ακόμη ο εξαναγκασμός δεν έχει κάποιο διακριτό χρόνο έναρξης . Ο εξαναγκασμός ή στοιχεία αυτού προκύπτουν συνεχώς. Η στρατιωτική ισχύς και η απειλή χρησιμοποίησής της ασκεί συνεχή επιρροή σ' όλους τους συμμάχους και αντιπάλους ,σε διαφορετικούς βέβαια βαθμούς. Όταν σκεπτόμαστε για μια περίπτωση

¹² Ο Robert Pape ασχολήθηκε με τον εξαναγκασμό , αφιερώνοντας το μεγαλύτερο μέρος της προσοχής του σε περιπτώσεις που ασκήθηκε 'άμεση βία' ,όπως π.χ συνέβη κατά τον Β'παγκ. Πόλεμο ,αλλά και στην περίπτωση της Κορέας. Εκεί ο Pape δείχνει ότι ο εξαναγκασμός δε λειτουργεί πολύ αποτελεσματικά , όταν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις που έχουμε έναν γενικευμένο πόλεμο σε πλήρη εξέλιξη. Όμως δεν αντιδιαστέλλει την αποφασιστική συμβολή του εξαναγκασμού μέσω της αεροπορικής ισχύος για τη διευθέτηση κρίσεων.

¹³ Mueller (1998), pp. 192,204.

εξαναγκασμού , τότε στην πραγματικότητα δεν μιλάμε για μια ξαφνική εμφάνιση μιας απειλής βίας , αντίθετα μιλάμε για σχετικές αλλαγές στη απειλή βίας. Οι οποίες συνήθως φαίνονται από την επιδεικτική χρήση βίας, τις ανοικτές απειλές , τις αξιώσεις και άλλα φανερά σημάδια. Με άλλα λόγια υπάρχει μια συνεχώς παρούσα βασική γραμμή ή επίπεδο ενυπάρχοντος κινδύνου και εμείς προσπαθούμε να εξετάσουμε τις αποκλίσεις από αυτό ή τις αυξομειώσεις στο επίπεδο του κινδύνου.¹⁴ Αυτή η δυναμική προσέγγιση έχει τρεις επιπτώσεις όσον αφορά την εκτίμηση και το σχεδιασμό των στρατηγικών εξαναγκασμών.

Πρώτον , η πιθανότητα επιτυχημένου εξαναγκασμού εξαρτάται όχι μόνο από τον αναμενόμενο αντίκτυπο της απόφασης του ασκούντα τον εξαναγκασμό , αλλά επίσης και από τις αντιδράσεις του αντιπάλου.

Δεύτερον, οι στρατηγικές εξαναγκασμού θα πρέπει κατά συνέπεια να σχεδιάζονται όχι μόνον για να αυξήσουν τα αναμενόμενα κόστη της αντίστασης ,αλλά επίσης για να προβλέψουν και να εξουδετερώσουν πιθανές αντιδράσεις οι οποίες θα μπορούσαν να μειώσουν τον αντίκτυπο του κινδύνου εξαναγκασμού ή να καταφέρουν να εξαναγκάσουν επιτυχημένα τον ασκούντα το εξαναγκασμό.

Τρίτον , τα διπλά μέτρα επιτυχίας δηλαδή μέτρα τα οποία αναζητούν απλές απαντήσεις του τύπου ναι ή όχι, είναι περιοριστικά.¹⁵ Η ύπαρξη μιας απειλής εξαναγκασμού δεν μπορεί ποτέ να μετρηθεί σε απόλυτους όρους. Είναι μάλλον μια αύξηση στο σχετικό επίπεδο της βίας. Η ιδέα να κάνεις το ερώτημα ,αν θα μπορούσε η άσκηση βίας μέσω αεροπορικών επιδρομών να εξαναγκάσει , είναι παραπλανητική. Επειδή ένα συγκεκριμένο στρατιωτικό όργανο δεν λειτουργεί ποτέ μέσα σε κενό αέρος. Το πραγματικό ερώτημα δεν είναι αν η αεροπορική ισχύς λειτούργησε , αλλά εάν βοήθησε ή δυσκόλεψε το έργο του εξαναγκασμού.¹⁶ Υπάρχει πάντα ένα επίπεδο εξαναγκασμού το οποίο σημειώνει διακυμάνσεις από μόνο του. Η ανεξάρτητη μεταβλητή μπορεί να θεωρηθεί ως μια οριακή αύξηση στην αναγκαστική βία , όχι το απόλυτο επίπεδο της βίας αυτό καθ' εαυτό.¹⁷ Η ανάγκη να εξετασθεί το προϋπάρχον επίπεδο βίας έναντι του οποίου πραγματοποιείται μια εξαναγκαστική απειλή , υπογραμμίζει μια σημαντική διαφορά μεταξύ της ανάλυσης του εξαναγκασμού και της χρήσης αυτής της ανάλυσης ,από τα στελέχη του πολιτικού σχεδιασμού. Ερωτήσεις όπως, εξανάγκασαν οι αεροπορικές επιθέσεις την Ιαπωνία να παραδοθεί? Εξανάγκασαν οι βομβαρδισμοί κατά την περίοδο των Χριστουγέννων το Βόρειο Βιετνάμ να διαπραγματευθεί με όρους πιο συμφέροντες για τις ΗΠΑ? Αντιπροσωπεύουν ζητήματα τα οποία αφορούν σε βάθος τα στελέχη του πολιτικού σχεδιασμού. Ωστόσο σε αναλυτικό επίπεδο οι μελέτες του εξαναγκασμού πρέπει να είναι δομημένες προσεκτικά ώστε να θεμελιώνουν ξεκάθαρες σχέσεις αιτίας και αιτιατού, μεταξύ της παρατηρούμενης συμπεριφοράς και των απειλών εξαναγκασμού. Χρησιμοποιώντας ως παράδειγμα τους βομβαρδισμούς κατά την περίοδο των Χριστουγέννων , η κατάλληλη ερώτηση για τον αναλυτή είναι:

Οδήγησε η οριακή αύξηση βίας, όπως αυτή αναπαρίσταται από τους βομβαρδισμούς των Χριστουγέννων , το Βόρειο Βιετνάμ στο να υιοθετήσει συμπεριφορά την οποία δε θα είχε σε κάθε άλλη περίπτωση? Η ανάλυση σε αυτό το ερώτημα θα έχει ως αποτέλεσμα να δοθούν τα πιο εποικοδομητικά μαθήματα στα στελέχη πολιτικού σχεδιασμού.

¹⁴ Αυτά τα σημεία έχουν αναπτυχθεί από τον K.Mueller (1991) , κεφάλαιο 1, και τον J.Mueller (1995), κεφάλαιο 4.

¹⁵ Ο Watts υποστηρίζει ότι η καταγραφή του εξαναγκασμού με τη λογική του 'δυναμικού συστήματος', οδηγεί σε υπεραπλουστεύσεις και υποβιβάζει το πλέγμα των πολυσύνθετων εννοιών του θέματος, σε ένα επίπεδο προβληματισμού του τύπου 'άσπρο –μαύρο'. (Watts 1997/1998 .p.136)

¹⁶ Ο Mueller (1998) .p.205,υπογραμμίζει τη σημασία αυτής της συνεισφοράς, όταν έχει γίνει κατανοητός ο εξαναγκασμός.

¹⁷ Επιπρόσθετα το χρονικό όριο της επιτυχίας πρέπει να προσδιορισθεί προσεκτικά. Μερικές προσπάθειες εξαναγκασμού ,όπως αυτή των ισραηλινών στην κυβέρνηση της Ιορδανίας , χρειάστηκαν χρόνια για να επιτύχουν.

3.5 Η δυσκολία μέτρησης της επιτυχίας

Η συγκεκριμένη έννοια της επιτυχίας , πέρα από τα παραπάνω προβλήματα στην κατανόηση της φύσης του εξαναγκασμού , είναι επίσης δύσκολο να μετρηθεί πάνω σε έναν αντίπαλο ως αντίκτυπος των απειλών του εξαναγκασμού. Ο κίνδυνος σε μια τέτοια μέτρηση είναι να δημιουργηθεί σύγχυση όσον αφορά τις περιπτώσεις άμεσης βίας , όπου η επιθυμητή συμπεριφορά επιβάλλεται με φυσικό τρόπο στον αντίπαλο , σε περιπτώσεις όπου ο αντίπαλος διατηρεί τα μέσα να αντισταθεί , επιλέγει όμως να μην το κάνει. Για παράδειγμα ένας αναλυτής θα μπορούσε λογικά να κωδικοποιήσει την προσπάθεια των συμμαχικών δυνάμεων έναντι της ναζιστικής Γερμανίας ως επιτυχία. Εξάλλου στο τέλος οι γερμανικές ένοπλες δυνάμεις παραδόθηκαν άνευ όρων. Εν τούτοις το καθαρό μέγεθος της βίας που απαιτήθηκε για να επιτευχθεί αυτή η παράδοση και η σχεδόν ολοκληρωτική καταστροφή των δυνάμεων της Γερμανίας θα μπορούσε να υποδηλώσει ότι ο εξαναγκασμός απέτυχε. Οι συμμαχικές δυνάμεις αναγκάστηκαν να καταλάβουν τα εδάφη της Γερμανίας προκειμένου να ικανοποιήσουν τις αξιώσεις τους έναντι των Γερμανών.

Όταν αναλύουν τον εξαναγκασμό , οι αναλυτές συχνά ξεχνούν ότι η απειλή μελλοντικής βίας , όχι η βία αυτή καθ' εαυτή , θα πρέπει να προκαλούν την επιθυμητή συμπεριφορά σε περιπτώσεις όπου ο εξαναγκασμός μπορεί να θεωρηθεί ως επιτυχημένος. Επέλεξε ο αντίπαλος να αλλάξει τη συμπεριφορά του ή δεν του δόθηκε η δυνατότητα άλλων επιλογών πέρα από την επιθυμητή συμπεριφορά ? Μετά το βομβαρδισμό του πυρηνικού αντιδραστήρα από τα ισραηλινά αεροσκάφη , στην περιοχή Osiraq το 1981, το πυρηνικό πρόγραμμα υπέστη σοβαρό πλήγμα. Η ιρακινή ηγεσία ωστόσο δεν έλαβε καμία απόφαση . Η δραστηριότητα των ισραηλινών απλά αφαίρεσε από το Ιράκ τη δυνατότητα επιλογής. Να παράγει δηλαδή πυρηνικά όπλα , από υλικά που προέρχονταν από την περιοχή Osiraq. Η αεροπορική επιδρομή των ισραηλινών δεν έπεισε το Ιράκ να εγκαταλείψει το πρόγραμμα κατασκευής πυρηνικών όπλων και μάλλον μπορεί να έδωσε ώθηση σε αυτό .¹⁸ Συνεπώς η συγκεκριμένη επιδρομή δε μπορούμε να πούμε ότι αποτέλεσε επιτυχημένη ενέργεια εξαναγκασμού.¹⁹

Ένα πρόβλημα είναι ότι πολλές μελέτες εξαναγκασμού δίνουν έμφαση σε απόλυτους διπλούς ορισμούς της επιτυχίας, παρά μάλλον πραγματοποιούν προσέγγιση περισσότερο λεπτομερή. Όσον αφορά δηλαδή τον ορισμό της επιτυχίας υιοθετούν εκδοχές του τύπου ναι ή όχι, άσπρο ή μαύρο. Οι μελέτες που αφορούν στην αεροπορική ισχύ και τον εξαναγκασμό , εστιάζουν πολλές φορές σε ερωτήματα , όπως το εάν οι αεροπορικές επιδρομές ήταν αυτές που εξανάγκασαν την Ιαπωνία να παραδοθεί κατά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο , παρά υιοθετούν μια πιο διαισθητική και αναλυτικά σωστή προσέγγιση , να καθορίσουν το εάν οι αεροπορικές επιθέσεις επηρέασαν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων των αντιπάλων , κατά τρόπο σημαντικό. Ακόμη και περιορισμένα αποτελέσματα όταν συνδυασθούν με άλλα εργαλεία εξαναγκασμού , μπορεί να αποδειχθούν ικανά να μεταβάλλουν τη συμπεριφορά του αντιπάλου.

Γενικά η μεταφορά του όλου προβληματισμού από το πώς επετεύχθη στο εάν επετεύχθη εξαναγκασμός , συνεισφέρει αρνητικά στο πρόβλημα κατανόησης και εξαγωγής

¹⁸ Boudreau (1991).

¹⁹ Η χρήση τέτοιων 'δυναδικών' μετρήσεων της επιτυχίας, παρεμποδίζει την ευρύτερη θεώρηση των αποτελεσμάτων μέτρησης. Εάν θελήσουμε να δοκιμάσουμε κάποιες συγκεκριμένες υποθέσεις ,συσχετίζοντας την επιτυχία με τις ανεξάρτητες μεταβλητές (τέτοιες όπως :τύπος της χρησιμοποιούμενης δύναμης ή τύπος των απειλούμενων εχθρικών ατού), τότε θα θέλαμε να κωδικοποιήσουμε όσο το δυνατόν περισσότερες περιπτώσεις. Μια 'δυναδική' κωδικοποίηση της επιτυχίας, αποφεύγει τη μεσαία 'γκρίζα' περιοχή στην οποία πολλές περιπτώσεις εμπίπτουν σε μη απόλυτες περιοχές μέτρησης. Επιπλέον, οι ξεκάθαρες επιτυχίες είναι εύκολα αναγνωρίσιμες, από το γεγονός ότι ο αντίπαλος μεταβάλλει τη συμπεριφορά του σύμφωνα με την επιθυμία του ασκούντα τον εξαναγκασμό.

συμπερασμάτων γύρω από το ζήτημα του εξαναγκασμού. Ο χαρακτηρισμός μιας περίπτωσης ως επιτυχημένης ή αποτυχημένης, εξαρτάται από τον ακριβή ορισμό της συμπεριφοράς η οποία επιδιώχθηκε σε αυτή την περίπτωση. Για παράδειγμα στην 'Καταιγίδα της Ερήμου', η συμπεριφορά που επιδιώχθηκε αναφορικά με το Saddam Hussein, θα μπορούσε να είναι η ειρηνική αποχώρηση των στρατευμάτων του από το Κουβέιτ ή θα μπορούσε να είναι η μη ύπαρξη στρατευμάτων στο Κουβέιτ με τον έναν ή τον άλλον τρόπο. Κάποιος θα μπορούσε να συμπεράνει ότι η αεροπορική επιδρομή ανάγκασε επιτυχώς το Ιράκ να αποσύρει τα στρατεύματά του από Κουβέιτ, επειδή το Ιράκ ήταν διατεθειμένο να αποσυρθεί κατά το τέλος των αεροπορικών επιδρομών κάτω από συνθήκες οι οποίες θεωρούνταν ευνοϊκές για τις ΗΠΑ.²⁰ Ο χαρακτηρισμός της αεροπορικής εκστρατείας ως επιτυχημένος εξαναγκασμός ωστόσο βασίζεται στην υπόθεση ότι ο αντικειμενικός σκοπός των συμμαχικών δυνάμεων ήταν η εκδίωξη του Ιράκ. Ήταν όμως αυτός ο αντικειμενικός σκοπός? Η Janice Gross Stein υποστηρίζει ότι αεροπορική εκστρατεία υπήρξε αποτυχημένη από πλευράς εξαναγκασμού, επειδή η ίδια ερμηνεύει διαφορετικά τη συμπεριφορά που οι συμμαχικές δυνάμεις αναζητούσαν από το Ιράκ.²¹ Σύμφωνα με τη Stein η αεροπορική εκστρατεία αντιπροσώπευσε μια αποτυχία εξαναγκασμού τη στιγμή που ξεκίνησε ο πόλεμος από εδάφους, επειδή οι αντικειμενικοί στόχοι των συμμάχων, ήταν να αναγκάσουν το Ιράκ να αποσυρθεί χωρίς οι ίδιες να αναγκασθούν χωρίς οι ίδιες να αναγκασθούν να το εκδιώξουν δια της βίας, μέσω της χρήσης δυνάμεων εδάφους. Ο τρόπος με τον οποίο διατυπώνεται το θέμα της επιτυχίας του εξαναγκασμού, επιδεινώνει αυτή τη σύγχυση. Χρήση απόλυτων δυαδικών όρων όπως π.χ εάν προκύψει μια συγκεκριμένη συμπεριφορά, τότε ο εξαναγκασμός επέτυχε, ενώ αντίθετα οποιαδήποτε άλλη αντίδραση συνιστά αποτυχία, δεν αντανακλούν τα δυναμικά και λεπτά αποτελέσματα του εξαναγκασμού. Το Ιράκ εν προκειμένω, και έκανε παραχωρήσεις και αγήθησε τις ΗΠΑ κατά τη διάρκεια της 'Καταιγίδας της Ερήμου'. Από τη μια πλευρά προσέφερε μερική απόσυρση των στρατευμάτων από το Κουβέιτ ως αποτέλεσμα της αεροπορικής εκστρατείας, από την άλλη πλευρά αρνήθηκε να αποδεχτεί τα αιτήματα των ΗΠΑ (όλα τα αιτήματα). Ο περιοριστικός παράγοντας του δυαδικού μετρικού συστήματος, αλλοιώνει τα συμπεράσματα που μπορούν να εξαχθούν από το σύνολο των εμπειρικών στοιχείων.²²

Όπως υποδηλώνει η εμπειρία του Ιράκ, οι χώρες σπάνια ανταποκρίνονται σε απειλές εξαναγκασμού με ένα ξεκάθαρο ναι ή όχι. Όταν αντιμετωπίζουν μια απειλή εξαναγκασμού οι χώρες μπορεί να τροποποιήσουν τη συμπεριφορά τους προσπαθώντας να εξευμενίσουν τον ασκούντα τον εξαναγκασμό με μικρές αλλαγές, ενώ στην ουσία αυτές συνεχίζουν να επιδιώκουν τους δικούς τους 'αντικειμενικούς' στόχους. Η Συρία π.χ υποστήριξε τρομοκρατικές επιθέσεις εναντίον του Ισραήλ από συριακά εδάφη, απ' όπου μια νέα κυβέρνηση ανέβηκε στην εξουσία το 1965. Σε απάντηση της ήττας που ακολούθησε από το Ισραήλ στα 1967 και της διεθνούς πίεσης, η Δαμασκός δεν επέτρεψε πλέον στους τρομοκράτες να επιχειρούν απ' ευθείας μέσα από συριακά εδάφη. Η Δαμασκός ενθάρρυνε τους αντισυριακούς τρομοκράτες να επιχειρούν από το Λίβανο, μια κατ' επίφαση ανεξάρτητη χώρα η οποία με το πέρασμα του χρόνου έγινε σύριος σατράπης. Το να αντιληφθείς την τροποποίηση της πολιτικής της Συρίας είναι δύσκολο αν χρησιμοποιήσεις το δυαδικό σύστημα μέτρησης της αποτυχίας ή επιτυχίας. Μολονότι οι πληροφορίες είναι πολύ σημαντικές για οποιονδήποτε θα ήθελε να κατανοήσει το φαινόμενο του εξαναγκασμού.

²⁰ Freedman and Karsh (1983), pp.380-385.

²¹ Stein (1992).

²² Για περισσότερα παραδείγματα σχετικά με τη δυαδική κωδικοποίηση της επιτυχίας ή αποτυχίας, βλ. Peterson (1986).

Η δυαδική κωδικοποίηση μπορεί επίσης να οδηγήσει σε μείωση του μεγέθους τη αποτελεσματικότητας του εξαναγκασμού επειδή δε λαμβάνει υπόψη τη μερική επιτυχία . Σε ορισμένες περιπτώσεις η στρατηγική εξαναγκασμού είτε αυτή αφορά κυρώσεις ,είτε βομβαρδισμούς βιομηχανικών κέντρων , είτε κάποια άλλη μορφή πίεσης, θα φέρει τον αντίπαλο κοντά στους στόχους που ασκεί ο εξαναγκασμός , χωρίς όμως να προκύψει ως αποτέλεσμα η ολοκληρωτική επιτυχία.

Κατά τη διάρκεια του πολέμου μεταξύ Ισραήλ – Αιγύπτου την περίοδο 1969 – '70, οι ισραηλίτικες επιδρομές στη Αίγυπτο ανάγκασαν το Κάιρο να εγκαταλείψει το στόχο του που ήταν εξαναγκασμός του Ισραήλ να εγκαταλείψει την τοποθεσία Σινά και μετέβαλε την Αιγυπτιακή στρατηγική από επιθετική σε αμυντική. Δηλαδή καθαρές νίκες των ισραηλινών. Εν τούτοις οι επιδρομές των ισραηλινών δεν σταμάτησαν τους περιστασιακούς βομβαρδισμών θέσεων των ισραηλινών κατά μήκος της γραμμής Bar Lev ή την υποστήριξη των παλαιστινιακών επιθέσεων από τους Αιγυπτίους –προφανώς αποτυχίες για το Ισραήλ. Όντως κατά τη διάρκεια του πολέμου Ισραήλ – Αιγύπτου , η Αίγυπτος χρησιμοποίησε ένα δίκτυο πυραύλων εδάφους – αέρος κοντά στο κανάλι , αναγκάζοντας το Ισραήλ να χάσει την τοπική κυριαρχία του από αέρος κοντά στο κανάλι αναγκάζοντας το Ισραήλ να χάσει την τοπική κυριαρχία του από αέρος .Μια απώλεια που είχε καταστροφικές συνέπειες για το Ισραήλ στον πόλεμο που διεξήγαγε με την Αίγυπτο το 1973.²³ Μια τέτοιου είδους περιορισμένη επιτυχία ή μερική αποτυχία δεν είναι δυνατόν να καταγραφεί από το δυαδικό σύστημα μέτρησης . Την ίδια στιγμή καθώς το δυαδικό μετρικό σύστημα μπορεί να επηρεάσει αρνητικά κάποιες μελέτες ώστε να χαρακτηρίσουν θετικές κάποιες ενέργειες εξαναγκασμού, μπορούν επίσης να υποβαθμίσουν τις ζημίες που μπορούν να προκαλέσουν οι στρατηγικές εξαναγκασμού. Ένας από τους μεγαλύτερους κινδύνους που ενυπάρχουν στον εξαναγκασμό , είναι η πιθανότητα η στρατηγική αυτή να γίνει μπούμεραγκ . Με την έννοια ότι απειλώντας έναν αντίπαλο μπορεί να προκαλέσει ενίσχυση της συμπεριφοράς που επιθυμούμε να εξαλείψουμε παρά την επιθυμητή συμπεριφορά . Το 1941 το εμπόργκο πετρελαίου που πραγματοποίησαν οι ΗΠΑ και τα διπλωματικά αιτήματα προς την Ιαπωνία , οδήγησαν το Τόκιο να φοβάται ότι οι ΗΠΑ ήταν απόλυτα αντίθετες στην επιρροή της Ιαπωνίας και ότι η Ουάσιγκτον θα προχωρούσε σε περαιτέρω αιτήματα , εάν το Τόκιο έκανε παραχωρήσεις . Έτσι οι ηγέτες της Ιαπωνίας είδαν τον πόλεμο ως αναπότρεπτο , στρώνοντας έτσι το δρόμο για το Pearl Harbor .²⁴ Ο πόλεμος μεταξύ αράβων και Ισραήλ το 1967 και ο πόλεμος μεταξύ Ισραήλ και Αιγύπτου την περίοδο '69 – '70 , αναφέρονται συχνά ως παραδείγματα ακούσιας κλιμάκωσης η οποία είναι αποτέλεσμα απειλών εξαναγκασμού.²⁵ Στη Σομαλία οι επιθέσεις των ενόπλων δυνάμεων των ΗΠΑ στους επιτελείς του στρατηγού Mohammed Farah Aideed όχι μόνο απέτυχε να εκφοβίσει το στρατηγό , αλλά είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία αντιαμερικανικών αισθημάτων , συμβάλλοντας έτσι στην αποτυχία των επιχειρήσεων που ηγούνταν οι αμερικανοί. Με άλλα λόγια οι στρατηγικές εξαναγκασμού μπορούν ορισμένες φορές να οδηγήσουν αυτόν που ασκεί τον εξαναγκασμό σε θέση χειρότερη από αυτή που βρισκόταν πριν ξεκινήσει τις επιχειρήσεις. Μέσα στο δυαδικό σύστημα το χειρότερο αποτέλεσμα που μπορεί να αναγνωρισθεί είναι το άκυρο αποτέλεσμα . Δηλαδή η ανάφλεξη και η σκλήρυνση της αντίστασης του αντιπάλου , κωδικοποιούνται ως εάν οι απειλές εξαναγκασμού δεν προκάλεσαν κανένα αποτέλεσμα.

Εννοιολογικά η εξαρτημένη μεταβλητή θα πρέπει να θεωρείται ως η οριακή αλλαγή στην πιθανότητα πρόκλησης κάποιας συμπεριφοράς. Έναντι ενός κυμαινόμενου προϋπάρχοντος επιπέδου απειλής , η πιθανότητα του αντιπάλου να μεταβάλλει τη συμπεριφορά του ακόμη και χωρίς συγκεκριμένη δράση εξαναγκασμού δεν είναι ποτέ ίση

²³ Shimshoni (1988) , pp.125 – 186.

²⁴ Sagan (1994) , pp. 84 – 85.

²⁵ βλ. Stein (1991) και Bar – Siman -Tov (1991).

με το μηδέν. Με άλλα λόγια υπάρχει πάντα μια θετική πιθανότητα ότι ο αντίπαλος θα υιοθετήσει σε κάποιο βαθμό τουλάχιστον τη συμπεριφορά που θέλει ο ασκών τον εξαναγκασμό, καθώς επίσης και μια θετική πιθανότητα ότι ο εξαναγκασμός θα έχει ως αποτέλεσμα μια πρόωγη εκπυρσοκρότηση και ο αντίπαλος θα αρχίσει να αντιστέκεται με περισσότερο σθένος από ότι πριν. Η θεώρηση της επιτυχίας με απόλυτους όρους με βάση την παρατηρούμενη συμπεριφορά τείνει να αγνοεί αυτή τη θετική πιθανότητα και να χαρακτηρίζει κάθε επιθυμητή συμπεριφορά ως εξαναγκασμό, ανεξάρτητα από το πόσο πιθανό είναι αυτή η συμπεριφορά να υπήρχε πριν από την πρόσθετη απειλή εξαναγκασμού. Μολονότι τα περιορισμένα στοιχεία, έχει ως αποτέλεσμα την εστίαση στην παρατηρούμενη συμπεριφορά οι αναλυτές δεν θα πρέπει να ξεχνούν ότι τα πραγματικά αποτελέσματα του εξαναγκασμού μπορούν να βρεθούν στις αλλαγές που προκαλούνται στη σκέψη όσο και στα κίνητρα αυτών που ασκούν τον εξαναγκασμό ή των αντιπάλων τους.

3.6 Η διπλωματία του εξαναγκασμού σήμερα

Το περιβάλλον της διπλωματίας του εξαναγκασμού σήμερα διαφέρει σημαντικά από το αντίστοιχο του παρελθόντος. Όλο και περισσότερο οι ΗΠΑ λειτουργούν ως μέρος πολυεθνικών συνασπισμών, πράγμα που μειώνει την ευελιξία των ΗΠΑ και μπορεί να κάνει τις επιχειρήσεις εξαναγκασμού πιο δύσκολες. Ακόμη θέματα εσωτερική πολιτικής υπεισέρχονται στη διαδικασία με τρόπους που μπορεί να διαφέρουν ουσιαστικά από αυτούς του παρελθόντος και αυτό μπορεί να αποτελέσει παράγοντα περαιτέρω περιορισμού των επιλογών των ΗΠΑ.

Τέλος, οι μελλοντικές επιχειρήσεις εξαναγκασμού μπορεί να έχουν πιο συχνά ως στόχο, όχι κράτη αλλά οργανωμένες ομάδες, πολιτοφυλακές, συμμορίες ναρκωτικών και ομάδες τρομοκρατών των οποίων τα μοναδικά χαρακτηριστικά δημιουργούν πρόσθετες προκλήσεις για επιχειρήσεις εξαναγκασμού.

3.7 Εσωτερικοί περιορισμοί στις επιχειρήσεις εξαναγκασμού

Εδώ το ζήτημα είναι το πώς και κάτω από ποιες συνθήκες, η εσωτερική πολιτική μπορεί να περιπλέξει τη διπλωματία εξαναγκασμού περιορίζοντας τις επιχειρήσεις. Δηλαδή, ακόμη και μια μεγάλη δύναμη που θέλει να επιβάλλει τον εξαναγκασμό, μπορεί να υποχρεωθεί να επιβάλλει περιορισμούς στις στρατιωτικές επιχειρήσεις της, κάτω από τις πιέσεις που μπορεί να δεχτεί από εσωτερικούς παράγοντες. Περιορισμοί που να είναι πολύ μεγαλύτεροι από εκείνους που ο αντίπαλός της για τους ίδιους λόγους, υποχρεώνεται να επιβάλλει στο δικό του τρόπο αντίδρασης. Για παράδειγμα οι αντίπαλοι των ΗΠΑ είναι συχνά αυταρχικά καθεστώτα τα οποία ασκούν απόλυτο έλεγχο πάνω στη νομοθετική εξουσία, τη δικαστική εξουσία και τον τύπο και περιορίζουν τις προκλήσεις που μπορεί να δεχτεί η εξουσία τους, μέσα από ένα μίγμα απειλών φυλάκισης, εξοριών ακόμη και θανάτων. Χώρες αντίπαλοι των ΗΠΑ έχουν δημιουργήσει κλειστές κοινωνίες οι οποίες μεγιστοποιούν την πολιτική ελευθερία δράσης για τους ηγέτες τους και ελαχιστοποιούν την πολιτική ευθύνη για άλλους. Συγκριτικά δηλαδή οι πολιτικοί ηγέτες των ΗΠΑ αντιπαλεύουν με τις εσωτερικές πολιτικές πιέσεις, πράγμα που οι πολιτικοί αντιπάλων χωρών δεν αντιμετωπίζουν. Σε αντίθεση με το μέγεθος και την ελάχιστη πολιτική ευθύνη που απολαμβάνουν πολλοί πολιτικοί ηγέτες, οι ηγέτες των ΗΠΑ αντιμετωπίζουν εσωτερικούς περιορισμούς οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τη χρησιμοποίηση στρατιωτικών δυνάμεων. Συνήθεις περιορισμοί που μπορεί να έχουν αρνητικό αντίκτυπο στις επιχειρήσεις εξαναγκασμού μιας μεγάλης αλλά δημοκρατικά διοικούμενης δύναμης όπως οι ΗΠΑ, είναι μεταξύ άλλων οι ακόλουθοι:

1. Περιοριστικοί αντικειμενικοί στόχοι και δηλώσεις αποστολής.

2. Περιοριστικοί κανόνες συμμετοχής .
 3. Δημόσια ανακοίνωση μιας στρατηγικής εξόδου, συμπεριλαμβανομένης μιας ‘ορισμένης ημερομηνίας’ κατά την οποία οι στρατιωτικές δυνάμεις θα αποσυρθούν.
 4. Η χρήση μόνο των ελάχιστων τρωτών , όχι όμως απαραίτητα και των πιο κατάλληλων στρατιωτικών δυνάμεων για μια συγκεκριμένη επιχείρηση. Όπως π.χ πυραύλους , αντί για επανδρωμένα αεροσκάφη , ‘αόρατα’ έναντι ορατών αεροσκαφών , αεροπορικές δυνάμεις αντί για δυνάμεις εδάφους.
 5. Η συμμετοχή των ΗΠΑ η οποία περιορίζεται σε επίπεδο υποστήριξης , χωρίς συμμετοχή στις επιχειρήσεις πρώτης γραμμής.
 6. Επιβολή ελαχιστοποίησης των απωλειών σε ανθρώπινο δυναμικό ή μέτρων προστασίας των ενόπλων δυνάμεων , όπως περιορισμοί των περιπολιών ή των κινήσεων ατόμων που βρίσκονται εκτός υπηρεσίας, έξω από τα στρατόπεδα.
 7. Εκδήλωση προτίμησης από τη δύναμη που ασκεί τον εξαναγκασμό να λειτουργήσει με τρόπο που να δείχνει ότι ταυτίζεται με τη βούληση της διεθνούς κοινότητας .
 8. Περιορισμένη δυνατότητα για παραχωρήσεις οι οποίες θα μπορούσαν να δοθούν σε έναν αντίπαλο προκειμένου αυτός να μπορεί να ενεργήσει σώζοντας τα προσχήματα.
- Αυτοί οι περιορισμοί κάνουν τις επιχειρήσεις εξαναγκασμού πιο δύσκολες και μπορούν να δώσουν στους αντιπάλους την ευκαιρία να χειριστούν την κατάσταση προς το συμφέρον τους.

3.8 Η εξασφάλιση της εσωτερικής υποστήριξης

Η εξασφάλιση εσωτερικής υποστήριξης για στρατιωτικές επιχειρήσεις , αποτελεί ένα δύσκολο εγχείρημα ιδιαίτερα δε όταν δε διακυβεύονται σοβαρά εθνικά συμφέροντα .Όπως φαίνεται στον πίνακα 3 , λιγότεροι από τους μισούς εκ’ των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι υποστήριζαν την παρουσία στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ στην Αϊτή και τη Βοσνία. Τα στοιχεία αυτά υποδηλώνουν ακόμη την υπό προϋποθέσεις υποστήριξη όσων αφορά τις επιχειρήσεις στη Σομαλία .

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Η υποστήριξη στην περίπτωση της Βοσνίας ,Σομαλίας και Αϊτής (επί τοις εκατό)

	Approve	Disapprove	No Opinion
Bosnia (15-18/12/95)	41	54	5
Haiti (19/9/94)	46	50	4
Somalia (1/93)	79	17	4
Somalia (9/93)	43	46	11

SOURCE: *The Gallup Organization. See Newport (1995)*

Κατά τη διάρκεια των πρώτων οκτώ μηνών περίπου των επιχειρήσεων στη Σομαλία , η υποστήριξη κατέρρευσε από οκτώ στα δέκα άτομα , στα δέκα επί συνόλου δέκα.²⁶ Η υποστήριξη υπό πολλές ή λίγες προϋποθέσεις , προκύπτει από τρεις κυρίως λόγους :

1. Από την υποκειμενική αντίληψη για τα οφέλη.

²⁶ Στον πίνακα φαίνεται χαρακτηριστικά η μικρή υποστήριξη της κοινής γνώμης . Ιδιαίτερα δε στην περίπτωση της Σομαλίας μετά το ατυχές περιστατικό του θανάτου αμερικανών στρατιωτών , φαίνεται η άμεση μείωση της έγκρισης των χειρισμών της κυβέρνησης των ΗΠΑ , τον Οκτώβριο του '93, στη συνείδηση των πολιτών.

2. Από τις πιθανότητες επιτυχίας και

3. Από τους κινδύνους και τα κόστη , ιδιαίτερα δε όταν πιστεύεται ότι τα παραπάνω , δηλαδή οι κίνδυνοι και τα κόστη , είναι μεγαλύτερα από τα συμφέροντα που διακυβεύονται.

3.9 Μικρά οφέλη – αρνητικές προοπτικές

Η πίστη σχετικά με τη σπουδαιότητα των ωφελειών μιας επιχείρησης είναι στενά συνδεδεμένη με την επιθυμία να υποστηριχθεί η χρήση βίας . Σε μια δημοσκόπηση που έγινε στις 7 Φεβρουαρίου του 1994, αυτοί που πίστευαν ότι οι ΗΠΑ είχαν την ηθική υποχρέωση να σταματήσουν τις επιθέσεις στο Σεράγεβο ήταν περισσότερη από δύομισι φορές από την αντίστοιχη υποστήριξη των αεροπορικών επιδρομών ενάντια στη Βοσνία από αυτούς που δε συμμερίζονταν την ίδια άποψη . Ενώ αυτοί που θεωρούσαν ότι οι ΗΠΑ έπρεπε να συμμετάσχουν στην επιχείρηση προκειμένου να προστατέψουν τα συμφέροντά τους , ήταν περίπου δυο φορές πιο πιθανό να υποστηρίξουν τις αεροπορικές επιδρομές ενάντια στη Βοσνία από αυτούς που δεν είχαν την ίδια γνώμη.²⁷

Ένας άλλος λόγος για τον οποίο μπορεί να υπάρξει μικρή υποστήριξη , είναι ότι πολλοί πιστεύουν ότι οι προοπτικές επιτυχίας είναι πολύ λιγότερες από αυτές που περιγράφουν όσοι υποστηρίζουν ότι η χρήση βίας είναι απαραίτητη. Όπως συμβαίνει και με την υποκειμενική αντίληψη περί ωφελειών , η υποστήριξη των ένοπλων δραστηριοτήτων είναι στενά συνδεδεμένη με την αντίληψη σχετικά με την πιθανή αποτελεσματικότητά της . Όσοι πίστευαν ότι οι αεροπορικές επιδρομές θα είχαν ως αποτέλεσμα να σταματήσουν οι σερβικές επιθέσεις στο Σεράγεβο ήταν 2,5 φορές πιο πιθανό να υποστηρίξουν τις αεροπορικές επιδρομές στη Βοσνία από ότι εκείνοι που δε συμμερίζονταν την ίδια άποψη.²⁸

3.10 Σχέση κόστους – οφέλους και προοπτικές

Ο τρίτος βασικός λόγος για τον οποίο η υποστήριξη πιθανόν να είναι μικρή . είναι ότι οι κίνδυνοι ή τα αναμενόμενα κόστη εμφανίζονται να είναι ιδιαίτερα υψηλά δεδομένης της υποκειμενικής αντίληψης περί ωφελειών και προοπτικών επιτυχίας. Στον πίνακα 4 παρουσιάζονται στοιχεία για το επίπεδο της υποστήριξης της επιχείρησης στη Βοσνία σε διαφορετικά επίπεδα απωλειών σε έμψυχο υλικό. Εκεί βλέπουμε μια πτώση στην υποστήριξη από περίπου επτά (7) στα δέκα (10), σε περίπτωση που κανένας αμερικανός στρατιώτης δε σκοτωνόταν , σε 31% σε περίπτωση που σκοτώνονταν 25 στρατιώτες .²⁹ Στον πίνακα (4) παρουσιάζονται στοιχεία τα οποία επιβεβαιώνουν τη σχέση μεταξύ της υποκειμενικής αντίληψης για τη υποστήριξη της επιχείρησης και των απωλειών σε ανθρώπινο δυναμικό .

²⁷ Τα στοιχεία προέρχονται από Gallup poll που έγινε 2 Ιουλίου 1994.

²⁸ Τα στοιχεία προέρχονται από Gallup poll που έγινε 2 Ιουλίου 1994.

²⁹ Σε πολλές περιπτώσεις του παρελθόντος , η υποστήριξη σε στρατιωτικές επιχειρήσεις εξασθένησε λόγω της πιθανότητας ύπαρξης σημαντικών απωλειών , αν και η ευαισθησία γύρω από αυτό το θέμα συναρτάται κατά κανόνα από τα αναμενόμενα κόστη και τις πιθανότητες επιτυχίας. Βλ. Larson (1996a, 1996b) για μια ανάλυση της σχέσης μεταξύ υποστήριξης και απωλειών στον Β' παγκόσμιο πόλεμο , στην Κορέα, Βιετνάμ, Παναμά, πόλεμο του Κόλπου και τη Σομαλία , σε σύγκριση με άλλους πολέμους και στρατιωτικές επιχειρήσεις .

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Θέσεις για το ζήτημα υποστήριξης της Βοσνίας σε σχέση με τις πιθανολογούμενες απώλειες.
27 Νοεμβρίου 1995

Τώρα που μια ειρηνευτική συμφωνία έχει επιτευχθεί μεταξύ όλων των αντιμαχομένων μερών στη Βοσνία , η πολιτική του Clinton σχεδιάζει να συνεισφέρει στρατεύματα των Ηνωμένων Πολιτειών για τη συγκρότηση μιας διεθνούς ειρηνευτικής δύναμης. Συμφωνείτε ή αντιτίθεστε σε αυτό?

Εάν οι ΗΠΑ στείλουν στρατεύματα σαν ένα μέρος ειρηνευτικής αποστολής , πιστεύετε ότι υπάρχουν πιθανότητες να οδηγηθούμε μακροχρόνια εμπλοκή στη Βοσνία με πολλές απώλειες ή όχι?

	<u>Επιθυμούν την τη συμμετοχή</u>	<u>Αντιτίθενται στη συμμετοχή</u>
Ναι , είναι πιθανή η μακροχρόνια εμπλοκή.	35	65
Όχι, δεν είναι πιθανή.	81	19
Δεν ξέρω/ το απορρίπτω	60	40

SOURCE: Gallup poll.27/11/95

Συγκεκριμένα , ο πίνακας δείχνει ότι αυτοί που πίστευαν ότι η ειρηνευτική δύναμη ήταν πιθανό να δεσμευτεί για μακρύ χρονικό διάστημα και να υποστεί σοβαρές απώλειες σε έμφυχο δυναμικό ήταν τρεις φορές πιο πιθανό να αντιταχθούν στην επιχείρηση από ότι εκείνοι που δεν συμερίζονταν την ίδια άποψη.

3.11 Οι συνέπειες της χαμηλής υποστήριξης

Οι πολιτικοί ηγέτες τυπικά προσπαθούν να απομονώσουν τις επιχειρήσεις τους από τους πολιτικούς τους αντιπάλους , ειδικότερα δε όταν η υποστήριξη του κοινού εμφανίζεται να είναι μικρή ή εύθραυστη. Ένας τρόπος για να το επιτύχουν , είναι να επιβάλλουν περιορισμούς στην επιχείρηση συμπεριλαμβανομένων όσων αναφέρθηκαν στην αρχή αυτού του κεφαλαίου .³⁰ Επιβάλλοντας περιορισμούς οι ηγέτες επιδιώκουν να μειώσουν την πιθανότητα να χειροτερεύσει η κατάσταση στο μέτωπο των επιχειρήσεων σε τρόπο ώστε να δώσει τη δυνατότητα στην αντιπολίτευση να εκμεταλλευθεί το γεγονός . Με άλλα λόγια , με την επιβολή περιορισμών η ηγεσία αποβλέπει κυρίως στην ελαχιστοποίηση του πολιτικού κόστους προκειμένου να διατηρήσει ένα συναινετικό κλίμα για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις , παρά να προωθήσει άλλα θέματα της ατζέντας.

³⁰ Άλλες στρατηγικές είναι διαθέσιμες . Για παράδειγμα, σαν ένα μέρος της πολιτικής ελαχιστοποίησης των απωλειών στη Βοσνία , ο Πρόεδρος Clinton εξήγγειλε την πραγματοποίηση σκληρών αντιποίνων σε περίπτωση που οι αμερικανικές δυνάμεις στη Βοσνία δέχονταν επίθεση από δυνάμεις με βαρύ οπλισμό . Αποτέλεσμα αυτής της στρατηγικής υπήρξε η μειωμένη αντίδραση στην αποστολή στρατευμάτων στη Βοσνία , λόγω του κλίματος αξιοπιστίας που δημιουργήθηκε με βάση την εξαγγελία που αφορούσε την προστασία των αμερικανικών δυνάμεων.

4. Η ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ Ο ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

4.1 Διαχωρισμός των εναέριων στρατηγικών

Η πιο ενδιαφέρουσα μορφή στρατιωτικού εξαναγκασμού ,που παρουσιάζει και τις πιο ακραίες μορφές παραδειγμάτων αποτυχίας και επιτυχίας ,είναι ο εξαναγκασμός με χρήση αεροπορικής ισχύος. Σ' αυτό το κεφάλαιο αποτυπώνεται η διαφορά ανάμεσα στη στρατηγική εξαναγκασμού από αέρος και τις κλασικές μορφές στρατιωτικού εξαναγκασμού. Καθώς επίσης το πώς μετριέται η επιτυχία του, πως αναπτύσσονται οι κύριες στρατηγικές και πως αξιολογείται από ιστορικής πλευράς η αποτελεσματικότητα κάθε στρατηγικής.

Οι εναέριες στρατηγικές εξαναγκασμού μπορούν να αποφασιστούν βάσει δυο κριτηρίων .Το πρώτο έχει να κάνει με τον τρόπο ενεργείας (μαζικοί βομβαρδισμοί ή βομβαρδισμοί ακριβείας)για την επίτευξη του εξαναγκασμού και το δεύτερο με αυτή καθαυτή τη λειτουργία του μηχανισμού βάσει του οποίου η καταστροφή ενός στόχου μετατρέπεται σε εξαναγκασμό(ασκεί δηλαδή πιέσεις για αλλαγή συμπεριφοράς).

Αν δηλαδή σύμφωνα με το πρώτο κριτήριο απαιτείται μια μαζική καταστροφή του αντιπάλου (κατοικημένων και εμπορικών περιοχών),οι αποστολές μπορούν να γίνουν τη νύχτα για την προστασία των πληρωμάτων ,δεδομένου ότι δεν απαιτείται μεγάλη ακρίβεια στους βομβαρδισμούς. Ένας πιο ήπιος τόνος στις επιθέσεις που επηρεάζουν τομείς που υπάρχει άμαχος πληθυσμός, είναι σκόπιμο να τηρείται. Δεδομένου ότι η επιλεκτική καταστροφή στόχων της οικονομικής και αγροτικής ζωής ή ακόμη και υδραγωγείων και εγχειοβελτιωτικών έργων κ.λ.π προκαλεί σοβαρά προβλήματα στους βομβαρδιζόμενους, αλλά λιγότερους άμεσους θανάτους. Ο ιδανικός τρόπος διεξαγωγής επιχειρήσεων μαζικών βομβαρδισμών ,υπαγορεύει μια σταδιακή κλιμάκωση της έντασης των βομβαρδισμών ,οι οποίοι δεν πρέπει να διακόπτονται παρά μόνο για διπλωματικές διαπραγματεύσεις. Ενώ οι μη στρατιωτικοί στόχοι θα πρέπει να πλήττονται με μια προοδευτική αύξηση της κρισιμότητάς τους. Απ' την άλλη πλευρά οι ιδανικές επιχειρήσεις επιλεκτικού χαρακτήρα ,πρέπει να κατευθύνουν τις επιθέσεις σε στόχους στρατιωτικούς και σε κέντρα παραγωγής στρατιωτικού υλικού. Στόχοι επίσης μπορεί να είναι στρατοπεδευμένες δυνάμεις ,κέντρα διοίκησης και ελέγχου, εργοστάσια παραγωγής όπλων και ανταλλακτικών που χρησιμοποιούνται για τη λειτουργία οπλικών συστημάτων κ.λ.π. Οι επιχειρήσεις επιλεκτικού χαρακτήρα απαιτούν απόλυτη ακρίβεια γι' αυτό και επιβάλλεται η χρήση έξυπνων και κατευθυνόμενων όπλων. Επειδή ο αριθμός τέτοιου είδους στόχων είναι πολύ μικρός συνήθως για την καταστροφή τους δεν απαιτούνται παρά μόνο λίγες μέρες. Πάντως σε κάθε περίπτωση οι μεγάλης σημασίας οικονομικοί στόχοι ,όπως τα συστήματα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και τα μεταφορικά μέσα ,πρέπει να καταστρέφονται οπωσδήποτε και για τη ζημιά που προκαλείται στην οικονομία της χώρας και για τη μείωση της πολεμικής παραγωγής.

Το δεύτερο κριτήριο , όπως έχει ήδη αναφερθεί ,αφορά τη λειτουργία του μηχανισμού αλλαγής της συμπεριφοράς του εχθρού ,μέσω της καταστροφής διαφόρων στόχων. Αυτός ο μηχανισμός είναι που καθορίζει το είδος των αεροπορικών επιδρομών και τη στοχοποίηση των εχθρικών δυνάμεων. Ουσιαστικά δηλαδή έχουμε τη λειτουργία της αλυσίδας :Δύναμη –Στόχος- Μηχανισμός –Πολιτική Αλλαγή.

4.2 Μέτρηση της αποτελεσματικότητας

Η αποτελεσματικότητα των στρατιωτικών επιχειρήσεων μπορεί να μετρηθεί είτε ως *αποτελεσματικότητα μάχης (combat effectiveness)*, είτε ως *στρατηγική αποτελεσματικότητα (strategic effectiveness)*. Με τον όρο *combat effectiveness* εννοείται πόσο αποτελεσματική ήταν η καταστροφή των στόχων που δόθηκαν, ενώ *strategic effectiveness* σημαίνει πόσο η καταστροφή αυτών των στόχων συνετέλεσε στην προώθηση των πολιτικών επιδιώξεων.

Ο δείκτης του *combat effectiveness* είναι ένας αριθμός που δείχνει τις εξόδους που απαιτούνται για να μεταφερθεί ικανός αριθμός βομβών που να μπορεί να καταστρέψει τους επιλεγέντες στόχους. Εννοείται ότι με την εξέλιξη της τεχνολογίας, η ακρίβεια και η καταστροφικότητα των χρησιμοποιούμενων όπλων βελτιώνεται συνεχώς με αποτέλεσμα αυτός ο αριθμός συνεχώς να μικραίνει. Ο δείκτης *combat effectiveness* δε σχετίζεται με την επίτευξη των πολιτικών στόχων των βομβαρδισμών.

4.3 Εναέριες στρατηγικές εξαναγκασμού

Υπάρχουν τέσσερις κατηγορίες εναέριου στρατηγικού εξαναγκασμού, που αποδίδονται με τους όρους: *Τιμωρία (punishment)*, *Ρίσκο (risk)*, *Ακύρωση (denial)* και *Αποκεφαλισμός (decapitation)*. Η εναέρια επικράτηση (*air superiority*), πολλές φορές λανθασμένα αναφέρεται ως είδος εναέριας στρατηγικής. Κάτι τέτοιο φυσικά δεν ισχύει διότι όλες οι εναέριες στρατηγικές προϋποθέτουν τον έλεγχο του αέρα και την καταστολή της εχθρικής αεράμυνας τουλάχιστον στην περιοχή του στόχου, όπου εκτελούνται οι αποστολές βομβαρδισμού.

Η σπουδαιότητα του *air superiority* στον εξαναγκασμό με χρήση αεροπορικής ισχύος, φαίνεται καθαρά στην προσπάθεια των Γερμανών να επιτύχουν τον εξαναγκασμό των Βρετανών το 1940, η οποία απέτυχε διότι δεν κατάφεραν να κερδίσουν τον έλεγχο του αέρα. Συγκεκριμένα, μετά τη πτώση της Γαλλίας η Γερμανία προσπάθησε να επιβάλλει ένα καθεστώς ουδετερότητας στους Βρετανούς, διαφορετικά απειλούσε με εισβολή κατά μήκος του Βρετανικού καναλιού. Η *Luftwaffe* στην περίπτωση αυτή θα έπρεπε να καλύψει την αποβατική ενέργεια, υποστηρίζοντας τις επίγειες δυνάμεις που θα εκτελούσαν την επιχείρηση, κρατώντας παράλληλα σε απόσταση από τις αμφίβιες δυνάμεις το Βασιλικό Ναυτικό, το οποίο ως γνωστόν υπερείχε κατά πολύ από το αντίστοιχο Γερμανικό. Πριν

όμως η Luftwaffe αναλάβει την εκπλήρωση αυτών των αποστολών ,έπρεπε να επιτύχει την απομάκρυνση της Βασιλικής Αεροπορίας τόσο από τη Νότιο Αγγλία όσο και από την περιοχή των στενών. Για το σκοπό αυτό αρχικά κατηύθυνε την προσπάθειά της εναντίον των Βρετανικών αεροδρομίων που μπορούσαν να υποστηρίξουν αεροπορικές επιχειρήσεις εναντίον των αποβατικών δυνάμεων και σε πρώτη φάση πέτυχε να καταστείλει τη Βρετανική Αεράμυνα και να κερδίσει την αεροπορική υπεροχή.Αργότερα όμως οι Γερμανοί άλλαξαν την κατεύθυνση της προσπάθειάς τους και έστρεψαν τις δυνάμεις τους σε αεροπορικούς βομβαρδισμούς εναντίον αστικών κέντρων και κυρίως του Λονδίνου, γεγονός που έδωσε την ευκαιρία στη Βρετανική Αεροπορία να ανακάμψει. Το αποτέλεσμα ήταν οι Γερμανοί ποτέ να μην μπορέσουν να αποκτήσουν την απαραίτητη αεροπορική υπεροχή και κατά συνέπεια ποτέ να μην αποτολμήσουν την αποβατική ενάργεια που απειλούσαν να πραγματοποιήσουν⁷.

Το air superiority δεν είναι μια ξεχωριστή εναέρια στρατηγική εξαναγκασμού ,αλλά μια απαραίτητη προϋπόθεση για την εφαρμογή οποιασδήποτε εκ των τεσσάρων ειδών εναέριων στρατηγικών εξαναγκασμού. Το βασικό ερώτημα επομένως για την εναέρια στρατηγική , είναι το με ποιο είδος επίθεσης η εναέρια επικράτηση επιτυγχάνεται καλύτερα.

Ο μαζικός βομβαρδισμός (Punishment), ήταν η πρώτη μορφή στρατηγικής εξαναγκασμού που εφαρμόσθηκε όταν αναπτύχθηκαν τα αεροπορικά μέσα. Η πρώτη αξιοσημείωτη εφαρμογή, αυτού που σήμερα ονομάζουμε αεροπορική στρατηγική, ήταν η εναέρια επίθεση των γερμανών το 1917, στην οποία τα βομβαρδιστικά Gotha , σε συνδυασμό με τα αερόστατα Zeppelin χτύπησαν αστικά κέντρα της Μ. Βρετανίας.

Κατά το διάστημα του μεσοπολέμου, υπήρξε έντονη συζήτηση και διαφωνίες ,μεταξύ των αναπτυγμένων κρατών , γύρω από το ρόλο των βομβαρδιστικών στο μέλλον. Βέβαια όλες αυτές οι συζητήσεις ,βασίστηκαν στα μαθήματα και τις εμπειρίες του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τις πολιτικές των κρατών και την υψηλή τους στρατηγική. Η θεώρηση αυτών των παραγόντων διέφερε από χώρα σε χώρα, ανάλογα με τα δόγματα που σιγά –σιγά άρχισαν να αναδύονται.

Μια από τις πρώτες στρατηγικές γύρω από την οποία υπήρξε έντονο ενδιαφέρον ,ήταν αυτή του ιταλού θεωρητικού Giulio Douhet.Το μοντέλο του Douhet υποστήριζε την άποψη ,ότι η επιβολή υψηλού κόστους στον αντίπαλο, μπορεί να σπάσει το ηθικό των πολιτών, να αποδιοργανώσει την ενότητά τους και να τους στρέψει εναντίον της κυβέρνησής τους με σκοπό να εγκαταλείψει τις επιδιώξεις της. Η λογική αυτού του

⁷ Len Deiton,*Fighter: The True Story of the Battle of Britain* (London :Johnathan Cape,1977)

μοντέλου, βασιζόταν στο ότι το ηθικό των πολιτών πολύ εύκολα μπορεί να καμφθεί, αν μεγάλο μέρος του πληθυσμού εκτεθεί στον κίνδυνο καταστροφής ή περιέλθει σε κατάσταση αδιεξόδου από έλλειψη καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών.(τρόφιμα ,φάρμακα, βιομηχανικά αγαθά κ.λ.π).

Η πρώτη αεροπορία που εφάρμοσε το δόγμα του Douhet ήταν η Βρετανική. Η οποία, κατά τη διάρκεια των μαζικών γερμανικών βομβαρδισμών, κατόρθωσε να αναδιαρθρωθεί με βασικό στόχο να φθάσει σε ένα τέτοιο επίπεδο επιχειρησιακής ικανότητας, που να της επιτρέπει να πλήξει καίρια τα μεγάλα αστικά κέντρα της Γερμανίας, φθείροντας αποφασιστικά το γόητρο του καθεστώτος των κυβερνώντων ,κάμπτοντας παράλληλα το ηθικό του κόσμου.

Σε αντίθεση με τη βρετανική, η αμερικανική αεροπορική στρατηγική δεν αποσκοπούσε στο να σκοτώσει άμεσα μεγάλο αριθμό πολιτών , αλλά να προκαλέσει κοινωνική κατάρρευση με βομβαρδισμούς ακριβείας σε μεγάλες βιομηχανίες νευραλγικής σημασίας. Αυτή η θεωρία επιλεκτικού βομβαρδισμού μεγάλων και σημαντικών βιομηχανιών , αναπτύχθηκε στα μέσα της δεκαετίας του '30, από μια ομάδα νεαρών αξιωματικών της αμερικανικής σχολής πολέμου. Υιοθετήθηκε και εφαρμόστηκε από την αμερικανική αεροπορία κατά τη διάρκεια του Β Παγκοσμίου Πολέμου.

Η κεντρική ιδέα της θεωρίας του 'χειρουργικού' βομβαρδισμού κομβικών βιομηχανικών συγκροτημάτων ,ήταν ότι αυτό μπορούσε να προκαλέσει τη στρατηγική παράλυση και κατάρρευση όλου του συστήματος .Για την υλοποίηση ενός τέτοιου σχεδίου, ουσιαστικά δεν απαιτείται μεγάλη δύναμη αεροσκαφών , αφού οι στόχοι αυτοί είναι εξαιρετικά ευάλωτοι.. Το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα είναι, όταν οι πολίτες νιώσουν τις συνέπειες της καταστροφής να εξεγερθούν και να ανατρέψουν την κυβέρνηση.

Πάντως αυτή η στρατηγική περιέχει στοιχεία τόσο μαζικού , όσο και επιλεκτικού βομβαρδισμού, ενώ ουσιαστικά ο χαρακτήρας της έχει τιμωριστικό περιεχόμενο. Περιγράφει επίσης τον τρόπο με τον οποίο μια αεροπορική επίθεση μπορεί να υποστηρίξει μια χερσαία εισβολή. Ωστόσο η ομάδα αυτή των αξιωματικών της αεροπορίας ανέπτυξε αυτή ακριβώς τη στρατηγική για να αποφύγει την εξάρτηση από το στρατό ξηράς και το ναυτικό , στην επιδίωξη των πολιτικών στόχων. Επειδή όμως υπήρξε ένα κλίμα αμφισβήτησης και δυσπιστίας για την ορθότητα αυτής της θεωρίας ,προχώρησαν στην περαιτέρω ανάλυση του πυρήνα αυτής της στρατηγικής ⁸,δίνοντας τέσσερις διαλέξεις επεξηγηματικού χαρακτήρα.

⁸ Ronald Schaffer , *Wings of Judgment :American Bombing in World War II* (New York : Oxford University Press 19

Στην πρώτη από αυτές υποστηρίχθηκε η άποψη , ότι με το συγκεκριμένο τρόπο εξυπηρετείται καλύτερα ο ‘σκοπός του πολέμου’. Σκοπός ο οποίος δεν είναι άλλος , από το να καμφθεί η θέληση του λαού για αγώνα , στοιχείο που αποτελεί την πηγή των προσπαθειών της εθνικής πολιτικής του αντιπάλου. Η αεροπορία λοιπόν σε αντίθεση με το στρατό ξηράς και το ναυτικό , έχει τη ικανότητα να βάλει ευθέως και εξ’ αρχής , εναντίον του φρονήματος των πολιτών , με μαζικό τρόπο.

Στη δεύτερη διάλεξη εξηγήθηκε το πώς είναι δυνατόν αυτό να επιτευχθεί (η κάμψη δηλαδή του φρονήματος), με επίθεση εναντίον της δομής της εθνικής οικονομίας της χώρας και κατά συνέπεια υπάρχει μεγάλη ευαισθησία για την επιτυχία του έκβαση, στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη παροχή προστασίας στο σύστημα της εθνικής οικονομίας. Ένα αποφασιστικό χτύπημα δηλαδή σε κάποια ζωτική λειτουργία , μπορεί να επιφέρει κατάρρευση στο πολεμικό μέτωπο και αυτός είναι ένας παράγοντας πάνω στον οποίο μπορεί να δουλέψει η αεροπορία , λόγω της φύσεως του όπλου.

Η τρίτη διάλεξη ,υπό τον γενικό τίτλο ‘Βιομηχανική Περιοχή της Νέας Υόρκης’, εφαρμόζει όλο αυτό το σκεπτικό της στοχοποίησης μιας βιομηχανικής ζώνης , στην πόλη της Νέας Υόρκης, σαν ένα παράδειγμα ‘μιας τυπικά μεγάλης πόλης’. Στη διάλεξη αυτή τρεις ομάδες στόχων είναι που παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον. Τα υδραγωγεία διότι η καταστροφή τους εκτός από τη δίψα αυξάνει και τον κίνδυνο καταστροφής από πυρκαγιά , οι σιδηροδρομικοί σταθμοί, διότι μ’ αυτό τον τρόπο διακόπτεται η τροφοδοσία του πληθυσμού με τα απαραίτητα αγαθά και τα εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας , διότι μ’ αυτόν τον τρόπο διακόπτεται η λειτουργία του δικτύου ύδρευσης , πολλά τρόφιμα που απαιτούν για τη συντήρησή τους ψύξη καταστρέφονται, ενώ τα νοικοκυριά μένουν χωρίς ρεύμα. Όλα αυτά μπορούν να προκαλέσουν εκκένωση της πόλης από τους κατοίκους της.

Τρεις παράγοντες, σύμφωνα με τον Robert A. Pape, διαμόρφωσαν κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου την εναέρια στρατηγική των Η.Π.Α. Ο πρώτος , σε αντίθεση με την R.A.F. , η οποία δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και τη Luftwafe , η οποία είχε δημιουργηθεί κατά την τελευταία περίοδο του μεσοπολέμου , είναι ότι η αεροπορία των Η.Π.Α , έδωσε μια παρατεταμένη μάχη για να κερδίσει την αυτονομία της , την οποία δεν μπόρεσε να κερδίσει παρά μόνο μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Κι αυτό διότι μόνο τότε οι πρωτοπόροι υποστηρικτές του αεροπορικού δόγματος μπόρεσαν να υποστηρίξουν τεκμηριωμένα το σύνολο των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που το αεροπορικό όπλο είχε προσφέρει σε σύγκριση με το στρατό και το ναυτικό. Επιχειρήματα που είχαν να κάνουν με το χαμηλό κόστος των αεροπορικών

επιχειρήσεων , τόσο σε χρήμα όσο και ανθρώπινες ζωές ,καθώς επίσης και με την ύπαρξη δυνατότητας επιδίωξης του ‘ έσχατου σκοπού του πολέμου’, που είναι η εξουδετέρωση του φρονήματος των πολιτών της αντίπαλης χώρας , από την πρώτη στιγμή της έναρξης των επιχειρήσεων . Ο δεύτερος είναι ότι η επιλογή του βιομηχανικού ιστού , ως στόχο πρώτης προτεραιότητας για τη καταστολή του αντιπάλου, προσομοιάζει αρκετά με το βομβαρδισμό ‘ μωσαϊκού ’ που προτεινόταν από τον Douhet και αυτό ενίσχυσε την επιχειρηματολογία της αεροπορίας και των ανταγωνισμό με το ναυτικό. Επίσης η γεωγραφική θέση των Η.Π.Α και η απόστασή της από τα ισχυρά βιομηχανικά κέντρα , οδήγησε τους πολιτικούς ηγέτες των Η.Π.Α να πιστεύουν ότι δεν διέτρεχαν κίνδυνο από αυτά, ο οποίος μπορούσε να προέλθει από αεροπορικό βομβαρδισμό , αλλά μόνο από εχθρική ναυτική δύναμη. Αυτό ενίσχυσε ακόμη περισσότερο τη θέση των υποστηρικτών της αεροπορίας, οι οποίοι ανέπτυξαν την άποψη ότι μια ναυτική δύναμη που θα προσέγγιζε τις ακτές των Η.Π.Α θα ήταν πολύ πιο ευάλωτη και κατά συνέπεια εύκολο να αντιμετωπισθεί με αεροπορικούς βομβαρδισμούς, παρά με αντιπαράθεση αντίστοιχης ναυτικής δύναμης. Η θέση αυτή από τη στιγμή που έγινε αποδεκτή και υιοθετήθηκε, έφερε στο προσκήνιο το θέμα βελτίωσης της ακρίβειας των αεροπορικών βομβαρδισμών, τόσο για τους βιομηχανικούς όσο και για του ναυτικούς βομβαρδισμούς. Όταν όμως αυτό κατέστη εφικτό , η αεροπορία απέκτησε αυτόνομη λειτουργία στο στρατηγικό σχεδιασμό και σαφή υπεροχή έναντι του ναυτικού. Ο τρίτος είναι ότι το αμερικάνικο αεροπορικό δόγμα , διαμορφώθηκε και από την ελεύθερη παράδοση της αμερικανικής πολιτικής και από τις οικονομικές συνθήκες κατά τη διάρκεια της μεγάλης καταπίεσης .(τη δεκαετία του ’30 μετά το οικονομικό ‘κραχ’)

Η μεγάλη έλλειψη δηλαδή οικονομικών πόρων αλλά και η ευαισθησία για τον ανθρώπινο παράγοντα , που πλήττεται ιδιαίτερα σημαντικά από μαζικούς βομβαρδισμούς , ήταν αντικειμενικά οι λόγοι που έστρεψαν το ενδιαφέρον της αεροπορίας των Η.Π.Α σε βομβαρδισμούς ακριβείας εναντίον ζωτικών στόχων , με απώτερο σκοπό το ηθικό των πολιτών και την κάμψη της θέλησής τους να συνεχίσουν τον πόλεμο.

4.4 Ο ρόλος του ‘Ρίσκου’

Τις δυο πρώτες δεκαετίες μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο , Ο στρατιωτικός εξαναγκασμός , υπό τη σκιά των πυρηνικών όπλων και της ισορροπίας του τρόμου , οδηγήθηκε σε νέους περιορισμούς αλλά και σε νέες ευκαιρίες .Το πρόβλημα τώρα ήταν ότι η εφαρμογή εξαναγκασμού έπρεπε να γίνεται σε συνδυασμό με την αποφυγή του ρίσκου ενός πυρηνικού πολέμου .

Η ιδέα της αποφυγής του ρίσκου ενός τέτοιου πολέμου, κατά την επιβολή σκληρών μέτρων εξαναγκασμού για επίτευξη πολιτικών στόχων, έχει πολύ καλά αναλυθεί από τον Thomas Schelling στο βιβλίο 'Arms and Influence'⁹. Η ουσία αυτής της στρατηγικής συνίσταται στο ότι ο χειρισμός του διλήμματος του ρίσκου πρέπει να γίνει μέσα από μια σταδιακή επιβολή των μέτρων εξαναγκασμού, υποχρεώνοντας τον αντίπαλο να αποδεχτεί μια ιδέα συμβιβασμού και υποχώρησης για να αποφύγει μια άσκοπη καταβολή κόστους, με το πέρασμα του χρόνου και την κλιμάκωση των επιχειρήσεων.

Όπως ακριβώς το μοντέλο του Douhet, έτσι και του Schelling, εστιάζει σε οικονομικούς στόχους και στον πληθυσμό. Η διαφορά έγκειται στο ότι ο Douhet έλεγε ότι 'πρέπει να προκαλείται η μέγιστη ζημία στο συντομότερο χρονικό διάστημα, ενώ ο Schelling υποστήριζε ότι η λειτουργία του εξαναγκασμού βρίσκεται στο ότι αντίπαλος θα αλλάξει τη στάση του για να αποφύγει την κλιμάκωση και κατ' επέκταση τις δυσμενείς γι' αυτόν επιπτώσεις.

Η πιο χαρακτηριστική περίπτωση στρατηγικής 'ρίσκου', ήταν ο βομβαρδισμός του Βορείου Βιετνάμ την περίοδο '65-'68, με τις Η.Π.Α να προσπαθούν να επιβάλλουν στο Βόρειο Βιετνάμ την παραίτηση από την προσπάθεια να προκαλέσει εξέγερση και στο Νότιο Βιετνάμ.

Η πολιτική του Johnson υποχρεώθηκε να βομβαρδίσει περιορισμένα το Βόρειο Βιετνάμ, για δυο λόγους. Ο ένας ήταν ότι ένα μεγάλο μέρος του αμερικανικού λαού δεν υποστήριζε τον χωρίς διάκριση βομβαρδισμό και ο δεύτερος και πιο σημαντικός, ότι πολλοί αμερικανοί επίσημοι φοβόντουσαν ότι ένας μαζικός βομβαρδισμός του Βορείου Βιετνάμ θα έβαζε την Κίνα στον πόλεμο.¹⁰ Έτσι ο σκοπός περιορίστηκε στην καταστροφή της βιομηχανικής παραγωγής για τον εξαναγκασμό του Ανόι.

Έτσι η προσπάθεια αυτή απέτυχε, και λόγω των περιορισμών που υπέστη η πολιτική του Johnson στο να βομβαρδίσει αδιάκριτα κατοικημένες περιοχές και λόγω του ότι οι περιορισμοί στους βομβαρδισμούς των βιομηχανικών στόχων για λόγους αποφυγής ρίσκου, δεν επέφεραν τις αναμενόμενες πιέσεις στον πληθυσμό του Βορείου Βιετνάμ. Επιπλέον βέβαια πρέπει να διευκρινίσουμε, οι βορειοβιετναμέζοι έβλεπαν το νότιο κομμάτι, ως μέρος της πατρίδας τους και αυτό αύξανε σε υπερβολικό βαθμό την αντοχή τους στους σκληρούς βομβαρδισμούς που υφίσταντο για να υποχρεωθούν σε παραίτηση από τη διεκδίκησή του.

⁹ Thomas Schelling, *Arms and Influence* (New Haven: Yale University Press, 1966).

4.5 Ακύρωση : Η καταστροφή της στρατιωτικής στρατηγικής του εχθρού

Χρησιμοποιώντας την αεροπορία για την καταστολή και την 'ακύρωση' της δράσης των εχθρικών στρατιωτικών δυνάμεων , τις εξασθενίζεις σε βαθμό που οι φίλιες χερσαίες δυνάμεις να μπορούν να καταλάβουν τα διεκδικούμενα εδάφη , χωρίς να έχουν πολλές απώλειες . Οι στρατηγικές ακύρωσης δηλαδή , αποσκοπούσαν στο να καταστρέψουν την εχθρική στρατιωτική στρατηγική δράση , που στοχεύει στην κατάκτηση ή διατήρηση κάποιων σημείων ενδιαφέροντος, υποχρεώνοντας τον αντίπαλο σε συμφωνίες υποχώρησης ,προκειμένου να αποφύγει τη μάταιη φθορά και καταπόνηση λόγω της συνεχούς ανατροφοδότησης των πληγέντων σημείων. Οι εναέριες αποστολές καταστολής δηλαδή , επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στο να αποκόψουν τις γραμμές ανεφοδιασμού του μετώπου , διακόπτοντας τόσο την κίνηση προς το μέτωπο απ' τα μετόπισθεν , όσο και τις επικοινωνίες στο θέατρο των επιχειρήσεων , αλλά και καταστρέφοντας τις επίγειες δυνάμεις που μάχονται.

Ουσιαστικά υπάρχουν τρία κύρια είδη στρατηγικής ακύρωσης . Η πρώτη σχετίζεται με την κατ' ευθείαν υποστήριξη των φίλιων δυνάμεων στο θέατρο των πολεμικών επιχειρήσεων .Το δεύτερο είδος απαιτεί επιχειρήσεις ευρείας κλίμακας , με απώτερο σκοπό είτε να καταστρέψει τις πηγές ανεφοδιασμού (παραγωγής στρατιωτικού υλικού), είτε να τις απομονώσει από το μέτωπο διεξαγωγής των πολεμικών επιχειρήσεων . Το είδος αυτό της στρατηγικής ακύρωσης , λέγεται και 'στρατηγική απαγόρευσης' και υποδιαιρείται σε δυο υποπεριπτώσεις :

Η πρώτη είναι η θεωρία της 'κρίσιμης συνιστώσας' , δηλαδή το πρώτο στοιχείο στο οποίο βασίστηκε η θεωρία της στρατηγικής καταστροφής του βιομηχανικού ιστού. Στην περίπτωση όμως αυτή, σκοπός είναι ο στρατηγικός βομβαρδισμός να προκαλέσει ένα σταμάτημα της βιομηχανικής παραγωγής , μέσω της καταστροφής εφοδίων που η χρήση τους έχει την ευρύτερη ζήτηση και είναι απαραίτητα για τη λειτουργία των περισσότερων εργοστασίων και που βέβαια θα μπορούσαν να καταστραφούν με τη μικρότερη προσπάθεια. Υπάρχει όμως και μια άλλη διάσταση της κρίσιμης συνιστώσας , που υποστηρίζει την καταστροφή στόχων βιομηχανικής παραγωγής , οι οποίοι όμως σχετίζονται με παραγωγή στρατιωτικού υλικού και όχι με τη βιομηχανική παραγωγή υπό τη γενική έννοια του όρου.

Η δεύτερη μορφή στρατηγικής 'απαγόρευσης', είναι ένα διευρυμένο σύστημα στρατηγικής το οποίο προσπαθεί να σταματήσει τις ροές ανεφοδιασμού ,εφαρμόζοντας ένα

¹⁰ Mark Clodfelter, *The Limits of Air Power : The American Bombing of North Vietnam* (New York : Free Press, 1989).

σύστημα ευρείας επίθεσης εναντίον όλων των μερών του συστήματος ανεφοδιασμού και όχι μόνον εναντίον επιλεγμένων τμημάτων του .Και αυτή η στρατηγική επίσης αναδύεται από το Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, προερχόμενη κυρίως από επιχειρήσεις εναντίον του ιαπωνικού θαλάσσιου εμπορίου και τους γερμανικούς εθνικούς σιδηροδρόμους. Σε αντίθεση με τις επιθέσεις στις κρίσιμες συνιστώσες αυτή η μορφή στρατηγικής ‘απαγόρευσης’ κατευθύνει τις πιέσεις σε ένα φάσμα παραγόντων πολύ πιο ευρύ , στην προσπάθεια να παρεμποδίσει την ταυτόχρονη λειτουργία όσων περισσότερων βιομηχανιών είναι δυνατόν.

Το τρίτο είδος στρατηγικής ακύρωσης , η επιχειρησιακή απαγόρευση , υπαγορεύει επιθέσεις στο πίσω μέρος της μάχης με στόχο τις λειτουργίες υποστήριξης του θεάτρου επιχειρήσεων .Οι κυριότερες από αυτές είναι τα τακτικά δίκτυα ανεφοδιασμού, η αποστολή ενισχύσεων και οι ευκολίες λογιστικής υποστήριξης .Ο σκοπός αυτών των επιθέσεων είναι να προκαλέσουν επιχειρησιακή παράλυση, η οποία θα μειώσει την ικανότητα του εχθρού να κινείται και να συντονίζει τις δυνάμεις του στο θέατρο. Γενικά, οι εναέριες στρατηγικές ακύρωσης ,συνιστώνται περισσότερο εναντίον συμβατικών δυνάμεων ,παρά εναντίον ανταρτών .Διότι για τις συμβατικές δυνάμεις , η ανελαστική εξάρτηση από τα μηχανοκίνητα ,το λογισμικό και την κεντρική διοίκηση , σημαίνει ότι η έλλειψή τους υποσκάπτει τη επιχειρησιακή τους ικανότητα. Αντίθετα στην περίπτωση των ανταρτών , ο πόλεμος εξαρτάται από ισχυρό τους φρόνημα , ενώ η έλλειψη μέσων και ανεφοδιασμού πολύ λίγο τους επηρεάζει. Οι αντάρτικες ομάδες δηλαδή πολύ λίγο υπόκεινται στην πίεση του εξαναγκασμού και το κόστος αυτών που προσπαθούν να τον επιβάλλουν , μπορεί να είναι πολύ μεγάλο.

Η προσπάθεια των Η.Π.Α να επιβάλλουν εξαναγκασμό στο Βόρειο Βιετνάμ , την περίοδο 1965-1968 , απέτυχε γι ’αυτόν ακριβώς το λόγο. Ότι δηλαδή , οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν μπόρεσαν να πλήξουν αποφασιστικά τη ροή εφοδίων από το βορρά στο νότο. Και η αιτία ήταν ότι οι 200.000 αντάρτες που βρίσκονταν διασκορπισμένοι στα δάση του νοτίου Βιετνάμ, υπολογίζεται ότι για τη συντήρησή τους χρειαζόνταν περί τους 380 τόνους εφοδίων σε τροφή ,πυρομαχικά και ιατρικά εφόδια , από αυτά μόνο οι 34 τόνοι έρχονταν από το Βορρά. Κατά συνέπεια οι ευκαιρίες για να πληγούν οι γραμμές ανεφοδιασμού ήταν αντικειμενικά πολύ περιορισμένες. Αλλά αν η ‘ακύρωση’ ενδείκνυται πολύ περισσότερο εναντίον τακτικού στρατού παρά εναντίον ανταρτών ,πότε τα τρία είδη της ‘ακύρωσης’ –η στρατηγική απαγόρευση , η επιχειρησιακή απαγόρευση, και η ‘φθορά’ των στρατιωτικών δυνάμεων – είναι πιο αποτελεσματικά ?

Ο σκοπός της στρατηγικής απαγόρευσης ,η οποία στοχεύει στην καταστροφή της παραγωγής στρατιωτικών εφοδίων και τα δίκτυα εθνικών μεταφορών , αποβλέπει στο να ελαττώσει τις διαθέσιμες ποσότητες όπλων, πυρομαχικών και άλλων στρατιωτικών εφοδίων . Η στρατηγική απαγόρευση είναι μια αποτελεσματική στρατηγική ‘ακύρωσης’ ,μόνο για παρατεταμένο πόλεμο φθοράς και με δεδομένο ότι το κόστος του επιτιθέμενου μέχρι να επιτύχει τον εξαναγκασμό, μπορεί να είναι μεγάλο.

Επίσης σε σύντομους πολέμους , η προσβολή οικονομικών στόχων δεν έχει να προσφέρει κανένα άμεσο όφελος στο μέτωπο για τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων. Κατά συνέπεια η στρατηγική απαγόρευσης , αντί να εξασθενίσει τις πολεμικές ικανότητες του αντιπάλου στο πεδίο της μάχης, το μόνο που καταφέρνει είναι να πλήξει τους πολίτες των οποίων η ευημερία είναι φυσικά συνυφασμένη με την υγεία της οικονομίας.

Αντιθέτως σε πολέμους φθοράς, διάρκειας πάνω από έξι μήνες, η στρατηγική απαγόρευσης μπορεί να αποβεί μια πολύ αποτελεσματική στρατηγική ‘ακύρωσης’. Πόλεμοι φθοράς λέγονται εκείνοι, στους οποίους τα κράτη προσπαθούν να νικήσουν τον αντίπαλο ,απωθώντας τον προς τα πίσω, κατά μήκος ενός εκτεταμένου μετώπου μέσω μιας σειράς επί μέρους μαχών.Σ’ αυτούς τους πολέμους ,νικητής συνήθως βγαίνει εκείνος ο οποίος έχει περισσότερο ανθρώπινο δυναμικό και μια ευρύτερη βάση υλικής υποστήριξης¹¹ Σε μια τέτοια λοιπόν περίπτωση ,η στρατηγική απαγόρευση μπορεί να υποσκάψει την ικανότητα του αντιπάλου είτε με την καταστροφή των εργοστασίων παραγωγής όπλων , είτε με την καταστροφή της βιομηχανικής βάσης στο σύνολό της . Πράγμα που με τη σειρά του θα προκαλέσει μείωση της στρατιωτικής παραγωγής . Από τις δυο αυτές περιπτώσεις πιο αποτελεσματική είναι η καταστροφή της βιομηχανικής βάσης, διότι η φθορά στη στρατιωτική βιομηχανία , στις σύγχρονες οικονομίες και εφ’ όσον υπάρχει διαθέσιμος χρόνος μερικών μηνών ,μπορεί να υποκατασταθεί από την υπάρχουσα βιομηχανική υποδομή. Ο σκοπός της επιχειρησιακής απαγόρευσης , ο οποίος καταστρέφει το δίκτυο του διοικητικού ελέγχου, την άφιξη ενισχύσεων και τα αρχηγεία διοίκησης στα μετόπισθεν , αποσκοπεί στο να διακόψει τη συντονισμένη κίνηση των εχθρικών δυνάμεων στο μέτωπο. Μ’ αυτό τον τρόπο ο επιτιθέμενος μπορεί να δημιουργήσει ρήγμα στην εχθρική παράταξη , σε κάποιο σημείο που είναι εξασθενημένο, πριν ο αντίπαλος προλάβει να το υποστηρίξει.

Βέβαια οι προσπάθειες επίτευξης στρατηγικής παράλυσης , με την καταστροφή στόχων στα μετόπισθεν του εχθρού , είναι πολύ πιο αποτελεσματικές όταν οι δυνάμεις που βρίσκονται μπροστά είναι ακινητοποιημένες είτε λόγω κωλύματος από φυσικό εμπόδιο,

¹¹ Για τη σχέση μεταξύ της οικονομικής βάσης της στρατιωτικής ισχύος και τη φύση του πολέμου, βλέπε Paul M. Kennedy, ‘The First World War and the International Power System’, International Security (1984).

είτε λόγω ύπαρξης ισχυρής δύναμης κατά μήκος του μετώπου που εμποδίζει την μετατόπιση και τους ελιγμούς.

Ο σκοπός της εγγύς αεροπορικής υποστήριξης , είναι να εξασθενήσει τις εχθρικές δυνάμεις κατά μήκος του μετώπου, ώστε να διευκολυνθούν οι φίλιες δυνάμεις στο να καταφέρουν ένα ρήγμα στην εξασθενημένη εχθρική παράταξη. Η Ε.Α.Υ είναι πολύ πιο αποτελεσματική όταν στη γραμμή αντιπαράθεσης υπάρχει μια σχετική στασιμότητα .Εδώ είναι ένα σημείο στο οποίο η αεροπορία παρουσιάζει πολλά σημαντικά πλεονεκτήματα , λόγω της μεγάλης δυνατότητας συγκέντρωσης πυρός που μπορεί να επιτύχει σε τόπο και χρόνο.

Πάντως , αν η κατάσταση στο μέτωπο είναι ρευστή , η Ε.Α.Υ είναι δύσκολο να πραγματοποιηθεί, λόγω των κινδύνων που υπάρχει να χτυπηθούν φίλιες δυνάμεις .Οπότε σ' αυτή την περίπτωση ο επιτιθέμενος πρέπει να κινηθεί στα μετόπισθεν του εχθρού.

4.6 Αποκεφαλισμός

Η χρήση της αεροπορικής ισχύος για 'αποκεφαλισμό' , κατευθύνεται εναντίον σημείων διοίκησης και τηλεπικοινωνιών μείζονος σημασίας για τη διεξαγωγή των εχθρικών επιχειρήσεων (μια στρατηγική που κατά κόρον χρησιμοποιήθηκε ,με κατευθυνόμενα πυρά μεγάλης ακριβείας στον πόλεμο εναντίον του Ιράκ).Το κοινό χαρακτηριστικό αυτών των στόχων είναι ότι αποτελούν μια σύγχρονη 'αχίλλειο πτέρνα'. Ανεξάρτητα από την ισχύ ενός κράτους στο πεδίο της μάχης ή την παραγωγικότητα της στρατιωτικής του βιομηχανίας , εάν εξουδετερωθεί η διοίκησή του , όλο το αμυντικό οικοδόμημα καταρρέει σαν ένας σωρός από τραπουλόχαρτα . Παράλληλα βέβαια μ' αυτό προκαλούνται και κάποιες μικρές ζημιές σε πράγματα που γειννιάζουν με τους βαλλόμενους στόχους .Ένας σημαντικός οπαδός της στρατηγικής του αποκεφαλισμού , Ο Colonel John A.Warden, ένας από τους αρχιτέκτονες της καταιγίδας της ερήμου, υποστηρίζει ότι η ηγεσία είναι ο πιο βασικός παράγοντας για την αποφασιστικότητα ενός έθνους να δώσει μάχη.

Η ιστορία είναι γεμάτη από συγκρούσεις που αποσκοπούσαν στο να αλλάξουν τη δομή της διοίκησης ή να ανατρέψουν ηγέτες , με απώτερο σκοπό να τροποποιηθεί η διοίκηση και ο έλεγχος. Η αιχμαλωσία και ο θάνατος ενός ηγέτη , θα μπορούσε ασφαλώς να αλλάξει καθοριστικά τον τρόπο διοίκησης , ωστόσο όμως κάτι τέτοιο σήμερα δεν είναι καθόλου εύκολο. Είναι όμως απολύτως εφικτό να πληγούν οι επικοινωνίες που χρησιμοποιούνται στην άσκηση της διοίκησης και μ' αυτό τον τρόπο να χαθεί ο έλεγχος

στην κατεύθυνση των προσπαθειών των στρατιωτικών δυνάμεων .Επίσης στην περίπτωση αντιλαϊκών καθεστώτων η έλλειψη επικοινωνιών (εάν αυτές καταστραφούν)μειώνει κατακόρυφα το ηθικό του κόσμου καθώς και τη δημοτικότητα του καθεστώτος και διευκολύνει την απόφαση για εξέγερση όλων εκείνων που αντιτίθενται.¹²

Υπάρχουν τρεις παραλλαγές ‘αποκεφαλισμού’ , με μικρές διαφορές στους προτεινόμενους μηχανισμούς δράσης .Η πρώτη αφορά τη **φυσική εξόντωση** των ίδιων των ηγετών , προτείνοντας το θάνατό τους και μέσω αυτού την προώθηση της ειρήνης , είτε διότι οι διάδοχοί τους δεν είναι αφοσιωμένοι στους ίδιους πολιτικούς στόχους , είτε διότι θα φοβηθούν μια ανάλογη εξέλιξη και για τον εαυτό τους.

Η δεύτερη παραλλαγή αφορά τον **πολιτικό αποκεφαλισμό**. Δηλαδή τη χρήση αεροπορικής ισχύος για τη δημιουργία καταστάσεων μέσα από τις οποίες οι εσωτερικές αντιτιθέμενες πολιτικές δυνάμεις να μπορέσουν να ανατρέψουν την κυβέρνηση και να την αντικαταστήσουν με μια άλλη πολύ πιο πρόθυμη στη συνεργασία και γενικά σε συναινετικές διαδικασίες .Όταν ο κυβερνητικός μηχανισμός έχει προκύψει από λαϊκή εξέγερση ή πραξικόπημα , η εφαρμογή αεροπορικής ισχύος έχει περισσότερες πιθανότητες να επιτύχει την αλλαγή με επίθεση εναντίον των οργάνων πάνω στα οποία βασίζει η κυβέρνηση τον εσωτερικό έλεγχο (όπως π.χ οι δυνάμεις ασφάλειας , αντικατασκοπίας και οι φιλικά προσκείμενες και οι φιλικά προσκείμενες στρατιωτικές μονάδες),καθώς επίσης και τις επικοινωνίες ανάμεσά τους , με σκοπό να απομονώσει τους ηγέτες από τις πηγές που αντλούν τις δυνάμεις τους.

Η τελευταία παραλλαγή είναι ο **στρατιωτικός ‘αποκεφαλισμός’**. Δηλαδή η επίθεση εναντίον της στρατιωτικής διοίκησης και του δικτύου επικοινωνιών με σκοπό να απομονωθεί η κεντρική διοίκηση από τις μονάδες που μάχονται στο θέατρο των πολεμικών επιχειρήσεων . Αυτή η έλλειψη συντονισμού των κινήσεων των προωθημένων εχθρικών μονάδων , σύντομα θα τις οδηγήσει σε κατάρρευση κάτω από ελάχιστη στρατιωτική πίεση.

Σύμφωνα δηλαδή μ’ αυτή τη στρατηγική (του ‘αποκεφαλισμού’), η σχέση ανάμεσα σε μια κυβέρνηση και τους επιδιωκόμενους εθνικούς στόχους είναι ανάλογη με τη σχέση που έχει ο ανθρώπινος εγκέφαλος με το σώμα. Καταστρέφοντας τον εγκέφαλο το σώμα πεθαίνει , απομονώνοντάς τον από το σώμα , αυτό παραλύει, μπερδεύοντάς τον το σώμα μένει ανεξέλεγκτο. Η λογική του ‘αποκεφαλισμού’ είναι εν μέρει ‘τιμωρία’ και εν μέρει ‘ακύρωση’.

¹² John A. Warden III, ‘Employing Air Power in the Twenty-first Century’, in *The Future of Air Power in the Aftermath of the Gulf War*.

Πάντως παρ' όλο που ιστορικά έχουν καταγραφεί πάρα πολλές προσπάθειες επίθεσης εναντίον ηγετών και του δικτύου επικοινωνιών που αυτοί χρησιμοποιούσαν για τον έλεγχο και την κατεύθυνση των δυνάμεών τους ,μόνο κατά τα τελευταία χρόνια , η πρακτική αυτή έχει υιοθετηθεί από την αεροπορία ως ο ακρογωνιαίος λίθος των αεροπορικών επιδρομών. Το μεγάλο πλεονέκτημα που προσφέρει είναι ότι οδηγεί σε γρήγορη και εύκολη νίκη , χωρίς μεγάλες απώλειες. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η επίθεση εναντίον του Moamar Qaddafi κατά την επιδρομή εναντίον της Λιβύης, η επίθεση εναντίον των παλατιών του Saddam Hussein στην 'καταιγίδα της ερήμου' και η επίθεση εναντίον του σπιτιού του Slobodan Millosevits στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας.

Η στοχοποίηση πάντως των πολιτικών ηγετών , δε φαίνεται να μπορεί να παράγει εύκολα τον επιθυμητό εξαναγκασμό, για τρεις λόγους: Πρώτον διότι δεν είναι καθόλου εύκολο το να εντοπίσεις και να πλήξεις επιτυχώς τέτοιους στόχους .Δεύτερον διότι οι προσωποπαγούς χαρακτήρα πόλεμοι είναι σπάνιοι στη σύγχρονη εποχή , αν και πολλές φορές για να εξυπηρετηθούν άλλες σκοπιμότητες ,όπως π.χ να δαιμονοποιηθεί ο αντίπαλος και να προβληθεί η έλλειψη της υποστήριξης του προσώπου του από τη λαϊκή βάση, προβάλλεται μια τέτοια εικόνα (π.χ Τσόρτσιλ εναντίον Χίτλερ, Ρήγκαν εναντίον Καντάφι, Μπους εναντίον Σαντάμ κ.ο.κ) ,χωρίς αυτό βέβαια να είναι πάντοτε αληθινό.Για παράδειγμα μπορούμε να αναφέρουμε την περίπτωση του Γερμανικού επιτελείου ,το οποίο κατήυθνε τις προσπάθειες των δυνάμεων των Ναζή για μήνες μετά την απόσυρση του Χίτλερ από το προσκήνιο και για εβδομάδες μετά την αυτοκτονία του.

Ο τρίτος λόγος είναι ότι η διαδοχή στις περισσότερες περιπτώσεις είναι εξαιρετικά απρόβλεπτη στον πόλεμο και ακόμη περισσότερο σε κλειστές κοινωνίες .Στα δημοκρατικά συστήματα διακυβέρνησης , λόγω της ευρείας γκάμας επιλογών και των αστάθμητων παραγόντων που επηρεάζουν την κοινή γνώμη , ενώ στα απολυταρχικά λόγω της καταπίεσης η που υπάρχει δεν μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα οι τάσεις και οι απόψεις και κατ' επέκταση δεν μπορεί να εκτιμηθεί με ασφάλεια το ζήτημα της διαδοχής .Για παράδειγμα , ποιος μπορούσε να γνωρίζει ότι ο Saddam Hussein ήταν ο ισχυρός άνδρας της Βαγδάτης ,πριν αυτός αντικαταστήσει τον Ahmad Al-Bakr το 1970¹³ .

5. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΟΥ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΥ

5.1 Κορέα 1950 – 1953

Το τέλος του πολέμου της Κορέας , είναι ένα μίγμα συμβατικού και πυρηνικού εξαναγκασμού. Μετά τις αμφίροπες μάχες που δόθηκαν από το 1950 μέχρι το 1951 , φάνηκε καθαρά πως ούτε τα Ηνωμένα Έθνη , ούτε οι κομμουνιστικές δυνάμεις μπορούσαν να εκδιώξουν ο ένας τον άλλον από την Κορέα . Έτσι τα Ηνωμένα Έθνη άρχισαν να προσπαθούν να υποχρεώσουν τους κομμουνιστές να αποδεχτούν ένα μοίρασμα του εδάφους και μια μόνιμη στρατιωτική παρουσία των Ηνωμένων Εθνών που θα εγγυάται την ασφάλεια του νότου. Αυτή η προσπάθεια πέτυχε και οδήγησε στην υπογραφή ανακωχής τον Ιούλιο του 1953.

Η συζήτηση γύρω από αυτή την επιτυχία , ουσιαστικά ποτέ δεν ξεκαθάρισε τις αιτιώδεις σχέσεις ανάμεσα στις προσπάθειες και το τελικό αποτέλεσμα .Υπάρχουν κάποιοι που αποδίδουν το αποτέλεσμα στο ενδεχόμενης πυρηνικής κλιμάκωσης εκ μέρους των Η.Π.Α, κάποιοι άλλοι στην ‘τιμωρία’ με συμβατικά όπλα που επέβαλλε η αμερικάνικη αεροπορία και κάποιοι άλλοι σε μια πολιτική αλλαγή που δε σχετίζεται με τις αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις , αλλά με το θάνατο του Στάλιν. Η συζήτηση λοιπόν γύρω από τον πόλεμο της Κορέας , παραβλέπει το σημαντικότερο παράγοντα ,αφού εστιάζει στην περίοδο 1952-1953 γύρω από το θέμα της έκδοσης των αιχμαλώτων πολέμου.

Η πιο σημαντική συμφωνία με τους κομμουνιστές ,που έγινε το 1951 και αφορούσε την εδαφική διευθέτηση , συνήθως παραβλέπεται διότι δεν τελείωσε τότε ο πόλεμος .Στην πραγματικότητα όμως οι πολιτικοί στόχοι των Η.Π.Α για τους οποίους και μπήκαν στον πόλεμο, είχαν επιτευχθεί μέσα απ’ αυτή τη συμφωνία και ο πόλεμος θα μπορούσε να έχει τελειώσει εκεί, περιορίζοντας τις αμερικάνικες απώλειες στο μισό , αν οι Η.Π.Α δεν κλιμάκωναν τις απαιτήσεις .Αυτό το κενό στη συζήτηση , δεν έχει μόνο περιορίσει την κατανόηση της ιστορίας του πολέμου της Κορέας, αλλά δημιουργεί και σύγχυση στην εξαγωγή συμπερασμάτων που αφορούν τον εξαναγκασμό. Πάντως το ‘ρίσκο’ της πυρηνικής απειλής , έπαιξε κάποιο ρόλο στο τέλος του πολέμου , αλλά οι προηγηθείσες κρίσιμες συμφωνίες ήταν αποτέλεσμα στρατηγικής ‘ακύρωσης’ με συμβατικά μέσα και όχι ‘τιμωρίας’ ή πίεσης λόγω απειλής χρήσεως πυρηνικών όπλων.

5.1.1 Στρατηγικές εξαναγκασμού

¹³ R. Dannreuther, ‘The Gulf Conflict :A Political and Strategic Analysis’, *Adelphi Papers*, Winter 1991-2

Για την άσκηση στρατιωτικής πίεσης πάνω στους κομμουνιστές ,ώστε αυτοί να δεχτούν ανακωχή με τους όρους του Ο.Η.Ε, τρεις στρατιωτικές στρατηγικές ακολουθήθηκαν , οι οποίες κατά κύριο λόγο βασίστηκαν στη δράση της αεροπορίας.

Η πρώτη εφαρμόστηκε το 1950 εναντίον μόνον της Βόρειας Κορέας και αποσκοπούσε στο να την οδηγήσει στη άνευ όρων παράδοση μέσω της στρατηγικής του Douhet ,βομβαρδίζοντας με συμβατικά όπλα τις βορειοκορεάτικες πόλεις και τους κύριους στόχους οικονομικού ενδιαφέροντος , αλλά η στρατηγική αυτή εγκαταλείφθηκε με την είσοδο της Κίνας στον πόλεμο.

Η δεύτερη στρατηγική εφαρμόστηκε ταυτόχρονα εναντίον της Κίνας και της Βόρειας Κορέας και χρησιμοποιήθηκε στρατηγική πυρηνικών απειλών για να επιτύχουν μια ανακωχή. Όμως εγκαταλείφθηκε μετά την αποτυχημένη χρήση του οπλισμένου με πυρηνικά B-29 να πείσει τους κινέζους να αναστείλουν τη μεγάλη επιθετικότητά τους στον πόλεμο. Τελικά το Μάιο του 1951 οι Η.Π.Α τροποποίησαν την εναέρια δράση τους μετατρέποντάς την σε στρατηγική ‘απαγόρευσης’, διότι έβλεπαν ότι αυτό θα υποσκάψει την ικανότητα των κομμουνιστικών δυνάμεων να διατηρήσουν τις θέσεις τους , πράγμα που αργά ή γρήγορα θα τους οδηγούσε στην υπογραφή της ανακωχής. Έτσι στις 31 Ιουλίου του 1950 , οι αεροπορικές δυνάμεις των Η.Π.Α του τομέα της Άπω Ανατολής και το Στρατηγείο της Αεροπορικής Διοίκησης ξεκίνησαν αεροπορικές επιδρομές εναντίον αστικών περιοχών με σκοπό να κάψουν το ηθικό των βορειοκορεατών. Αν και βομβαρδίστηκαν και βιομηχανικοί στόχοι , ο κύριος σκοπός ήταν να υποχρεώσουν την κυβέρνηση να παραιτηθεί ή να προκαλέσουν την κατάρρευσή της και όχι μόνο να εξασθενήσουν τις στρατιωτικές τους ικανότητες. Αυτή η καταστροφή των κατοικημένων περιοχών , σε συνδυασμό με την καταστολή της ικανότητας του βιομηχανικού ιστού ,ώστε να είναι αδύνατη η υποστήριξη των αναγκών του πληθυσμού, πίστευε το Στρατηγείο της Αεροπορικής Διοίκησης ότι θα καταστρέψει το ηθικό των πολιτών και θα υποσκάψει την εμπιστοσύνη τους προς την κομμουνιστική κυβέρνηση. Όμως η Ουάσιγκτον δεν ενέκρινε την συνέχιση των επιδρομών που αποσκοπούν στην πρόκληση μεγάλων απωλειών μεταξύ του άμαχου πληθυσμού , για να μη δώσει λαβή στην εχθρική προπαγάνδα .Ωστόσο όμως ενέκρινε τις επιδρομές και την καταστολή των στόχων με όπλα υψηλής εκρηκτικότητας. Καθώς η Βόρεια Κορέα είχε μόνο πέντε κύρια βιομηχανικά κέντρα (Wonsan, Pyongyang,Hungman, Chongjin and Rashin),τα B-29 γρήγορα εξουδετέρωσαν όλους του στόχους και προσγειώθηκαν οριστικά στις 27 Οκτωβρίου, χωρίς όμως να έχουν επιφέρει αισθητά αποτελέσματα για την πορεία του πολέμου.

Την ίδια ώρα που η Κίνα έμπαινε στον πόλεμο , οι Η.Π.Α υποχρεώνονταν να περιορίσουν τις εδαφικές του διεκδικήσεις , ενώ παράλληλα η ηγεσία της αποφάσιζε την κλιμάκωση της χρήσης βίας στο πυρηνικό επίπεδο. Καθώς από τις 24 Δεκεμβρίου του 1950,ο Mac Arthur άρχισε να προωθεί την ιδέα της χρήσης πυρηνικών όπλων εναντίον της Κίνας. Αυτή η πρόταση ποτέ δεν ικανοποιήθηκε , αλλά οι απειλές χρήσης ατομικής ενέργειας έληξαν το Μάρτιο και τον Απρίλιο του 1951.

Το Φεβρουάριο του 1951 , τα στρατεύματα του Ο.Η.Ε βρίσκονταν στα όρια του 38^{ου} παραλλήλου, σκοπεύοντας να τον υπερβούν με βόρεια κατεύθυνση .Τότε η Κίνα φάνηκε αποφασισμένη να εξαπολύσει μαζική επίθεση με χερσαίες δυνάμεις εναντίον τους και ενώ οι επίσημοι της Ουάσιγκτον προσπαθούσαν απεγνωσμένα να βρουν ποια θα ήταν τα κατάλληλα στρατιωτικά και οικονομικά μέτρα που υποχρέωναν την Κίνα να μπει σε διαπραγματεύσεις για τον τερματισμό του πολέμου, ο στρατηγός Mac Arthur πήρε την κατάσταση στα χέρια του .Στις 24 Μαρτίου του 1951 εξέδωσε τελεσίγραφο προς την Κίνα, με το οποίο την προειδοποιούσε ότι αν τολμήσει να εξαπολύσει επίθεση , ο πόλεμος θα επεκταθεί και στο έδαφός της και ότι θα δεχτεί τρομερά στρατιωτικά πλήγματα όχι μόνο κατά μήκος των ακτών , αλλά και στο εσωτερικό της χώρας. Δυο εβδομάδες αργότερα , ο Truman ανέλαβε πρωτοβουλία ασκώντας διπλωματία με τη βοήθεια πυρηνικής ισχύος. Στις αρχές Απριλίου η Ουάσιγκτον είχε ενδείξεις ότι η Μόσχα είχε μεταφέρει τρεις μεραρχίες στη Μαντζουρία και είχε έτοιμες και κατάλληλα τοποθετημένες άλλες δυνάμεις για επίθεση στην Ιαπωνία. Σοβιετικά αεροπλάνα υπήρχαν στα αεροδρόμια της Μαντζουρίας , υποβρύχια εμφανίστηκαν έτοιμα να εξορμήσουν από το Βλαδιβοστόκ και σοβιετικές χερσαίες δυνάμεις είχαν μετακινηθεί νότια της νήσου Σαχαλίνη. Φοβούμενος επιθετική ενέργεια από μέρος των σοβιετικών ο Truman αποφάσισε στις 6 Απριλίου να στείλει βομβαρδιστικά B-29 φορτωμένα με πυρηνικά όπλα περιφερειακά αυτών των περιοχών κατά μήκος του ειρηνικού. Επίσης εξουσιοδότησε το στρατηγό Mathew Ridgeway (που είχε αντικαταστήσει τον Mac Arthur) να χρησιμοποιήσει τα πυρηνικά όπλα αν αυτό απαιτηθεί και μάλιστα αυτή του την απόφαση να τη γνωστοποιήσει στους αντιπάλους του. Αυτές οι κινήσεις του στρατηγού Mac Arthur και του προέδρου Truman που αποσκοπούσαν στο να πιάσουν τους κινέζους να δεχτούν συνομιλίες και να αποτρέψουν μια μαζική επίθεση εκ μέρους τους κατά μήκος του 38^{ου} παραλλήλου , τελικά απέτυχαν .

Οι κινέζοι στις 22 Απριλίου άρχισαν τη μεγαλύτερή του επίθεση στον πόλεμο .Η απάντηση του Truman ήταν να συνεχίσει τον ‘ατομικό’ εξαναγκασμό, ενισχύοντας τις πυρηνικές δυνάμεις από τα δυτικά και στέλνοντας και στέλνοντας στο Τόκιο ομάδα

ειδικών για τη διοίκηση και τον έλεγχο των πυρηνικών . Παράλληλα έδωσε εντολή για εκτέλεση μιας κατασκοπευτικής πτήσης πάνω από τη Μαντζουρία , από την οποία προέκυψε ότι η κινητοποίηση των σοβιετικών ήταν ελάχιστα μεγαλύτερη από μια συνηθισμένη άσκηση. Ταυτόχρονα έστειλε και έναν διπλωματικό εκπρόσωπό του στο Πεκίνο για να υπενθυμίσει την προειδοποίηση του Mac Arthur και ότι η συνέχιση των επιχειρήσεων μπορεί να προκαλέσει την αντίδραση των αμερικανών , η οποία μπορεί να φέρει πίσω για δεκαετίες την ανάπτυξη της χώρας τους.

Αυτές οι ενέργειες επίσης απέτυχαν να παράγουν ένα ουσιαστικό αποτέλεσμα . Αποθαρρυσμένος ο Truman έδωσε εντολή στα B-29 να επιστρέψουν πίσω , στα τέλη Ιουνίου του 1951. Αμέσως μετά από αυτό και προς μεγάλη έκπληξη όλων , οι κομμουνιστές άνοιξαν το δρόμο των ειρηνικών συνομιλιών .

Η τρίτη στρατηγική εξαναγκασμού που ακολούθησαν οι Η.Π.Α στην Κορέα ,ήταν η ‘ακύρωση’, με συμβατικά όπλα. Για το σκοπό αυτό υπήρξαν δυο άξονες δράσης . Η χειρσαία επίθεση την άνοιξη και το καλοκαίρι του 1951 , η οποία έδειξε στους κομμουνιστές ότι δεν μπορούσαν να επιτύχουν την προσάρτηση περισσότερων εδαφών από εκείνα που τους πρόσφερε ο Ο.Η.Ε και οι εναέριες επιχειρήσεις ‘απαγορευτικού’ χαρακτήρα που τους έπεισαν ότι μελλοντικά , ούτε τις θέσεις που εκείνη τη στιγμή είχαν δεν θα μπορούσαν να κρατήσουν.

Γενικά, τεράστια ήταν η προσπάθεια που καταβλήθηκε στον πόλεμο αυτόν σε αεροπορικές επιχειρήσεις ‘απαγορευτικού ‘ χαρακτήρα . Εάν υπολογίσουμε ότι οι μισές πολεμικές έξοδοι του ναυτικού ήταν αφιερωμένες σε επιθετικές αποστολές για την επίτευξη του σκοπού της ‘απαγόρευσης’, πρέπει να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι το σύνολο των εξόδων που χρησιμοποιήθηκαν φθάνει τις 740000. Πιο συγκεκριμένα :

Αποστολή	Αριθμός
ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ	
απαγόρευση (+ armed reconnaissance)	220168
εγγύς αεροπορική υποστήριξη	92603
επιθετική αναγνώριση	73887
αμυντικές αποστολές	12931
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ ΝΑΥΤΙΚΟΥ	
Επιθετικές	204995
Αμυντικές	44160
Αναγνώρισης	26757
Σύνολο	737466

Τα αποτελέσματα αυτής της προσπάθειας είναι εντυπωσιακά ,όπως άλλωστε φαίνεται και στον πίνακα που ακολουθεί:

Είδος Στόχου	Πολεμική Αεροπορία	Αεροπορία Ναυτικού	Σύνολο
Γέφυρες	3082	2005	5087
Βαγόνια	22828	άγνωστο	22828+
Ατμομηχανές	1954	391	2345 [©]
Ωτομοτρίες	35986	5896	41882
Οχήματα	104186	7437	111623

Η στρατηγική της εναέριας ‘απαγορευτικής’ προσπάθειας ,πραγματοποιήθηκε σε δυο στάδια .Μια εκστρατεία επιχειρησιακής απαγόρευσης από το Μάιο μέχρι τον Αύγουστο του 1951, που ακολουθήθηκε από μια δεύτερη ίδιου τύπου τον Αύγουστο του 1951, μέχρι τον Ιούνιο του 1952. Η επιχειρησιακή ‘απαγόρευση’ αποσκοπούσε στο να διακόψει την επιμελητεία σε μια ζώνη 60 μιλίων βόρεια από τη γραμμή του μέτωπου.¹ Οι επιθέσεις εστίαζαν στους δρόμους που συνέδεαν τους σιδηροδρομικούς κόμβους στην κεντρική Βόρεια Κορέα και στις εχθρικές δυνάμεις που μάχονταν στο μέτωπο. Οι επιθέσεις μείωσαν πολύ σημαντικά τις κινήσεις των φορτηγών , αλλά ποτέ δεν μπόρεσαν να αποκόψουν εντελώς τους δρόμους , διότι υπήρχαν άφθονα υλικά επισκευής ,καθώς και πολλά εργατικά χέρια για την ταχεία αποκατάσταση των ζημιών.

Ξεκινώντας στις 18 Αυγούστου του 1951 , οι Αεροπορικές Δυνάμεις της Άπω Ανατολής (F.E.A.F),εφάρμοσαν στρατηγική απομόνωσης εναντίον των σιδηροδρόμων της Βόρειας Κορέας , ειδικά στο βόρειο μισό της χώρας , με την κωδική ονομασία Operational Strangle²

Η F.E.A.F υπολόγιζε ότι οι εχθροί με εξήντα μεραρχίες στο μέτωπο , που η κάθε μια χρειαζόταν 40 τόνους εφοδίων την ημέρα, δηλαδή 2400 τόνους όλες μαζί , απαιτούσαν για τη μεταφορά 1200 φορτηγά ή 120 καμιόνια. Το σχέδιο λοιπόν ήταν να καταστρέψουν το σιδηροδρομικό δίκτυο της Βόρειας Κορέας , ώστε να τους υποχρεώσουν να εκτελούν τις μεταφορές με φορτηγά. Με τη φθορά όμως που του προκαλούσαν σε αυτά τα μεταφορικά μέσα , οι βορειοκορεάτες χρειάζονταν να τα αναπληρώνουν με έναν ρυθμό ανάμεσα στα 5000 με 7500 φορτηγά το μήνα .Δεδομένου ότι ολόκληρη η παραγωγή Κίνας και Ε.Σ.Σ.Δ

[©] Τα στοιχεία των πινάκων είναι από το: ‘Bombing to Win’ του Robert A.Pape.

¹ Αυτή η επιχείρηση αργότερα ονομάστηκε Strangle I

² Επειδή η Βόρεια Κορέα παρήγαγε ένα ελάχιστο ποσό των πολεμικών υλικών που χρειαζόταν , εφοδιαζόταν τα υπόλοιπα από την Κίνα και την Ε.Σ.Σ.Δ Έτσι το καλύτερο σημείο για να αποκοπεί ο ανεφοδιασμός ήταν να πληγούν οι εφοδιοπομπές πριν φθάσουν στα κέντρα διανομής .Δεδομένου ότι τα εργοστάσια παραγωγής βρίσκονταν στα δυο αυτά κράτη και δεν μπορούσαν να στοχοποιηθούν.

δεν ξεπερνούσε τις 33000 φορτηγά το μήνα , η F.E.A.F περίμενε ότι οι εχθροί δεν θα μπορούσαν να υποστηρίξουν για πολύ χρόνο τις επιχειρήσεις. Πάντως ενώ το Νοέμβριο του 1951 οι Βόρειοι είχαν αποδεχτεί συμφωνία για το εδαφικό, ο ‘στραγγαλισμός’ συνεχίστηκε για να υποχρεωθούν οι κομμουνιστές να αποδεχτούν κι άλλες σε βάρος τους ρυθμίσεις.

Τελικά ο επιχειρησιακός στραγγαλισμός ξέφτισε χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα .Διότι ο εχθρός είχε μια τεράστια ενίσχυση εφοδίων , ενώ ταυτόχρονα η καταστροφή της σιδηροδρομικής γραμμής, παρόλο που στην αρχή γινόταν με έναν ρυθμό που υπερέβαινε τις επισκευαστικές ικανότητες του αντιπάλου , στη συνέχεια αυτοί ανέπτυξαν ένα πλέγμα συνεργείων ταχείας αποκατάστασης των ζημιών, κατά μήκος της σιδηροδρομικής γραμμής με πυκνότητα ανά τέσσερα μίλια και κατάφερναν να επισκευάζουν τις γραμμές σε δυο με έξι ώρες και τις γέφυρες σε δυο με τέσσερις μέρες. Αργότερα έφτιαξαν και ένα τούνελ μέσα από μια σειρά συσσωρευμένων ποσοτήτων χώματος , μέσα από το οποίο περνούσε ο σιδηρόδρομος , καθιστώντας τον με αυτό τον τρόπο απρόσβλητο στις αεροπορικές επιθέσεις. Αυτές οι επινοήσεις ήταν μια έκπληξη για τους σχεδιαστές των επιχειρήσεων του Ο.Η.Ε , που είχαν αποτύχει να προβλέψουν την εχθρική αντίσταση στα δικά τους επιθετικά σχέδια .

Ένας δεύτερος σημαντικός λόγος αποτυχίας της ‘απομόνωσης ‘ είναι ότι δεν συνδυαζόταν με τις επίγειες δυνάμεις. Επέτρεπαν δηλαδή στις εχθρικές δυνάμεις να έχουν την πρωτοβουλία των κινήσεων και να αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους στους τομείς που υπήρχε επάρκεια εφοδίων.

5.1.2 Η έκδοση των αιχμαλώτων πολέμου

Παρά τη συμφωνία των κομμουνιστών για το εδαφικό το 1951 , ο πόλεμος της Κορέας δεν τελείωσε διότι τα Ηνωμένα Έθνη απαίτησαν ότι η επιστροφή των αιχμαλώτων έπρεπε να γίνει μόνο σε εθελοντική βάση . Το αποτέλεσμα ήταν οι συνομιλίες ανακωχής και οι μάχες να παραταθούν για περίπου δυο χρόνια μέχρις ότου οι βόρειοι αποδεχτούν την απαίτηση για του αιχμαλώτους στις 4 Ιουνίου του 1953.

Ο σκοπός της νέας πολιτικής δε διέφερε ριζικά από αυτόν που ο Truman είχε καθορίσει. Η εγκαθίδρυση ενός ανεξάρτητου μη κομμουνιστικού στη νότια Κορέα, που να είναι ασφαλές από μια μελλοντική επίθεση. Είχε επίσης ληφθεί σταθερή απόφαση για λόγους γοήτρου , να εμποδιστεί η ακούσια έκδοση των αιχμαλώτων πολέμου.

Για την επιτυχία του σκοπού αυτού οι ηγέτες των Η.Π.Α , σκόπευαν να ακολουθήσουν δυο κύριες στρατηγικές εξαναγκασμού το 1952 και το 1953.Μια στρατηγική ‘τιμωρίας’ πραγματοποιώντας βομβαρδισμούς με συμβατικά όπλα και μια στρατηγική πυρηνικού ρίσκου , βασισμένη σε πιο συγκεκριμένες απειλές από εκείνες που διατύπωσε ο Truman το 1951 . Η τακτική του πυρηνικού ρίσκου αποσκοπούσε στην καταστροφή της κομμουνιστικής στρατιωτικής ισχύος στην Κορέα, τη μείωση των ικανοτήτων της Κίνας γενικά και τη μετατόπιση του βορείου συνόρου της νότιας Κορέας τόσο βόρεια ώστε να αποκτήσει το 80% του κορεατικού πληθυσμού. Αυτή όμως η στρατηγική δεδομένης της σταθερής ανακωχής που επετεύχθη το 1953 , ποτέ δεν μπήκε σε εφαρμογή.

Η στρατηγική όμως των συμβατικών αεροπορικών βομβαρδισμών , η οποία ονομάστηκε ‘air pressure’ ,συνίστατο σε τρεις διαφορετικές λειτουργίες.

Η πρώτη ήταν ένα κονσέρτο επιθέσεων εναντίον πέντε υδροηλεκτρικών εργοστασίων της Βόρειας Κορέας. Ξεκινώντας στις 23 Ιουνίου του 1951, τα εργοστάσια βομβαρδίστηκαν για αρκετές εβδομάδες με αποτέλεσμα την ολοκληρωτική σχεδόν καταστροφή τους. Έτσι η παραγωγή της ηλεκτρικής ισχύος μειώθηκε στο 10% της συνολικής παραγωγικής ικανότητας, προκαλώντας black out για 15 ημέρες σε ολόκληρη τη Βόρεια Κορέα και απώλεια του 25% των απαιτήσεων της Μαντζουρίας σε ισχύ για το 1952.

Η δεύτερη επιχείρηση ‘Pressure Dump’, έγινε με εκτέλεση εμπρηστικών επιδρομών στην πρωτεύουσα της Βόρειας Κορέας , την Pyongyang. Ρίχτηκαν χιλιάδες τόνοι βομβών Napalm εναντίον τριάντα ‘στρατιωτικών’ στόχων μέσα στην πόλη , με σκοπό την πρόκληση πανικού στον πληθυσμό και την αποκόμιση κερδών στον ψυχολογικό τομέα.

Η τελευταία επιχείρηση αποκαλούμενη ‘Strike’ ,κατευθύνθηκε εναντίον 78 πόλεων και χωριών , που χρησιμοποιούνταν για τη φύλαξη εφοδίων από τους κομμουνιστές. Για να σπάσουν τη συνοχή των πολιτών τα αεροσκάφη έριχναν πρώτα προκηρύξεις με τον τίτλο ‘εσύ είσαι ο επόμενος’ και ακολουθούσε μαζικός νυχτερινός βομβαρδισμός από τα B-26.Μετά όμως από τον βομβαρδισμό δυο πόλεων , η τακτική σταμάτησε με εντολή του U.S State Department,για να μη δοθεί λαβή για αρνητική προπαγάνδα στους κομμουνιστές.

5.2 Βιετνάμ ,1965-1972

Ο βομβαρδισμός του Βιετνάμ από τους αμερικανούς, αποτελεί ένα κλασικό παράδειγμα συμβατικού εξαναγκασμού. Μη επιθυμώντας ή μη μπορώντας να δεσμεύσουν

τις απαραίτητες χερσαίες δυνάμεις για να επιτύχουν μια αποφασιστική νίκη στο νότο, οι Η.Π.Α προσπάθησαν να υποχρεώσουν το Ανόι να αλλάξει συμπεριφορά, με τη χρήση αεροπορικής ισχύος, παρακάμπτοντας τις χερσαίες εχθρικές δυνάμεις και χτυπώντας κατ' ευθείαν πίσω από αυτές, στόχους του Βορείου Βιετνάμ. Ο σκοπός ήταν να υποχρεωθεί το Ανόι να σταματήσει να υποστηρίζει τους αντάρτες στο νότο και να ξεκινήσει σοβαρές διαπραγματεύσεις για επίτευξη ειρήνης μεταξύ Βόρειου και Νότιου Βιετνάμ.

Οι Η.Π.Α διεξήγαγαν δυο κύριες σειρές βομβαρδισμών εναντίον του Βορείου Βιετνάμ, τον 'Rolling Thunder' του Lyndon Johnson από το 1965 έως το 1968, η οποία απέτυχε και τους 'Freedom Train' και 'Linebacker' το 1972, του Richard Nixon, η οποία πέτυχε να τους υποχρεώσει να προβούν σε σύναψη συμφωνιών.

Η αποτυχία του 'Rolling Thunder' παρέτεινε τον πόλεμο για τέσσερα χρόνια, κατά τη διάρκεια του οποίου περίπου είκοσι χιλιάδες αμερικανοί και εκατοντάδες χιλιάδες¹ βιετναμέζων, έχασαν τη ζωή τους και μέχρι τον βομβαρδισμό του Linebacker που τελικά έδωσε τη δυνατότητα στους αμερικανούς να απεμπλακούν από έναν πόλεμο, που προκαλούσε τη λαϊκή κατακραυγή.

Σκοπός μου εδώ είναι να εξηγήσω γιατί οι προσπάθειες εξαναγκασμού των αμερικανών πέτυχαν ή απέτυχαν. Η πιο ακραία τοποθέτηση γύρω από το θέμα του εξαναγκασμού, είναι ότι πρόκειται για μια στρατηγική καταδικασμένη σε αποτυχία, κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες. Μια άλλη άποψη υποστηρίζει ότι ο εξαναγκασμός πετυχαίνει μόνο όταν υπάρχει απόλυτος συντονισμός και σύμπνοια, ανάμεσα στους πολιτικούς, στρατιωτικούς και διπλωματικούς παράγοντες, από πλευράς επιτιθεμένου. Κάποιοι άλλοι βλέπουν ότι το κύριο εμπόδιο για την επιτυχή έκβαση του εξαναγκασμού είναι η υπερβολική ανάμειξη πολιτών στον έλεγχο και την κατεύθυνση των στρατιωτικών επιχειρήσεων.²

Σε αντίθεση με τις τρεις αυτές οπτικές, ο αεροπορικός πόλεμος εναντίον του Βορείου Βιετνάμ, αποδεικνύει ότι η επιτυχία είναι εφικτή, αλλά ότι ο κρίσιμος μοχλός σε έναν συμβατικό εξαναγκασμό προέρχεται από τη σωστή εκμετάλλευση των τρωτών σημείων της στρατιωτικής στρατηγικής, όχι από απειλές ή το κόστος σε ζωές πολιτών.

Οι βασικοί στόχοι του πρώτου κύριου βομβαρδισμού (Rolling Thunder), ήταν να σταματήσει τη ροή εφοδίων και στρατού προς το νότο και να υποχρεώσει τους βορειοβιετναμέζους σε διαπραγματεύσεις. Προς ικανοποίηση αυτών των στόχων, η

¹ wallace j. Thies, *When Governments Collide: Coercion and Diplomacy in the Vietnam Conflict, 1964-68* (Berkeley: University of California Press, 1980)

² William W. Monger, *Air Power in Three Wars* (Washington D.C.: Department of Defense, Department of the Air Force, 1978).

επιχείρηση Rolling Thunder προξένησε σοβαρές απώλειες μεταξύ των πολιτών. Επλήγησαν βέβαια και στρατιωτικοί στόχοι , αλλά λόγω του ότι ο στρατός του Βορείου Βιετνάμ είχε δομή κατάλληλη για ανταρτοπόλεμο , τα αποτελέσματα ήταν πενιχρά και ο εξαναγκασμός απέτυχε.

Το 1972 ο Νίχσον ξεκίνησε νέα εκστρατεία βομβαρδισμών με την επωνυμία Freedom Train , με σκοπό να εξαναγκάσει τους αντιπάλους να σταματήσουν τις επιθέσεις στο νότο και να δεχτούν κατάπαυση του πυρός. Οι βομβαρδισμοί αυτοί επίσης εστίασαν στην τρωτότητα του άμαχου πληθυσμού , όμως και πάλι απέτυχαν ολοκληρωτικά . Ο Νίχσον τότε εξαπέλυσε και άλλη αεροπορική επίθεση , γνωστή ως LineBacker I, πετυχαίνοντας να εξαναγκάσει το Ανόι να σταματήσει τις χερσαίες επιχειρήσεις και να αποδεχτεί τους όρους των Η.Π.Α για ειρήνη. Βέβαια η συμφωνία δεν υπογράφηκε αμέσως, διότι το Βόρειο Βιετνάμ διέκοψε τις συνομιλίες και αυτή η διακοπή ενθάρρυνε το Ανόι να αποφύγει τη συμφωνία. Για να εξαναγκάσει τους βόρειους να κάτσουν πάλι στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων , Ο Νίχσον διέταξε κι άλλη αεροπορική επιχείρηση στις 18 Δεκεμβρίου , γνωστή ως Linebacker II .Διήρκεσε έντεκα ημέρες και πέτυχε να συμφωνηθεί κατάπαυση του πυρός. Και οι δυο αυτές αεροπορικές επιχειρήσεις , εκτελέστηκαν εναντίον στρατιωτικών στόχων χωρίς να υπάρξουν καθόλου θύματα μεταξύ των πολιτών. Αυτό συνέβη διότι το Ανόι είχε μετατρέψει την τακτική του τρόπου ενεργείας των στρατιωτικών του δυνάμεων ,από αυτή του αναταρτοπολέμου σε κλασική τακτική συμβατικών επιχειρήσεων , η οποία όμως είναι σαφώς πιο ευάλωτη σε αεροπορικές επιθέσεις.

5.2.1 Ο εναέριος πόλεμος του Johnson εναντίον του Βορείου Βιετνάμ

Γιατί όμως η αεροπορική επιχείρηση Rolling Thunder , η οποία συνέτριψε τις αστικές περιοχές των βορειοβιετναμέζων , με εκατοντάδες χιλιάδες βομβών που έπεσαν σε ένα χρονικό διάστημα μεγαλύτερο από τρία χρόνια , απέτυχε να τους εξαναγκάσει να δεχτούν μια συμφωνία τερματισμού του πολέμου? Η απάντηση είναι ότι τα χρόνια που ο Johnson ήταν στη διακυβέρνηση , οι βορειοβιετναμέζοι ήταν πραγματικά απρόσβλητοι στον αεροπορικό εξαναγκασμό. Η πολιτική του Johnson βασίστηκε στην πεποίθηση ότι οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί θα μπορούσαν να οδηγήσουν στο τέλος του πολέμου πιο γρήγορα , με χαμηλότερο κόστος ,λιγότερα ρίσκα και μικρότερες απώλειες σε ανθρώπινες ζωές , από ότι οι χερσαίες επιχειρήσεις ευρείας κλίμακας .Οι κλασικοί βομβαρδισμοί όμως όπως εκτελέστηκαν εδώ δεν μπόρεσαν να κάμψουν το ηθικό των πολιτών, ούτε να δημιουργήσουν σοβαρό πρόβλημα στη στρατιωτική στρατηγική των βορείων. Διότι αυτοί

βασίστηκαν σε αυτή τη φάση στον ανταρτοπόλεμο , με αποτέλεσμα να μην είναι ευάλωτοι σε τέτοιας μορφής κλασικές αεροπορικές επιχειρήσεις. Έτσι ο Rolling Thunder δεν μπόρεσε να υποχρεώσει το Ανόι να εγκαταλείψει τις εδαφικές του διεκδικήσεις. Η ερμηνεία της επιτυχίας ή της αποτυχίας πρέπει να απαντά σε τέσσερις ερωτήσεις :Πρώτον , ποιοί ήταν οι στόχοι των αεροπορικών επιδρομών , ήταν ένας ο επιδιωκόμενος στόχος ή υπήρχαν και άλλοι στόχοι πολύ σημαντικοί? Δεύτερον , τί στρατηγικές εξαναγκασμού υιοθετήθηκαν? Έμειναν προσηλωμένοι στους πιο φιλόδοξους στόχους τους ή τους περιορίσαν χάριν πολιτικών και λειτουργικών σκοπιμοτήτων? Τρίτον, πώς εκτελέσθηκε το πρόγραμμα των βομβαρδισμών ?Πόσο καλύφθηκαν πραγματικά οι επιδιωκόμενοι στόχοι της κάθε στρατηγικής ?Τελικά ποια εν κατακλείδι είναι η εξήγηση της επιτυχίας ή αποτυχίας της κάθε στρατηγικής?

5.2.2 Η αποτυχία του Rolling Thunder

Ο πιο βασικός λόγος αποτυχίας του Rolling Thunder , ήταν η περιορισμένη δυνατότητα αποτελεσματικής απειλής εναντίον των πολιτών , μέσω του κλασικού βομβαρδισμού βιομηχανικών στόχων .Κι αυτό γιατί ο βιομηχανικός τομέας του Βορείου Βιετνάμ σε σχέση με την οικονομία του , είχε πολύ μικρό ποσοστό συμμετοχής , προσεγγίζοντας περίπου ένα ύψος της τάξεως του 12% της εθνικής παραγωγής .Περίπου δηλαδή \$1,5 δις το 1965.Πράγματι ελάχιστες μόνο βαριές βιομηχανίες υπήρχαν για να βομβαρδιστούν .Παρ' όλα αυτά το Ανόι έκανε μια πολύ καυστική προπαγάνδα σε βάρος των Η.Π.Α , κατηγορώντας τις Ηνωμένες Πολιτείες ότι προέβησαν σε βομβαρδισμούς που στόχευαν σε καταστροφή των φυσικών πόρων επιβίωσης του λαού του Βιετνάμ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο βομβαρδισμός φραγμάτων , η καταστροφή των οποίων προξένησε πλημμύρες που κατέστρεψαν τη σοδειά με το ρύζι. Η πραγματικότητα όμως είναι ότι δεν υπήρξε σκοπιμότητα στη στοχοποίηση μερικών από τα πολλά φράγματα που διέθετε το Βόρειο Βιετνάμ, αφού αυτά χτυπήθηκαν διότι αποτελούσαν μέρος των γραμμών μεταφοράς εφοδίων προς το νότο.

Ο χαρακτήρας γενικά της στρατιωτικής στρατηγικής του Βορείου Βιετνάμ , από το 1965 μέχρι το 1968, αποτελεί ακόμη αντικείμενο έντονων διαξιφισμών και συζητήσεων .Το επίκεντρο αυτών των αντεγκλήσεων αφορά το εάν η στρατηγική ήταν ανορθόδοξη (αντάρτικη) ή συμβατική. Παρ' όλο ότι τα όρια ανάμεσα στις δυο αυτές στρατηγικές είναι ξεκάθαρα και σαφή.

Κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης του Johnson, οι Η.Π.Α αντιμετώπισαν τον πόλεμο αυτό ως έναν καθαρά συμβατικό πόλεμο. Από την έναρξή του οι στρατιωτικές επιχειρήσεις αποσκοπούσαν στο να καταστρέψουν τις εχθρικές δυνάμεις με μαζικούς βομβαρδισμούς ευρείας κλίμακας, βασιζόμενες σε σχηματισμούς ελικοπτέρων, αεροσκαφών και σε επιχειρήσεις αποφύλλωσης δένδρων. Το Ανόι πάντως, μέχρι την εμφανή επίθεση του '68. Οι αντάρτες βιετκόνγκ αποτελούσαν το κύριο μέρος της εχθρικής δύναμης, αφού αριθμούσαν περί τους 245.000 τη στιγμή που ο συμβατικός στρατός τον Αύγουστο του '67 δεν υπερέβαινε τις 55.000 στρατιώτες.

Ένα άλλο θέμα είναι η υποστήριξη που απαιτούσαν οι ανταρτικές δυνάμεις. Παρά τις διακηρύξεις των ειδικών ότι θα μπορούσαν να εξαναγκάσουν τον εχθρό να δώσει υποχρεωτικά μάχες και να εξαντληθούν τα εφόδιά τους, στην πραγματικότητα ο εχθρός ήταν εκείνος που καθόριζε τη συχνότητα και την έκταση των μαχών. Οι εχθρικές δυνάμεις ξεκίνησαν τα 88% όλων των εμπλοκών. Αυτή η ικανότητα των εχθρικών δυνάμεων να υπαγορεύουν το ρυθμό του πολέμου τους επέτρεψε να μειώσουν στο ελάχιστο την λογιστική υποστήριξη, διότι αυτοί είχαν την πολυτέλεια να καταναλώνουν τα πολεμικά αποθέματα στους βραδείς ρυθμούς που τους εξυπηρετούσαν. Ούτε όμως και το δίκτυο μεταφορών του βορείου Βιετνάμ αποτελούσε καλό στόχο για προσβολή από τον αέρα. Αν και αρχικά, έδωσε την εντύπωση ενός ευάλωτου στόχου λόγω του μικρού αριθμού των στενών αρτηριών. Ωστόσο τόσο το οδικό, όσο και το σιδηροδρομικό, μερικώς μόνο χρησιμοποιήθηκαν μιας και συμπληρώνονταν από ένα μεγάλο αριθμό υδάτινων δρόμων και άπειρα μονοπάτια, μέσα στην πυκνή βλάστηση των δασών. Μια ευφυής τεχνική επίσης στην κατασκευή πρόχειρων γεφυρών, μείωσε την τρωτότητά τους στις αεροπορικές επιθέσεις. Επρόκειτο για γέφυρες κρεμαστές, που το ξύλινο δάπεδό τους, όταν η χρήση τους δεν ήταν απαραίτητη, αφαιρούνταν για να μην αποτελεί στόχο για τα αεροπλάνα.

Η στρατηγική Schelling για την καλύτερη εφαρμογή της, προοδευτική αύξηση του ρυθμού των αεροπορικών επιχειρήσεων, οι οποίες διακόπτονται μόνο όταν υπάρχει ζήτημα διπλωματικών διαπραγματεύσεων. Η κάλλιστη εφαρμογή της στρατηγικής της, 'απομόνωσης' απαιτεί τον πιο ισχυρό βομβαρδισμό στο μέγιστο επίπεδο που αυτός μπορεί σταθερά να υποστηριχθεί, η στρατηγική Douhet για την κάλλιστη της απαιτεί την όσο το δυνατόν πιο αιφνιδιαστική καταστροφή των περισσότερων στόχων που μπορούν να πληγούν και μάλιστα με τον πιο θορυβώδη τρόπο για ενίσχυση της επίδρασης του ψυχολογικού παράγοντα.

Ατυχώς στην περίπτωση του Βιετνάμ υπήρξαν σημαντικά διαστήματα διακοπής των βομβαρδισμών και γι' αυτό δεν μπορούν να γίνουν αντιληπτές οι στρατηγικές που

εφαρμόστηκαν από το χρονικό συντονισμό τους , οπότε μοιραία πρέπει να βασιστούμε στην επιλογή των στόχων για να αναγνωρίσουμε το είδος της στρατηγικής που κάθε φορά εφαρμόστηκε.

Σε γενικές γραμμές πάντως ακολουθήθηκαν τέσσερα στάδια επιχειρήσεων για την πραγματοποίηση του Rolling Thunder . Η πρώτη ήταν στα πρότυπα που υπαγορεύει το μοντέλο Shelling, του οποίου κύριος στόχος ήταν οι βιομηχανίες με σκοπό να ασκηθεί πίεση στον πληθυσμό από τα προβλήματα που δημιουργεί η έλλειψη αγαθών βιομηχανικής παραγωγής. Ξεκίνησε την άνοιξη του 1965 μέχρι το καλοκαίρι του ίδιου έτους. Προοδευτικά οι βομβαρδισμοί επεκτάθηκαν και βορειότερα φθάνοντας μέχρι τον 38^ο παράλληλο . Μερικές επιχειρήσεις απομόνωσης μάλιστα επεκτάθηκαν και πιο πάνω απ' αυτόν μέχρι και το λιμάνι του Hongay.

Η δεύτερη φάση διήρκεσε από το καλοκαίρι του 1965 μέχρι το χειμώνα του '66-'67. Επικεντρώθηκε σε επιχειρήσεις αεροπορικής απομόνωσης , με κύριο στόχο την ακύρωση της ικανότητας των βορείων να ενισχύσουν το , με άνδρες και εφόδια .

Στην τρίτη φάση ,από την άνοιξη μέχρι το φθινόπωρο του '67 , ακολουθήθηκε το μοντέλο του Douhet, ενώ στο τέταρτο και τελευταίο , από τον Απρίλιο μέχρι το Νοέμβριο του '68, οι βομβαρδισμοί βαθμιαία αποκλιμακώθηκαν . Η λαϊκή κοινή γνώμη στράφηκε εναντίον του πολέμου και ο Johnson βρέθηκε κάτω από ισχυρή πολιτική πίεση να μειώσει την αμερικανική εμπλοκή στον πόλεμο αυτό.

Σαν μια γενική αποτίμηση της στρατηγικής του Douhet, πρέπει να πούμε ότι αυτή αποσκοπούσε στην άσκηση πίεσης προς το Βόρειο Βιετνάμ, μέσω της καταστροφής του βιομηχανικού του ιστού με στόχο τον περιορισμό των εδαφικών του διεκδικήσεων στο νότο. Κάτι τέτοιο όμως αποδείχτηκε πως ήταν αρκετά φιλόδοξο τη στιγμή κατά την οποία οι βορειοβιετναμέζοι ήταν έτοιμοι να υποστούν τρομερές απώλειες για να επιτύχουν το σκοπό τους .Και αυτό φαίνεται από τις απώλειές τους κατά την περίοδο 1965-1974, οι οποίες ανήλθαν στις 600.000 με 950.000.³ Ένα ποσοστό δηλαδή που φθάνει το 3% του πληθυσμού πριν τον πόλεμο .

Ωστόσο η στρατηγική αυτή πολύ λίγα πρόσθεσε στις φθορές των βορειοβιετναμέζων , αφού οι εναλλακτικές μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για την υποκατάσταση των παρεχομένων υπηρεσιών δούλεψαν αρκετά αποτελεσματικά .Για παράδειγμα χρησιμοποιήθηκαν χιλιάδες φορητές γεννήτριες για την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος , οι οποίες μπόρεσαν να αναπληρώσουν σε σημαντικό βαθμό τις ανάγκες του πληθυσμού. Επίσης οι ελλείψεις σε υφάσματα και σε ρύζι το 1967 ήταν αρκετά κάτω από τις αντικειμενικές ανάγκες , αλλά όχι πιο κάτω από ότι το 1966.Γενικά πάντως οι ελλείψεις των κομμουνιστών αναπληρώθηκαν από τη βοήθεια που δέχονταν από τους συμμάχους τους. Πριν από τον Rolling Thunder , το Βόρειο Βιετνάμ δεχόταν ετησίως περίπου \$95 εκατομμύρια το χρόνο οικονομική βοήθεια και σχεδόν καθόλου στρατιωτική. Από το 1965 έως το 1968, το Βόρειο Βιετνάμ δέχτηκε περίπου \$600 εκατομμύρια οικονομική βοήθεια

³ John E. Mueller, «The Search for the 'Breaking Point' in Vietnam », *Internasional Studies Quartely* 24 (Deceber 1980) :507-9

και \$1 δισεκατομμύριο στρατιωτική , ενώ η ζημιά που είχε υποστεί λόγω των βομβαρδισμών δεν ξεπερνούσε τα \$370 εκατομμύρια.⁴

Πολλοί πιστεύουν ότι τα φράγματα του κόκκινου ποταμού είχαν χτυπηθεί αποτελεσματικά θα αύξανε αποτελεσματικά ο αριθμός των θυμάτων και θα προκαλούνταν πολύ σοβαρές απώλειες στη σοδειά του ρυζιού. Ως τόσο όμως και σε αυτό υπάρχουν πολύ σοβαρές διαφωνίες . Η πιο έγκυρη είναι αυτή του στρατηγού John Mc Conell, ενός βασικού συντελεστή της στρατηγικής Douhet, ο οποίος υποστήριξε ότι μόνο το 20% της παραγωγής θα χανόταν αν προέβαιναν στην υλοποίηση ενός τέτοιου σχεδίου. Και ο λόγος ήταν ότι τα φράγματα , τα οποία οι Γάλλοι είχαν κατασκευάσει , αποτελούνταν από τεράστιους σωρούς χωμάτων , οι οποίοι ήταν εξαιρετικά δύσκολο να πληγούν αποτελεσματικά από την αεροπορία.

Μια τελευταία άποψη ήταν να χτυπηθούν τα αστικά κέντρα κατ' ευθείαν. Αλλά μόνο το 10% του πληθυσμού των βορειοβιετναμέζων έμενε στις μεγάλες πόλεις . Έτσι και αυτή η τακτική προφανώς δεν θα έφερνε τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Από όλα αυτά φαίνεται καθαρά ότι η επιχείρηση RollingThunder απέτυχε , όχι διότι οι στρατηγικές του εξαναγκασμού δεν εκτελέστηκαν με το σωστό τρόπο , αλλά διότι το Βόρειο Βιετνάμ στα χρόνια του Johnson παρουσίαζε μεγάλη αντοχή σε συμβατικές επιχειρήσεις βομβαρδισμού, λόγω όλων αυτών των ιδιαίτερων χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν. Το μοντέλο της ακύρωσης φάνηκε ανεπαρκές διότι η αεροπορία δεν μπόρεσε να ανατρέψει τη στρατηγική των ανταρτών και τα μοντέλα του Shelling και του Douhet δεν μπόρεσαν να αυξήσουν το αίσθημα πανικού και ανασφάλειας των πολιτών ώστε αυτοί να πιάσουν την κυβέρνηση του Ανόι να περιορίσει τις εδαφικές φιλοδοξίες της στο νότο.

5.2.3 Ο εναέριος πόλεμος του Νίξον εναντίον του Βορείου Βιετνάμ.

Μετά από τρισήμισι χρόνια διακοπή ο Νίξον ξεκίνησε έναν ευρείας κλίμακας βομβαρδισμό του Βορείου Βιετνάμ το 1972. Παρ'όλο που η αρχική επιχείρηση απέτυχε , το LinebackerI και II πέτυχαν να υποχρεώσουν το Ανόι να υπογράψει στις 27 Ιανουαρίου του 1973 τη συμφωνία του Παρισιού , βάζοντας ένα τέρμα στο ρόλο των Η.Π.Α σ' αυτό τον πόλεμο . Το Μάρτιο του 1972 το Ανόι εξαπέλυσε μια χειρσαία συμβατική επίθεση με σκοπό να επιτύχει μια σειρά από ορισμένες νίκες που θα υποχρέωναν σε πτώση το καθεστώς της Σαϊγκόν.Αυτή η στρατηγική , που διέφερε κάθετα από την προηγούμενη τακτική του ανταρτοπολέμου ,ήταν εξαιρετικά ευάλωτη στις επιχειρήσεις απομόνωσης με τα συμβατικά εναέρια μέσα . Σαν αποτέλεσμα οι Η.Π.Α μπόρεσαν να καταστείλουν τη στρατηγική αυτή των βορείων και να τους υποχρεώσουν σε πολιτική συμφωνία.

5.2.3.1 Στρατηγικές εξαναγκασμού

Ο πρόεδρος Νίξον και Ο Χένρυ Κίσιγκερ καθώς επίσης και οι υπεύθυνοι της εθνικής ασφάλειας , επιδίωξαν δυο στρατηγικές εξαναγκασμού για να επιτύχουν.Πρώτα αυτοί δοκίμασαν μια στρατηγική τύπου Shelling , όταν αυτό απέτυχε , υιοθέτησαν μια στρατηγική απομόνωσης που τελικά αποδείχτηκε επιτυχής.

Οι επιχειρήσεις που προηγήθηκαν μέχρι την εφαρμογή της στρατηγικής της απομόνωσης , ήταν μια μαζική ενεργοποίηση με την κωδική ονομασία 'Freedom Train', όλων των αεροπορικών δυνάμεων που διέθετα οι Η.Π.Α στη νοτιοανατολική Ασία.Έτσι υπήρξε μια κατακόρυφη άνοδος του αριθμού των B-52 από 40 σε 171 , σε τακτικά

^{4 4} William Zimmerman, 'The Korean and Vietnam Wars', in Diplomacy of Power :Soviet Armed Forces as a Political Instrument e.d Stephen S, Kaplan (Washington ,DC : Brookings , 1981) ,P.P 314-56.

μαχητικά αεροσκάφη από 76 σε 400 και σε αεροπλανοφόρα από δυο σε έξι⁵. Ταυτόχρονα υπήρξε μια σταδιακή κλιμάκωση επέκταση των αεροπορικών επιδρομών από τη μια εβδομάδα στη άλλη , με κατεύθυνση προς το Βορρά. Παράλληλα μ' όλα αυτά η στρατηγική τύπου Shelling είχε μια διπλωματική συνιστώσα . Συγκεκριμένα Η Κίνα και η Ε.Σ.Σ.Δ άρχισαν μυστικές συνομιλίες με το Ανόι για να τους προειδοποιήσουν ότι θα διακόψουν την οικονομική και στρατιωτική βοήθεια προς το Βόρειο Βιετνάμ.⁶

Αυτή η στρατηγική σύντομα αποδείχτηκε ένα κρίσιμο τεστ .Στις 2 Μαΐου ο Κίσιγκερ συνάντησε τον Le Duc Tho, διαπραγματευτή του Βορείου Βιετνάμ , με σκοπό τον τερματισμό των επιθετικών δραστηριοτήτων . Εκεί αυτός του διευκρίνισε ξεκάθαρα ότι το Βόρειο Βιετνάμ δε σκοπεύει να διακόψει την επιθετική δράση και τότε ο Κίσιγκερ συνειδητοποίησε ότι το πόσο κοντά στη νίκη βρίσκονταν πράγματι οι βόρειοι.

Σαν επόμενο στάδιο του Freedom Train οι Η.Π.Α τροποποίησαν τη στρατηγική τους σε 'απαγορευτική ' στρατηγική, με μια νέα αεροπορική επιχείρηση που ονομάστηκε Linebacker I . Μέχρι την έναρξη των αποστολών αυτών , τα B-52 ήταν εμπλεγμένα σε μια προσπάθεια αεροπορικής απομόνωσης εναντίον αγημάτων και σταθμών συγκέντρωσης και ανεφοδιασμού στα μετόπισθεν του εχθρού.

Στις 8 Μαΐου ο Νίξον ανακοίνωσε την έναρξη της εκστρατείας της στρατηγικής αεροπορικής απομόνωσης , προβλέποντας για πρώτη φορά ότι τα λιμάνια του Βορείου Βιετνάμ θα καταστραφούν . Οι στρατιωτικοί στόχοι ήταν τρεις: α) η καταστροφή του διαθέσιμου πολεμικού υλικού του Βορείου Βιετνάμ, β) η όσο το δυνατόν πιο εκτεταμένη και επιτυχής παρεμπόδιση της ροής των γραμμών ανεφοδιασμού προς το Βιετνάμ και γ) η αποκοπή του μετώπου από τα αγήματα ανεφοδιασμού με πολεμικό υλικό. Η όλη εκστρατεία δηλαδή στηρίχθηκε στην καταστροφή του συστήματος διανομής εφοδίων , για να καταστείλει την επιθετικότητα των αντιπάλων.

Η επιχείρηση Linebacker I πέτυχε πολλούς από τους στόχους που είχαν τεθεί για την εχθρική αυτή επίθεση. Πριν τους μαζικούς αεροπορικούς βομβαρδισμούς , οι βορειοβιετναμέζοι έδειξαν ότι βρίσκονται στο δρόμο της ολοκληρωτικής νίκης του νότου .Τον Ιούνιο όμως , ένα μήνα μετά την έναρξη των βομβαρδισμών , η επιθετικότητα των ανατολικών είχε ανακοπεί . Μέχρι τον Οκτώβριο είχε ανακτηθεί ο έλεγχος στα πιο σημαντικά τμήματα των χαμένων εδαφών. Η ορμή των εχθρών είχε ελεγχθεί καθώς επίσης οι βορειοβιετναμέζοι δεν ήλεγχαν καμία από τις πρωτεύουσες των σαράντα τεσσάρων επαρχιών.⁷

Η αλλαγή της τακτικής των βορείων από αυτήν του ανταρτοπολέμου σε 'κείνη των κλασικών συμβατικών επιχειρήσεων αύξησε την τρωτότητα των βορείων στις αεροπορικές

⁵ Donald D. Frizzell and Ray L. Bowers ., Air Power and the Spring Invasion (WashingtonD.C : Office of Air Force History, United States Air Force ,1985),p.15-30.

⁶ Ο Κίσιγκερ συναντήθηκε κρυφά με τον Leonid Brezhnev τον Απρίλιο. Εκεί του παρουσίασε τους αμερικανικούς όρους για την επίτευξη μιας σταθερής ειρήνης , υποστηρίζοντας τη διατήρηση ενός εδαφικού Status με βάση τη θέση που κατείχαν εκείνη τη στιγμή τα στρατεύματα. Παράλληλα προσπάθησε να πείσει τη Σοβιετική Ένωση να σταματήσει την παροχή βοήθειας προς το Βιετνάμ σε εφόδια που ενισχύουν την επιθετικότητά του.

⁷ Troung, Easter Offensive,P.158

επιθέσεις με δυο τρόπους : Πρώτον η απαίτηση για λογιστική υποστήριξη είναι χαρακτηριστικά μεγαλύτερη στις κλασικές στρατιωτικές επιχειρήσεις , από ότι σε εκείνες του ανταρτοπολέμου και δεύτερον η απαίτηση για λογιστική υποστήριξη στις κλασικές επιχειρήσεις είναι εγγενώς ανελαστική .Κι αυτό διότι οι μάχες είναι σφοδρές , οι ελλείψεις των εφοδίων γίνονται αμέσως αισθητές και το παραμικρό λάθος μπορεί να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης από τον αντίπαλο.

Τελικά η επιχείρηση Linebacker I σταμάτησε την επίθεση των βορείων , αλλά οι δυνατότητές τους δεν κατεστάλησαν σε τέτοιο βαθμό που να μπορούμε να μιλάμε για οριστική νίκη .Ωστόσο οι δυνάμεις τους υποχρεώθηκαν να περιοριστούν σε αμυντικό ρόλο. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που τεθωρακισμένα άρματα μάχης , έμειναν από βενζίνη και πυρομαχικά και είναι χαρακτηριστική η μαρτυρία ενός αιχμαλώτου βορειοβιετναμέζου που βεβαιώνει την αδυναμία της 9^{ης} μεραρχίας να καταλάβει το An Loc , εξ' αιτίας της δράσης της τακτικής αεροπορίας και των B-52.Έτσι οι βόρειοι μη μπορώντας να υποστηρίξουν τη στρατηγική τους στο πεδίο της μάχης για την επίτευξη των στόχων τους, άρχισαν να συζητούν την κατάπαυση του πυρός. Αντιμετωπίζοντας όμως την αρνητική στάση των νοτίων στο να προσυπογράψουν μια τέτοια συμφωνία , άρχισαν πάλι να απομακρύνονται από το ενδεχόμενο ενός συμβιβασμού. Τότε οι Η.Π.Α για να τους επαναφέρουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων ξεκίνησαν μια δεύτερη επιχείρηση αεροπορικών επιδρομών με τη επωνυμία 'Christmas bombing' , 'Linebacker II' με σκοπό μια πιο διευρυμένη καταστολή στόχων , παράλληλη με εκείνη της 'Linebacker I'.Ο απώτερος στόχος βέβαια ήταν η εξασθένιση του αντιπάλου σε τέτοιο βαθμό , που να μειωθεί η διαπραγματευτική του ισχύς στις επικείμενες ειρηνευτικές συνομιλίες . Σε αυτή την επιχείρηση οι Η.Π.Α, μέσα σε δώδεκα μέρες έβγαλαν τόσες εξόδους αεροσκαφών εναντίον του Ανόι, της Hai Phong και των περιοχών ακόμη και μέσα στην κινέζικη buffer zone που αντιστοιχούν περίπου στις μισές εξόδους των έξι μηνών της 'Linebacker I'.

Category	Targets struck	Damage assessment
Rail yards	13	55%
Radcom facilities	14	35
Power facilities	5	32
Airfields	6	29
SAM sites	5	9
Bridges	13	10
Totals	59	32%
Source: PACAF, Linebacker II USAF Bombing Survey, p.20		

5.2.3.1 Κάποιες άλλες ερμηνευτικές προσεγγίσεις .

Ο εξαναγκασμός πέτυχε το 1972 εκεί που τη περίοδο 1965 με 1968 είχε αποτύχει , διότι στο μεταξύ το Ανόι άλλαξε τη στρατηγική του ανταρτοπολέμου, η οποία έχει παίξει καθοριστικό ρόλο στην αντιμετώπιση της αεροπορικής ισχύος. Το FreedomTrain μια προσπάθεια που επιχείρησε να εκμεταλλευτεί την ‘τρωτότητα ‘ των πολιτών ,εφαρμόζοντας τυπολατρικά το μοντέλο του Shelling , τελικά απέτυχε. Όμως η επιχείρηση απομόνωσης με την επωνυμία Linebacker η οποία αχρήστευσε τη συμβατική στρατηγική του Ανόι, απέφερε τον επιτυχή εξαναγκασμό. Αργότερα, όταν η αμερικάνικη αεροπορία έπαψε να ασκεί πίεση στο Ανόι, αυτό εξαπέλυσε το τελικό χτύπημα εναντίον του Νοτίου Βιετνάμ.

Ο αμερικανικός βομβαρδισμός του Βιετνάμ, προσφέρει τρία βασικά μαθήματα για το θέμα του εξαναγκασμού. Το πιο σημαντικό είναι ότι η εφαρμογή εξαναγκασμού δια της αεροπορικής ισχύος δεν είναι αποτελεσματική σε οποιονδήποτε αντίπαλο. Σε μερικά κράτη ο πληθυσμός δεν προσφέρει την κατάλληλη τρωτότητα στους αντιπάλους , ώστε αυτοί να την εκμεταλλευτούν κατάλληλα για να πετύχουν εξαναγκασμό και αυτό συμβαίνει όταν οι πολίτες είναι πρόθυμοι να πληρώσουν μεγαλύτερο κόστος από αυτό που ο επιτιθέμενος μπορεί να επιβάλλει. Και αυτό μπορεί να συμβεί όταν οι πολίτες πιστεύουν ότι μάχονται για μια πολύ σπουδαία υπόθεση για την οποία αξίζει να καταβάλλουν κάθε θυσία. Οι βορειοβιετναμέζοι αποδέχτηκαν απώλειες τάξεως μεγέθους πάνω από μισό εκατομμύριο ψυχές για την επίτευξη του τελικού τους στόχου , να ενοποιηθούν με το νότιο τμήμα της χώρας.

Ο εξαναγκασμός που βασίζεται στην τρωτότητα των στρατιωτικών δυνάμεων δε θα δουλέψει , αν ο αντίπαλος έχει μια στρατιωτική στρατηγική που δεν παρέχει τη δυνατότητα καταστροφής των δυνάμεών του από αέρος. Τέτοια στρατηγική είναι αυτή του ανταρτοπολέμου που εφαρμόστηκε από τους κομμουνιστές στο Βιετνάμ στα χρόνια του Johnson .Διότι οι εναέριες επιθέσεις είναι αποτελεσματικές εναντίον στρατιωτικών δυνάμεων που αναπτύσσονται με συμβατικό τρόπο , επίσης στις γραμμές ανεφοδιασμού που αυτές στηρίζουν τη λειτουργία τους καθώς και στις συγκεντρώσεις στρατευμάτων που παρέχουν μια εύκολη στοχοποίηση για εναέριες προσβολές.

Η εκτίμηση όλων αυτών των παραγόντων είναι μια πολύ δύσκολη υπόθεση, όπως ακριβώς και στην περίπτωση του Βιετνάμ , όπου οι αμερικανοί απέτυχαν να εκτιμήσουν σωστά την τρωτότητα στον εναέριο εξαναγκασμό ορισμένων βασικών παραγόντων .Γι’

αυτό και η πολιτική του Νίξον στην πραγματικότητα πέτυχε μάλλον λόγω συγκυριακών παραγόντων παρά λόγω σωστής ανάλυσης δεδομένων .

Πολλοί αναλυτές του πολέμου του Βιετνάμ υποστηρίζουν ότι οι Η.Π.Α έχασαν πρωτίστως διότι –σε αντίθεση με το απόφθεγμα του Clausewitz- οι αμερικανοί ηγέτες δεν έδωσαν τη σημασία που έπρεπε στο συσχετισμό ανάμεσα στη στρατιωτική δράση και τους πολιτικούς στόχους των Η.Π.Α, αλλά ούτε μπόρεσαν να αξιολογήσουν σωστά τους πολιτικούς στόχους του εχθρού.

5.3 Ιράκ 1991

Μετά από αυτόν τον πόλεμο η έννοια του εξαναγκασμού έχει συνδεθεί άμεσα στη συνείδηση του κόσμου με τη δράση του αεροπορικού όπλου . Μετά από τόσες ώρες τηλεοπτικής μετάδοσης των αεροπορικών βομβαρδισμών ‘ζωντανά’ , στις απόψεις των πολιτών έχει διαμορφωθεί κατά πλειοψηφία η αντίληψη , ότι το ζήτημα του εξαναγκασμού μελλοντικά , είναι μια υπόθεση που αφορά αποκλειστικά τη χρήση αεροπορικής ισχύος και μόνο.

Βέβαια η αλήθεια είναι ότι πράγματι η αεροπορική ισχύς είναι το ιδιαίτερο στοιχείο που λειτούργησε στην περίπτωση αποχώρησης των ιρακινών στρατευμάτων από το Κουβέιτ, ωστόσο όμως μια πιο ολοκληρωμένη εξήγηση είναι , ότι οι ιρακινοί είχαν εξαντληθεί σε τέτοιο βαθμό από τις αεροπορικές επιθέσεις που δεν μπορούσαν πλέον να αντισταθούν στην επίθεση των χερσαίων δυνάμεων των συμμάχων. Δηλαδή , μπορεί η αεροπορία να έπαιξε τον καθοριστικό ρόλο , όμως για την αποδοχή της απόφασης του συμβιβασμού έπαιξε καθοριστικό ρόλο το ειδικό βάρος και η δράση και των χερσαίων δυνάμεων.

Ο πόλεμος του Κόλπου ιστορικά αποτελεί την πρώτη καθαρή περίπτωση , όπου η χρήση αεροπορικής ισχύος με τη βοήθεια κατευθυνόμενων όπλων μεγάλης ακρίβειας , επιχείρησε και τελικά όπως αποδείχτηκε πέτυχε , την επιχειρησιακή απομόνωση της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας του Ιράκ από τα στρατεύματα του μετώπου.

Η ‘Καταιγίδα της Ερήμου’ προσφέρει μια ιδανική περίπτωση συγκριτικής μελέτης του στρατιωτικού ‘αποκεφαλισμού’ (Decapitation) σε σχέση με τη στρατηγική της

‘ακύρωσης’ (Denial). Δεδομένου ότι τα δυο αυτά είδη στρατηγικών, αποτέλεσαν τους κύριους άξονες προσπάθειας των συμμάχων στην περίπτωση του Κόλπου¹.

Η εκστρατεία ‘αποκεφαλισμού’ (Decapitation) , γνωστή στη περίπτωση του Ιράκ με την κωδική ονομασία Instant Thunder , αποσκοπούσε στο να επιτύχει με κάποιους λίγους σχετικά επιλεκτικούς βομβαρδισμούς στρατηγικής σημασίας στόχων (π.χ κέντρα επικοινωνιών) , να προκαλέσει στρατηγική παράλυση στις ιρακινές δυνάμεις και απομόνωση της ηγεσίας τους με σκοπό την αποχώρησή τους από το Κουβέιτ.

Από τη άλλη πλευρά οι βομβαρδισμοί των στρατευμάτων του Ιράκ , από κάποιο σημείο και μετά ,φάνηκε καθαρά ότι αποσκοπούσαν στην ολοκληρωτική καταστροφή τους και όχι απλά στην ακύρωση της προσπάθειάς τους(υπήρξε δηλαδή προσπάθεια καταστροφής της στρατιωτικής μηχανής του Hussein).

Συμπερασματικά λοιπόν τρία στοιχεία προκύπτουν από αυτή τη συγκριτική μελέτη: Πρώτον , ότι ο εξαναγκασμός πέτυχε . Ο Saddam Hussein άλλαξε τη στάση του κατά τη διάρκεια των βομβαρδισμών , όσον αφορά την απόσυρση από το Κουβέιτ. Ωστόσο η τελική συμφωνία για ολοκληρωτική και άνευ όρων αποχώρηση , δεν κατέστη δυνατόν να πραγματοποιηθεί χωρίς την παρέμβαση του στρατού , διότι οι ΗΠΑ απαιτούσαν συνάμα και την παράδοση του οπλισμού των ιρακινών στρατευμάτων , κάτι που ο Saddam Hussein βέβαια αρνούταν .

Δεύτερον, ότι στην ‘ακύρωση’ (Denial) και όχι στον ‘αποκεφαλισμό’ (Decapitation) πρέπει να αποδοθεί η προθυμία του Saddam να εγκαταλείψει το Κουβέιτ. Η πρώτη εβδομάδα του από αέρος πολέμου αφιερώθηκε στην καταστροφή μέσω του Instant Thunder , συγκεκριμένων στόχων που θα προκαλούσαν την επικοινωνιακή απομόνωση της στρατιωτικής και πολιτικής ηγεσίας από τα στρατεύματα . Αυτή η επιχείρηση στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία όσον αφορά την ολοκλήρωση καταστροφής των στόχων που είχε τοποθετήσει. Όμως ο Saddam Hussein βρήκε εναλλακτικές μεθόδους για να διατηρήσει την ικανότητα κατεύθυνσης των στρατευμάτων του. Αντίθετα οι επιχειρήσεις ‘ακύρωσης’ πέτυχαν την αποκοπή της γραμμής ανεφοδιασμού , των στρατευμάτων που βρίσκονταν σε προωθημένες θέσεις , με αποτέλεσμα ο Saddam να οδηγηθεί σε διαπραγματεύσεις (με τη διαμεσολάβηση των Σοβιετικών) και σε συμβιβασμό.

¹ Σε ‘κείνους οι οποίοι υποστηρίζουν την αποφασιστικότητα της συμμετοχής της στρατηγικής των εναέριων βομβαρδισμών , περιλαμβάνονται : Richard P. Hallison , Storm over Irak : Air Power and Gulf War (1992) P.P 188-200.

Mark Glodfelter , «Of Demons , Storms and Thunder : Μια εισαγωγική ματιά στις αεροπορικές εκστρατείες του Βιετνάμ και του Περσικού Κόλπου», *Air Power Journal* 5 (χειμώνας 1991) :17-32.

Τρίτον , ότι η «Καταιγίδα της Ερήμου» έδειξε πως η ‘υψηλή’ στρατιωτική τεχνολογία έχει μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα κατά τις αεροπορικές επιδρομές εναντίον των εχθρικών στρατευμάτων , παρά εναντίον πολιτικών και οικονομικών στόχων.

5.3.1 Η στρατηγική του αποκεφαλισμού και τα αποτελέσματα της εφαρμογής της στον Κόλπο.

Αρκετοί υψηλόβαθμοι αξιωματικοί πίστευαν ότι η αεροπορική επιχείρηση Instant Thunder θα μπορούσε να υποχρεώσει τον Saddam Hussein να αποσύρει τις δυνάμεις του από το Κουβέιτ . Στην ουσία δηλαδή ο Instant Thunder αποσκοπούσε στο να σκοτώσει , να ανατρέψει ή να απομονώσει το Hussein και το καθεστώς του ή με την απειλή πρόκλησης όλων των παραπάνω να υποχρεώσει το Hussein να αποσυρθεί από το Κουβέιτ. Τίποτα από όλα αυτά τελικά δεν επετεύχθη , παρ’ όλες τις αισιόδοξες προβλέψεις των αρμοδίων της αεροπορίας.

Ο προγραμματισμός του Instant thunder προέβλεπε την εκτέλεση επιθέσεων εναντίον ογδόντα τεσσάρων στόχων σε έξι μέρες , ενώ ταυτόχρονα θα συνεχιζόταν η επίθεση εναντίον των υπολοίπων κυρίων στόχων .Πρώτα έπρεπε να αποκτηθεί ο έλεγχος του αέρα με την καταστροφή της ιρακινής αεροπορίας . Παράλληλος στόχος ήταν να καταδειχθεί στους πολίτες του Ιράκ , η αδυναμία του Saddam να αντιδράσει . Ταυτόχρονα θα πλήττονταν να ανάκτορα και οι χώροι συγκέντρωσης των υψηλόβαθμων στελεχών της ηγεσίας , τα τηλεπικοινωνιακά κέντρα , τα υπουργεία , τα κτίρια της μυστικής αστυνομίας και τελικά ευκολίες κοινής ωφέλειας , όπως ηλεκτροπαραγωγικοί σταθμοί , γέφυρες , σιδηροδρομικοί σταθμοί, διωλιστήρια κ.λ.π.με σκοπό να φουντώσει η λαϊκή αγανάκτηση και να γίνει σαφές στον κόσμο του Ιράκ ,ότι για να βελτιωθούν οι συνθήκες ζωής , πρέπει να ανατραπεί το καθεστώς . Ωστόσο όμως όλες αυτές οι επιχειρήσεις τιμωρητικού χαρακτήρα ήταν κατά πολύ υποδεέστερες από εκείνες του Β’ παγκοσμίου πολέμου . Οι πολίτες απλώς ταλαιπωρήθηκαν δε σκοτώθηκαν ούτε στοχοποιήθηκαν

Στον πίνακα (1) φαίνεται ότι πάνω από 90% των στόχων που επλήγησαν τις πρώτες 72 ώρες , υλοποιήθηκαν στα πλαίσια του Instant Thunder.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Categories	Instant Thunder	Strategic targets	Planned strikes
	17 August 1990	15 January 1991	first 72 hours

Leadership	5	33	29
Telecommunications	19	59	27
Electricity	10	17	17
Oil	6	12	10
Other strategic			
Railroads, bridges	3	33	23
Nuclear, chemical, biological sites	8	23	20
Strategic air defense	10	58	49
Airfields	7	31	28
Naval	1	19	9
Military support	15	62	23
Subtotals	84	347	235

Στις 25 Ιανουαρίου η παροχή ηλεκτρικής ισχύος έπεσε κάτω από το 75% και το εθνικό δίκτυο στο κεντρικό και Βόρειο Ιράκ είχε καταρρεύσει. Η λειτουργία των διυλιστηρίων επίσης μειώθηκε κατά 35% . Στις 30 Ιανουαρίου ανακοινώθηκε ότι 26 στρατηγεία επλήγησαν και το 60% από αυτά καταστράφηκε, το 75% των κέντρων διοίκησης και ελέγχου επλήγησαν και το ένα τρίτο καταστράφηκαν επίσης . Παράλληλα όλες οι εγκαταστάσεις που αφορούσαν πυρηνικά, βιολογικά και χημικά όπλα είχαν επίσης καταστραφεί. Έτσι από επιχειρησιακή άποψη όλα όσα είχαν προγραμματισθεί μέσα στα χρονικά όρια του Instant Thunder , ολοκληρώθηκαν με επιτυχία. Μετά τη έκτη ημέρα των βομβαρδισμών οι επιθέσεις από αέρος επικεντρώθηκαν σε άλλα είδη στόχων, αλλά η στρατηγική του Decapitation συνεχίστηκε , σπάνια όμως υπερέβη τις εκατό εξόδους την ημέρα. Παρ' όλη όμως τη θετική πορεία της επιχείρησης , στις 23 Φεβρουαρίου , η έκθεση αξιολόγησης ζημιών για τον Πρόεδρο έδειξε ότι το 75% των επικοινωνιών σε εθνικό επίπεδο και το 30% σε στρατιωτικό , ήταν ακόμη σε θέση να λειτουργούν . Επίσης μεγάλος αριθμός φυγάδων και λιποτακτών, επιβεβαίωσαν ότι η επικοινωνία μεταξύ Βαγδάτης και Κουβέιτ ήταν συνεχής ². Είναι ξεκάθαρο δηλαδή ότι οι ιρακινοί διατηρούσαν τη δυνατότητα διοίκησης και ελέγχου των δυνάμεών τους . Αυτό στο οποίο είχαν σοβαρό πρόβλημα ήταν η μεταφορά εφοδίων για την τροφοδοσία των προωθημένων στρατευμάτων τους , είτε αυτή κατευθυνόταν από το εσωτερικό της χώρας προς το μέτωπο , είτε αφορούσε τη διάταξη μάχης . Κάθε κίνηση και κάθε συγκέντρωση δυνάμεων , ελέγχονταν άμεσα και αποφασιστικά από τις συμμαχικές δυνάμεις και συγκεκριμένα από την αεροπορία.

² GWAPS, Effects and Effectiveness, p.p 224,289.

5.3.2 Η στρατηγική της ακύρωσης και τα αποτελέσματά της

Σε αντίθεση με το decapitation η εκστρατεία της ‘ακύρωσης’ (denial) , άσκησε αποφασιστική πίεση στο Ιράκ να αποσυρθεί από το Κουβέιτ. Τα ιρακινά τμήματα είχαν αναπτυχθεί σε τρία επίπεδα . Το πρώτο που αποτελούσε τη γραμμή μετώπου, αποτελούνταν από 16 συντάγματα πεζικού και ήταν αναπτυγμένα κατά μήκος των συνόρων της Σαουδικής Αραβίας και του Κουβέιτ , οκτώ συντάγματα πεζικού συντάγματα πεζικού κατά μήκος των κουβείτιανών ακτών για την αντιμετώπιση αμφίβιας επιχείρησης και ένα σύνταγμα στο νότιο-κεντρικό Ιράκ. Το δεύτερο επίπεδο της ιρακινής παράταξης συνίστατο από εννέα μηχανοκίνητες και τεθωρακισμένες μεραρχίες ανεπτυγμένες μεταξύ του συνόρου και της πόλης του Κουβέιτ σαν εφεδρεία. Το τρίτο επίπεδο της ιρακινής στρατιωτικής παράταξης είχε ρόλο στρατηγικής εφεδρείας και αποτελούνταν από οκτώ μεραρχίες της προεδρικής φρουράς , αναπτυγμένες στο νότιο Ιράκ.

Το κλειδί στη στρατηγική του Ιράκ για τη διατήρηση της κυριαρχίας του Κουβέιτ , ήταν να επιτύχει εκμεταλλεμένο τα τρία επίπεδα του αμυντικού σχεδίου του , να προξενήσει μεγάλο αριθμό απωλειών στις συμμαχικές δυνάμεις .Αυτό θα προσπαθούσαν να το επιτύχουν βασιζόμενοι σε δυο πολύ βασικά στοιχεία του σχεδίου : Πρώτον, τα συντάγματα που βρίσκονταν στο μέτωπο είχαν την εντολή να υποχωρήσουν ελεγχόμενα κατά την επίθεση των συμμαχικών δυνάμεων , επιτρέποντάς τους να προχωρήσουν μέσω κάποιων αξόνων διείσδυσης , όπου όμως θα βρίσκονταν μέσα στο βεληνεκές του ιρακινού πυροβολικού. Διαφορετικά οι συμμαχικές δυνάμεις θα έπρεπε να παρακάμψουν τα τμήματα αυτά του ιρακινού στρατού σε μια προσπάθεια να βρεθούν στα μετόπισθεν , εκτελώντας έναν γρήγορα ελιγμό. Εκεί όμως σύμφωνα με το ιρακινό σχέδιο, θα συναντούσαν τις μηχανοκίνητες μονάδες της προεδρικής φρουράς , που θα προσπαθούσαν να συσπειρωθούν γρήγορα για να αντιμετωπίσουν τον ελιγμό πλαγιοκόπησής τους.

Βέβαια, ο Saddam Hussein σε κάθε περίπτωση γνώριζε και ανέμενε μια πολύ ισχυρή επίθεση από αέρος . Ωστόσο όμως από ότι φάνηκε δεν πίστευε ότι αυτή μπορούσε να είναι τόσο καθοριστική για την έκβαση των επιχειρήσεων και τόσο μεγάλης χρονικής διάρκειας . Είχε εξηγήσει στους διοικητές των στρατιωτικών μονάδων, ότι στην πρώτη φάση των επιχειρήσεων θα δέχονταν επίθεση από αέρος και τους συμβούλεψε σαν αρχική αντίδραση να μείνουν καλυμμένοι στις θέσεις τους μέχρι να περάσει ο μεγάλος κίνδυνος και η επίθεση να περάσει στο δεύτερο στάδιο όπου υπολόγιζε να αναλάβουν δράση.

Η αεροπορική επίθεση στο Κουβέιτ, αρχικά κατάφερε να υποσκάψει τα κρυφά πλεονεκτήματα του σχεδίου του Saddam Hussein. Ωστόσο τα διαθέσιμα εφόδια των ιρακινών στρατευμάτων ήταν ακόμη αρκετά, ώστε να τους επιτρέπουν την προβολή πολύ σημαντικής αντίστασης, σε περίπτωση που ξεκινούσαν οι χερσαίες επιχειρήσεις. Έτσι οι συμμαχικές δυνάμεις προχώρησαν στην πραγματοποίηση ενός σχεδίου δράσης, που προέβλεπε τρία στάδια υλοποίησης. Στο πρώτο εκτελέστηκαν αεροπορικές επιθέσεις με σκοπό την ακινητοποίηση των δυνάμεων και την πρόκληση σημαντικών φθορών, τόσο σε έμψυχο, όσο και σε άψυχο υλικό. Πράγμα που επιβεβαίωσε το γεγονός ότι οι ιρακινές δυνάμεις κάτω από τη πίεση αεροπορικών επιδρομών δεν έχουν τη δυνατότητα να κινούνται για τον ανεφοδιασμό του μετώπου. Το δεύτερο στάδιο των αεροπορικών επιδρομών, προκάλεσε ένα μεγάλο κύμα λιποταξιών από τις μεραρχίες του μετώπου, πτώση του ηθικού στους ιρακινούς στρατιώτες σε βαθμό που να μην μπορούν να προβάλουν αξιόλογη αντίσταση. Ενώ ο αριθμός των θυμάτων (νεκροί –τραυματίες), υπολογίζεται στις 30.000-36.000 περίπου. Ιδιαίτερα τα Β – 52 δημιούργησαν πολύ μεγάλο πρόβλημα στους ιρακινούς, λόγω του ότι η θωράκιση των καταφυγίων δεν άντεχε στη δύναμη των εκρηκτικών, που τα αεροσκάφη αυτά μέσω των οπλικών τους συστημάτων εκτόξευαν εναντίον των ιρακινών στόχων.

Οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί επίσης κατάφεραν να αποκόψουν τα τμήματα εμπροσθοφυλακής από τις πομπές ανεφοδιασμού σε τρόφιμα, νερό, φάρμακα και είδη ρουχισμού, τα οποία έφθαναν μπροστά μόνο μέσω φορτηγών, αφού ο σιδηρόδρομος είχε καταστραφεί. Τελικά και η μεταφορά με φορτηγά περιορίστηκε πάρα πολύ, επειδή τα φορτηγά σα στόχος ήταν πολύ ευάλωτα αφ' ενός και οι οδηγοί όταν το φορτηγό τους καταστρεφόταν σε μια ερημική περιοχή, αντιμετώπιζαν σοβαρό πρόβλημα επιβίωσης, διότι δεν μπορούσαν να επιστρέψουν στις κατοικημένες περιοχές μέσα από τις συνθήκες ερήμου που αντιμετώπιζαν. Έτσι μετά από λίγο δεν υπήρχαν πια οδηγοί πρόθυμοι για αυτές τις αποστολές. Στο τρίτο στάδιο επιχειρήσεων η αεροπορική ισχύς κατέστρεψε, έναν πολύ σημαντικό αριθμό από τα τεθωρακισμένα βαριά οχήματα που διέθετε το Ιράκ.

Η «Καταιγίδα της Ερήμου» αποτελεί μια προειδοποίηση για εκείνους που θεωρούν ότι μπορούν να χρησιμοποιήσουν το denial model για να επιτύχουν εξαναγκασμό. Υπενθυμίζοντάς τους ότι πιθανόν να απαιτηθεί να φτάσουν στο σημείο να νικήσουν ολοκληρωτικά τον αντίπαλο για να επιτύχουν εξαναγκασμό.

Η 'επανάσταση' στο ζήτημα της εκπληκτικής ευστοχίας των αεροπορικών όπλων δεν αλλάζει την υπεροχή του denial model έναντι του decapitation. Από την άλλη πλευρά βέβαια, αυτό δε μειώνει τη σημαντική προσφορά της στρατηγικής του decapitation, στην

περίπτωση του ιρακινού πολέμου, αφού με την τακτική αυτή οι συμμαχικές δυνάμεις περιόρισαν σημαντικά τη δράση και τη συμβολή πολύ σημαντικών παραγόντων, των αντιπάλων δυνάμεων.

5.4 Κόσοβο 1999

Το πρώτο βήμα για να κατανοήσουμε την επιτυχία ή αποτυχία του NATO στο Κόσοβο, είναι να καταλάβουμε τους στόχους που τέθηκαν από το συνασπισμό του NATO. Στο ξεκίνημα της κρίσης, η πολιτική του Κλίντον υποστήριξε τρεις στόχους της αεροπορικής εκστρατείας: Να δείξει την αποφασιστική αντίθεση του NATO στην επιθετικότητα, να εμποδίσει τον Milosevic από το να κλιμακώσει την επίθεσή του και να πλήξει τη στρατιωτική ικανότητα των σέρβων για στρατιωτικές επιχειρήσεις στο μέλλον. Αυτοί οι στόχοι διακηρύσσονταν και από διάφορα επίσημα στελέχη του NATO, που απαιτούσαν από τον Milosevic να σταματήσει την καταπίεση στο Κόσοβο, την απόσυρση των δυνάμεών του από αυτή την επαρχία, να συμφωνήσει στην παρουσία διεθνούς στρατιωτικής δύναμης που θα επέβλεπε την επιστροφή των προσφύγων και των εκτοπισμένων στις εστίες τους και να παρέξει εγγυήσεις της προθυμίας του να εργασθεί στην κατεύθυνση του πολιτικού πλαισίου που είχε καθορισθεί στο Rambouillet¹.

Αψηφώντας όλα αυτά ο Milosevic επί εβδομήντα οκτώ ημέρες, συνέχισε τις εθνικές εκκαθαρίσεις μέσω του στρατού, της αστυνομίας και των παρακρατικών οργανώσεων, εκτοπίζοντας περίπου ένα εκατομμύριο κοσοβάρους αλβανικής καταγωγής και στέλνοντας στο θάνατο χιλιάδες από αυτούς. Τελικά ο Milosevic αποδέχτηκε μια συμφωνία που ουσιαστικά έβαλε τέρμα στον έλεγχο της επαρχίας του Κοσόβου από τη Σερβία, επιτρέποντας την επιστροφή των προσφύγων στα σπίτια τους και απομακρύνοντας τα σερβικά στρατεύματα από το Κόσοβο.

5.4.1 Ο αεροπορικός εξαναγκασμός στο Κόσοβο

Οι στρατιωτικοί και οι αναλυτές, έχουν πολύ σημαντικές διαφορές στις εκτιμήσεις τους γύρω από το θέμα της σταδιακής υπαναχώρησης και της τελικής αποδοχής των όρων συνθηκολόγησης, από τον Slobodan Milosevic. Καθώς επίσης και των ορίων της πραγματικής συνεισφοράς της αεροπορίας σ' αυτό. Πέρα όμως από τις πολλές απόψεις που

¹ Statement Issued at the Extraordinary Ministerial Meeting of the North Atlantic Council, NATO Headquarters, Brussels, April 12, 1999, http://www.Nato.int/docu/pr/1999/p99_051_ehm

έχουν διατυπωθεί για το θέμα , φαίνεται ότι τελικά υπήρξε ένα πλήθος παραγόντων και αιτίων που συνετέλεσαν στον καθορισμό της συμπεριφοράς του Γιουγκοσλάβου προέδρου , όπως τελικά αυτή εκδηλώθηκε. Μέσα σ' αυτούς περιλαμβάνονται : (1) Το NATO είχε καταστρέψει ένα ευρύ φάσμα στρατηγικών στόχων στη Σερβία και απειλούσε να συνεχίσει τις καταστροφές , αυξάνοντας έτσι όλο και περισσότερο τη λαϊκή δυσαρέσκεια εναντίον του καθεστώτος (2) το NATO είχε καταστρέψει τις σερβικές χερσαίες δυνάμεις καθιστώντας αδύνατο για τον Milosevic να κρατήσει το Κόσοβο (3) η προοπτική της χερσαίας επίθεσης φόβιζε τον Milosevic (4) ο Milosevic και οι δυνάμεις του αντιλαμβάνονταν την ανάπτυξη του απελευθερωτικού στρατού του Κοσόβου , (5) η Σερβία αδυνατούσε εντελώς να προξενήσει κάποιο κόστος στις χώρες του NATO ή να διασπάσει τη συμμαχία και τέλος δεν είχε καμιά υποστήριξη από τη Σερβία.

5.4.2 Η υποδαύλιση της δυσαρέσκειας χτυπώντας στρατηγικούς στόχους.

Οι σχεδιαστές των αεροπορικών βομβαρδισμών πίστευαν, ότι οι επιδρομές του NATO, θα προκαλούσαν εσωτερική αποσταθεροποίηση στη Γιουγκοσλαβία εναντιώνοντας τόσο την κοινωνική ελίτ, όσο και μεγάλα λαϊκά στρώματα, κατά του καθεστώτος Milosevic. Πράγματι υπάρχουν πολλές μαρτυρίες ότι ο Slobodan Milosevic , όπως βέβαια και πολλοί άλλοι δημαγωγοί έχουν κάνει κατά το παρελθόν, ενδιαφερόμενος υπέρμετρα για τη δημοτικότητά του, έκανε σαφείς υποχωρήσεις από τις αρχικές του θέσεις βλέποντας τον όγκο των διαδηλώσεων συμπαραστάσης να μειώνεται συνεχώς , καθώς η ένταση των αεροπορικών βομβαρδισμών ολοένα και εντεινόταν.² Οι βομβαρδισμοί επίσης δημιούργησαν κλίμα δυσαρέσκειας μέσα στο στράτευμα .³ Γι' αυτόν το λόγο και οι λιποταξίες αυξήθηκαν πάρα πολύ κατά τη διάρκεια των βομβαρδισμών , ενώ ο Milosevic αντικατέστησε πολλούς ανώτατους αξιωματικούς, συλλαμβάνοντάς τους στο σπίτι και αποδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο το φόβο του για μια πιθανή απώλεια του πολιτικού ελέγχου.⁴

Υπάρχει σαφής και άμεσος συσχετισμός ανάμεσα στην επιλογή στόχων και τα επιδιωκόμενα πολιτικά οφέλη - κάτι που άλλωστε αποτελεί και τον πυρήνα της στρατηγικής του εξαναγκασμού – σε βαθμό που αυτό το δυαδικό πλαίσιο ανάλυσης να αποκτά κρίσιμη σημασία. Από τη μια πλευρά , οι επιθέσεις του NATO φάνηκαν ότι

² Gordon, "NATO Plans Weeks of Bombing."

³ Οι δημοσιογραφικές αναφορές ότι οι βομβαρδισμοί του NATO , αύξησαν τη δημοτικότητα του Milosevic μέσα στο σερβικό στρατό αποδείχθηκε εκ των υστέρων λανθασμένη. βλ. Steven Brill, "War Gets the Monica Treatment", *Brill's Content (July /August 1999)*, pp.103-104.

άρχισαν να διαβρώνουν τη συνοχή ορισμένων τμημάτων του σερβικού πληθυσμού , στοιχείο που φυσικά συντελούσε στην αύξηση των πιέσεων προς το Milosevic για να συνθηκολογήσει . Από τη άλλη πλευρά όμως , αυτές οι επιθέσεις εξήψαν τα πολιτικά πάθη μεταξύ άλλων τμημάτων , στοιχείο που προσέφερε μια ευκαιρία στο Milosevic να εκμεταλλευθεί το γεγονός, χρησιμοποιώντας το μηχανισμό προπαγάνδας που διέθετε. Αναλύοντας τις πιθανές καταλήξεις των στρατηγικών εξαναγκασμού και τον αντίκτυπο ορισμένων τύπων απειλών του είδους ‘ναι’ ή ‘όχι’ (εκβιαστικά διλήμματα) , είναι πραγματικά απολύτως αμφίρροπο το ποια θα είναι η κατάληξη ενός εξαναγκασμού .Από πολιτική άποψη , το μήνυμα αποτελεί μια προειδοποίηση : η απειλή της εσωτερικής αποσταθεροποίησης είναι συχνά κρίσιμο στοιχείο για την πολιτική αντιμετώπισης ενός αντιπάλου , αλλά είναι κάτι που παραμένει πολύ δύσκολο για να ελεγχθεί με τα γνωστά όργανα εξαναγκασμού.

5.4.3 Η φθορά των σερβικών ενόπλων δυνάμεων

Η επιχείρηση των συμμαχικών δυνάμεων, αποκάλυψε αρκετές αδυναμίες της αεροπορικής ισχύος να προκαλέσουν εξαναγκασμό μέσω της στρατηγικής της ακύρωσης . Η σημαντικότερη από αυτές είναι η έλλειψη ικανότητας του αεροπορικού όπλου να εξουδετερώνει αποτελεσματικά όλα τα είδη των στόχων , σε όλα τα περιβάλλοντα και με τις διάφορες ιδιομορφίες που κάθε φορά μπορεί να συναντήσει. Η αποτελεσματικότητα για παράδειγμα εναντίον ελαφρών μονάδων πεζικού , σε οποιοδήποτε περιβάλλον είναι περιορισμένη⁵. Η τεχνολογική βελτίωση στις δυνατότητες έρευνας , επιχειρησιακής ικανότητας σε παντός είδους καιρικές συνθήκες , και ακρίβειας στη στόχευση και κατεύθυνση των όπλων, έχει καλύτερεύσει την κατάσταση αλλά δεν έλυσε ριζικά το πρόβλημα. Στο Κόσοβο η αεροπορία αντιμετώπισε έναν αντίπαλο εξαιρετικά ικανό στις τακτικές απόκρυψης –παραπλάνησης , προσαρμοσμένες απόλυτα στο επιχειρησιακό περιβάλλον της περιοχής.

Το μάθημα τελικά από την όλη επιχείρηση ήταν, ότι για να επιτύχεις εξαναγκασμό πρέπει να εξετάσεις τις ικανότητες των μέσων εξαναγκασμού που διαθέτεις, στο συγκεκριμένο επιχειρησιακό περιβάλλον που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν.

⁴ Ibid, pp. 104 – 105.

⁵ Για τους πιθανούς τρόπους βελτίωσης αυτής της ικανότητας , βλ. Alan Vick , David T. Orletsky , John Bordeaux, and David A. Shlapak, *Enhancing Airpower's Contribution against Light Infantry Targets* (Santa Monica, Calif.RAND, 1996).

5.4.4 Η προοπτική μιας χερσαίας επιχείρησης

Ακόμη και στην περίπτωση του Κοσόβου , όπου οι αεροπορικές επιχειρήσεις ουσιαστικά λειτούργησαν εντελώς απομονωμένα από τις υπόλοιπες ένοπλες δυνάμεις (αναφορικά με όλα τα τυπικά σύγχρονα μοντέλα πολεμικών επιχειρήσεων), εκτιμάται ότι η αεροπορία θα μπορούσε να είναι πολύ πιο αποτελεσματική αν μπορούσε να λειτουργήσει πιο συνδυασμένα με τις χερσαίες δυνάμεις⁶. Ωστόσο, παρ' όλο που το NATO δεν ενέπλεξε χερσαίες δυνάμεις σε ευθεία ρήξη με σερβικά τμήματα , η αποτελεσματικότητα της αεροπορίας αυξήθηκε σημαντικά όταν υποβοηθήθηκε από χερσαίες δυνάμεις. Radars του συμμαχικού στρατού που εδράζονταν στο αλβανικό έδαφος, βοήθησαν στο να πληγούν μικροσκοπικοί στόχοι του σερβικού πυροβολικού , κάνοντας κατάδειξη (designation) στα φίλια αεροσκάφη. Ανάλογη συμμετοχή είχαν και βρετανικές ειδικές δυνάμεις , που βοήθησαν στην κατεύθυνση και αναγνώριση των στόχων από τα αεροσκάφη , όταν οι κακές καιρικές συνθήκες και η χαμηλή νέφωση δεν επέτρεπαν την από αέρος εκτέλεση τέτοιου είδους εργασιών.⁷ Γενικά σα συμπέρασμα μπορούμε να πούμε, ότι στην περίπτωση του Κοσόβου καταδείχθηκε η ανάγκη για μελλοντική βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ αεροπορίας και επίγειων δυνάμεων για εκτέλεση πολύ συγκεκριμένων εργασιών, στις οποίες η αεροπορία παρουσιάζει κάποιες εγγενείς αδυναμίες.

5.4.5 Η ανικανότητα των σέρβων να προξενήσουν κόστος στο NATO

Ο Milosevic, γνωρίζοντας την ευαισθησία της αμερικανικής κοινής γνώμης καθώς επίσης και των συμμάχων τους , πάνω στο θέμα της απώλειας ανθρώπινων ζωών (των στρατιωτών), πίστευε ότι θα μπορούσε να εκμεταλλευθεί την αδυναμία αυτή προκαλώντας κάποιους θανάτους, ώστε να δημιουργήσει ρήγμα στην ενότητα της συμμαχίας. Όπως αυτός δήλωσε σε μια συνέντευξη για το NATO , « αυτοί δεν είναι πρόθυμοι να θυσιάσουν ζωές για να επιτύχουν τη δική μας παράδοση . Ενώ εμείς είμαστε πρόθυμοι να πεθάνουμε υπερασπιζόμενοι το δικαίωμα να παραμείνουμε ένα ανεξάρτητο έθνος ».⁸

⁶ βλ. Thomas A. Keaney , “The Linkage of Air and Ground Power in the Future of Conflict”, *International Security*, Vol. 22, No. 2 (Fall 1997), pp.147 – 150.

⁷ Michael Evans , “SAS ‘ On the Ground in Kosovo” *London Times* , April 13, 1999.

⁸ United Press International , text of Milosevic interview , April 30, 1999.

Όπως και ο Saddam Hussein έτσι και Milosevic, πίστεψε ότι θα μπορέσει να αντέξει την περίοδο των βομβαρδισμών και να εκμεταλλευθεί τα πλεονεκτήματα που πίστευε ότι του προσέφερε, η προοπτική των χερσαίων επιχειρήσεων.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

6.1 Εσωτερικοί περιορισμοί στις επιχειρήσεις εξαναγκασμού

Η εσωτερική υποστήριξη στις μελλοντικές αεροπορικές επιχειρήσεις εκτιμάται ότι θα είναι πολύ περιορισμένη, από μειωηφική μέχρι το πολύ 50% στην καλύτερη περίπτωση . Αυτό θα δημιουργεί πολλούς περιορισμούς στις αποφάσεις των δυνάμεων εξαναγκασμού (ουσιαστικά μιλάμε για τους προέδρους των ΗΠΑ), οι οποίες δεν θα επιθυμούν να αναλάβουν επιχειρήσεις που η αντίληψη των πολιτών για τα υποκειμενικά οφέλη από αυτές θα είναι τέτοια, που να επιρρίπτει προσωπικές ευθύνες σ' αυτούς που λαμβάνουν τις αποφάσεις . Στο σημείο αυτό ο ρόλος της αεροπορίας φαίνεται να αποκτά ιδιαίτερα μεγάλη βαρύτητα, αφού πρέπει να καταφέρει να λειτουργήσει αποδοτικά με όλους αυτούς τους περιορισμούς, δίνοντας διέξοδο στα διλήμματα που προκύπτουν.

6.2 Η επιτυχία ή αποτυχία στις διάφορες ιστορικές περιπτώσεις

Οι πολιτικές , κοινωνικές και τεχνολογικές εξελίξεις επηρεάζουν πάντοτε το περιβάλλον μέσα στο οποίο πραγματοποιούνται οι στρατηγικές εξαναγκασμού .Ωστόσο οι πιο σημαντικοί παράγοντες στις επιχειρήσεις εξαναγκασμού παραμένουν σταθεροί. Έννοιες όπως η κλιμάκωση της κυριαρχίας , ο κίνδυνος της στρατιωτικής ακύρωσης και η αύξηση των κινδύνων που προέρχονται από τρίτα μέρη αποτελούν ζωτικά στοιχεία των στρατηγικών εξαναγκασμού για ένα μεγάλο εύρος κρίσεων και επιπέδων διενέξεων.

6.3 Εξαναγκασμός σε μη κρατικούς δρώντες –μια πρόκληση για το μέλλον

Οι αντίπαλοι που δεν είναι κρατικές οντότητες αποτελούν πρόσθετες προκλήσεις όσον αφορά τις επιχειρήσεις εξαναγκασμού λόγω της φύσης των δρώντων και των επιχειρήσεων που συχνά πραγματοποιούνται ταυτόχρονα με τις επιχειρήσεις εξαναγκασμού .Παρά τη μεγάλη υπεροχή των ΗΠΑ όσον αφορά τα συμβατικά στρατιωτικά όπλα οι ΗΠΑ είναι πιθανόν να αντιμετωπίσουν μεγάλα εμπόδια προκειμένου

να επιτύχουν κλιμάκωση κυριαρχίας ή να ακυρώσουν τους στρατηγικούς αντικειμενικούς στόχους του εχθρού. Τέτοιοι εχθροί είναι δύσκολο να εντοπισθούν για να καταστραφούν ή να απειληθούν, μπορούν να προσαρμοσθούν εύκολα ή να αντιμετωπίσουν στρατιωτικές επιδρομές. Μερικές φορές η συνεργασία με τοπικές αντίπαλες δυνάμεις (Κρατικές ή μη κρατικές) είναι απαραίτητη. Αυτές οι στρατηγικές ωστόσο έχουν τα δικά τους μειονεκτήματα και απαιτούν πιο πολύπλοκη γνώση της τοπικής δυναμικής και των εσωτερικών μηχανισμών του εχθρού από ότι μπορεί να υπάρχει.

Ο εξαναγκασμός και ειδικότερα η Π.Α ως παράγοντας εξαναγκασμού έχει αποδειχτεί αποτελεσματική έναντι σημαντικού αριθμού εχθρικών δυνάμεων που δεν είναι κράτη. Εν τούτοις η αεροπορική ισχύς δεν μπορεί συχνά να ξεπεράσει εγγενή προβλήματα που προέρχονται από κατάργηση των γραμμών εντολής (εξουσίες) ή από έλλειψη στόχων για προσβολή. Η επιτυχία σε τέτοιες περιπτώσεις απαιτεί συχνά ένα συγκερασμό παραγόντων πολλοί απ' τους οποίους βρίσκονται πέρα από το πεδίο ελέγχου των επιτελών της Π.Α.

6.4 Εξαναγκασμός και συμμαχίες

Η φύση των αποτελεσμάτων από τη δημιουργία συμμαχιών για επιχειρήσεις εξαναγκασμού, αναγκάζουν τους πολιτικούς να αναζητούν τη χρυσή τομή. Οι ΗΠΑ μπορεί για διάφορους λόγους, να χρειασθεί να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν συμμαχίες όταν πραγματοποιούν στρατιωτικές επιχειρήσεις, όμως σε κάποιο σημείο η καμπύλη του οριακού οφέλους από την αύξηση των συμμαχικών δυνάμεων – είτε αυτές αφορούν στο μέγεθος, είτε στο βαθμό συνεργασίας και ενότητας – μπορεί να φτάσει στο ανώτατο σημείο της ή ακόμη να γίνει και αρνητική. Αυτή η πραγματικότητα έχει σοβαρές συνέπειες για τους αξιωματικούς των στρατιωτικών επιτελείων, επειδή η δύναμη εξαναγκασμού της πολεμικής αεροπορίας θα χρησιμοποιείται συχνά σε περιπτώσεις δημιουργίας συμμαχιών, και ακόμη επειδή η αεροπορική ισχύς μπορεί να δώσει ευκαιρίες για μετριασμό των εντάσεων που επικρατούν μεταξύ της διατήρησης μιας συμμαχίας και της αντίστοιχης επιχείρησης εξαναγκασμού.

Ο εξαναγκασμός δεν είναι απλά παράγωγο των σχέσεων μεταξύ της δύναμης που ασκεί τον εξαναγκασμό και του εχθρού, αλλά επίσης και των δυναμικών που αναπτύσσονται στο εσωτερικό αυτού που ασκεί τον εξαναγκασμό.

6.5 Πώς πρέπει να αντιλαμβανόμαστε τον εξαναγκασμό

Οι αναφορές στον εξαναγκασμό θα πρέπει να αποφεύγουν τις υπεραπλουστεύσεις και να αναζητούν τα βαθύτερα ιστορικά και γεωπολιτικά αίτια που τον επηρεάζουν και συντελούν στη διαμόρφωση της δυναμικής σχέσης κόστους – οφέλους. Οι επιτυχημένες επιχειρήσεις εξαναγκασμού στο μέλλον θα εξαρτώνται κυρίως από την κατανόηση των χρονικών οριζόντων και από την αναγνώριση των απρόβλεπτων συνεπειών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Baldwin , David, “ The Power of Positive Sanctions ”, *World Politics* , Vol. 24, No. 1, October 1971, pp. 19-38.

Berkowitz , Bruce, “ Rules of Engagement for UN Peacekeeping Forces in Bosnia ”, *Orbis*, Vol. 38, No. 4 , Fall 1994, pp. 635-646.

Byman, Daniel, Kenneth Pollack, and Matthew Waxman, “Coercing Saddam Hussein : Lessons from the Past” , *Survival*, Autumn 1998, pp. 127-152.

Dannreuther, R “The Gulf Conflict : Apolitical and Strategic Analysis”, *Adelfi papers*, Winter 1991-2.

Freedman, Laurence, and Efraim Karsh, *The Gulf Conflict 1990-1991*, Princeton University Press , Princeton , NJ, 1993.

Futrell, Robert Frank, *The United States Air Force in Korea 1950-1953*, Duel, Sloan and Pearce , New York, 1961.

Gaddis, John Lewis , *We Now Know : Rethinking Cold War History*, Oxford University Press, New York, 1997.

George, Alexander, and William E. Simons (eds), *The Limits of Coercive Diplomacy*, Westview Press, Boulder, CO, 1994 (original date 1971)

Jervis, Robert, *Perception and Misperception in International Politics*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1976.

Mearsheimer, John J, “The False Promise of International Institutions”, *International Security*, Vol. 19, No. 3, Winter 1994/1995, pp. 5-49.

Parasotiriou, Ch. “Liberal Idealism Versus Realism : The Yugoslav Case” , Occasional Paper No6 , *Institute of Internatinal Relations*, Athens . April 1994.

Pape, Robert A, *Bombing to Win*, Cornell University Press, Ithaca, NY, 1996.

Schelling, Thomas, *Arms and Influence* , Yale University Press, New Haven , CT, 1996.

Schmitt, Eric , “Cnflct I the Balkans : NATO Commanders Face Grim Choices”,*New York Times*, September 14, 1995, 1995, p.A1.

Schow , Kenneth C, “Falcons Against the Jihad : Israeli Airpower and Coercive Diplomacy in Southern Lebanon” ,Air University Press, Maxwell Air Force Base, AL, November, 1995.

Stein, Janice Gross, “ The Arab-Israeli War of 1967: Inadvertent War Through Miscalculated Escalation” , in Alexander L. George (ed.), *Avoiding War :Problems of Crisis Management*, Westview Press, Boulter, CO, 1991, pp. 126-159.

Warden, John III. “Employing Air Power in the 21st Century”, in Richard Shultz, Jr, and

Robert L. Pfaltzgraff , Jr. (eds.) *The Future of Air Power in the Aftermath of the Gulf War* , Air University Press, Maxwell Air Force Base, AL, 1992, pp. 57-82.

Waxman, Matthew C, “Coalitions and Limits on Coercive Diplomacy”, *Strategic Review* , Vol. 25, No. 1, Winter 1997a.

Zametica J. “The Yugoslav Conflict”, *Adelfi Paper No270* ,Summer 1992.